

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Bc. Nela Stolleová

**Komparace české a slovenské úpravy právních
následků zániku manželství**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 2. 2. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 366 284 znaků včetně mezer.

Bc. Nela Stolleová

V Praze dne 2. 2. 2021

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat vedoucí mé diplomové práce doc. JUDr. Michaelae Hendrychové, CSc. za neocenitelnou pomoc, odborné vedení a poskytnutí cenných rad při vytváření diplomové práce. Můj dík patří také rodičům a všem blízkým za podporu při studiu a tvorbu potřebného zázemí, které umožnilo vznik této práce.

Obsah

ÚVOD	1
1 MANŽELSTVÍ	4
2 HISTORICKÝ EXKURZ	6
2.1 Území Čech, Moravy a Slezska	6
2.1.1 Všeobecný občanský zákoník (ABGB)	6
2.2 Území Slovenska	8
2.2.1 Manželský zákon	8
2.3 Vývoj rodinného práva ve 20. století	10
2.3.1 Tzv. manželská novela	11
2.3.2 Zákon o právu rodinném z roku 1949	12
2.3.3 Zákon o rodině z roku 1964	14
2.3.4 Právní současnost v ČR a SR	16
3 ZÁNİK MANŽELSTVÍ	18
3.1 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů	18
3.2 Zánik manželství rozvodem	22
3.2.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství	27
3.2.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství	28
3.3 Zánik manželství změnou pohlaví	29
3.4 Problematika prohlášení manželství za neplatné	33
4 PRÁVNÍ NÁSLEDKY ZÁNÍKU MANŽELSTVÍ SMRTÍ MANŽELA	40
4.1 Osobní a statusové následky	40
4.1.1 Změna příjmení pozůstalého manžela	40
4.1.2 Změna osobního statusu	41
4.2 Majetkové následky	41
4.2.1 Bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti	41
4.2.2 Dědické právo pozůstalého manžela	46
4.2.3 Smrt a majetkové vypořádání	48
4.2.4 Právo na slušnou výživu a nutné zaopatření	50
5 PRÁVNÍ NÁSLEDKY ZÁNÍKU MANŽELSTVÍ ROZVODEM	53
5.1 Osobní a statusové následky	53
5.1.1 Změna příjmení manželů	53
5.1.2 Změna osobního statusu	55
5.2 Majetkové následky	56
5.2.1 Zánik povinností a práv spojených s bydlením	56
5.2.2 Výživné mezi rozvedenými manžely	64
5.2.3 Majetkové vypořádání po rozvodu manželství	71
5.3 Výkon rodičovské odpovědnosti po zániku manželství	88

5.3.1 Vylučná péče	99
5.3.2 Střídavá péče	103
5.3.3 Společná péče	107
5.3.4 Péče jiné osoby než rodiče	109
ZÁVĚR	111
SEZNAM ZKRATEK	114
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	116
1. Seznam použité literatury	116
2. Seznam použitých odborných statí	120
3. Seznam použitých elektronických zdrojů	121
4. Seznam použitých právních předpisů	122
5. Seznam použité judikatury	124
6. Seznam ostatních zdrojů	127
ABSTRAKT	129
ABSTRACT	131

Úvod

Jednou ze základních funkcí práva je regulace práv a povinností prostřednictvím právních norem. Každý z nás v každodenním životě nabývá práva a zavazuje se k povinnostem. Ty nejbližší právní vazby se vytvářejí v rámci rodiny. Na zákonodárci pak leží nelehká úloha právně upravit tyto velmi osobní a intimní vztahy. Nicméně, všichni právníci, a familiaristé především, jsou si dobře vědomi toho, že právo přes veškerou snahu zákonodárce, málo zmůže tam, kde členové rodiny sami nechťejí. Může se zdát, že právní normy „našlapují“ okolo rodiny velmi opatrně. Ano, to je pravda: důvodem je právě toto vědomí.

Téma předložené diplomové práce jsem si vybrala s ohledem na svůj hlubší zájem o problematiku manželství a rodiny vůbec. Se zánikem manželství, ať již smrtí manžela nebo rozvodem, se z vlastní zkušenosti či zprostředkovaně ze svého blízkého okolí, setká téměř každý z nás. Snoubenci si často při vstupu do manželství slibují: „Budu tě milovat a ctít po celý svůj život, dokud nás smrt nerozdělí“. Zdaleka ne každé manželství ale končí smrtí jednoho z manželů. Neméně frekventovaným důvodem zániku manželství je jeho rozvod. Míra rozvodovosti dle statistik hovoří za vše. Po sňatku manželům nastanou každodenní povinnosti, dříve či později zpravidla spojené i s péčí o dítě, a začínají se projevovat první nesrovnalosti, hádky a nedorozumění, které velmi často vedou k rozvodu. Manželé si totiž často nedokážou poradit ani s drobnými životními překážkami a řeší je velmi rezolutně.

„Hlavní příčinou rozvodů je manželství.“ – citát, který je připisován fyzikovi a jednomu z nejvýznamnějších vědců všech dob Albertu Einsteinovi. Tomuto citátu je už zhruba sto let. Jen stěží však můžeme mluvit o přežitku. Podle aktuálních statistických údajů skončilo za rok 2019 v České republice rozvodem 24,1 tisíce manželství, ve Slovenské republice to bylo 9 466 manželství. Celková úhrnná rozvodovost v České republice tak činí 44,8 % a ve Slovenské republice 35 %.¹ Před těmito čísly a fakty není

---

¹ Český statistický úřad [online]. 2020 [cit. 11. 10. 2020]. Pohyb obyvatelstva – rok 2019. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>, srov. Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. 2020 [cit. 11. 10. 2020]. My v číslach – pohyb obyvateľstva 2019. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/a3e2fca-108d-4085-8ac7-c11f1dd7dbcb!/ut/p/z1/rVTbkppAFPwaH2HODJcZ84a6iyi6AoLKSwOQhSjgCqvZv89oaVWIEU1thiqK>

možné strkat hlavu do písku. Můžeme s trochou nadsázky konstatovat, že rozvod manželství se s příchodem třetího tisíciletí stal běžnou součástí našich každodenních životů. Rozvod manželství a jeho právní následky proto, podle mého názoru, stojí za prozkoumání.

Obsahem mé diplomové práce bude zmapování historického vývoje právní úpravy v oblasti následků zániku manželství v době před rozdělením Československa a následná komparace právních řádů České republiky a Slovenské republiky po roce 1993. Součástí této práce bude i analýza konkrétních právních následků zániku manželství.

Obě země prošly téměř celým jedním stoletím společného vývoje, mají podobné tradice, i společné prameny práva, které upravovaly rodinné právo, a přece se v poslední době jejich právní úpravy nejen na poli rodinného práva poněkud rozešly. Cílem diplomové práce bude upozornit na odlišnosti v platné právní úpravě týkající se následků zániku manželství obou zemí, ale také na to, co je oběma společné.

Práce bude rozdělena do pěti částí. V první části se budu zabývat pojmem manželství, jeho účelem, funkcemi a povinnostmi a právy z něj plynoucími.

Druhou kapitolu hodlám věnovat historickému vývoji právní úpravy zániku manželství jednak na území dnešní České republiky, jednak na území dnešní Slovenské republiky, a to od 18. století po současnost. Nastíním jejich samostatný historický vývoj do roku 1918, přičemž důraz položím především na Všeobecný občanský zákoník (dále jen „ABGB“) a Manželský zákon.² Dále představím téměř celé jedno století společného vývoje obou zemí od vzniku samostatné ČSR až do jejího rozdělení dne 31. 12. 1992.

S3dPw-lzkl_myM-
DQ7oOqrTIgy2_X_jqd4sarNPBGgBVemAM3J6lO20MMqBZHcDG9gsYU22i2wOZAxtk114rFMAYO
y6A54Dzpl74XV3ry9QEYKaugKH1XbttSRJo0pmvWZblmJ4HukdewZCwDmOXa9j0woc7S4Pn-
A0GT3zPnFy-3xm1wfAcefrGKJGodOHfA2DyNT6V_vh_HY-AQcc2HlqWjsfj86oEO_xh-rdf7j-
tf4Q7dx_-FEQR7ykR_11a5K0KIIyyARyo2w-
whbwE_bdBNEadyCQxlXm8_fnwRSTFYRDgQMbcnIvHICCyIqRBiv8HJJ12EUnrR3UbpEi6fQs0dh95
ujNjvt9yDNjzT8xobR8QMAXBVenQnR2rLe7dlvPPLTLmGOqRKAq0JTZJsAyoTceLgNXaMHXW1
WOMfmUeM2A6YqWvBq0rvVHBI0O6TxEb15sc_4pHP-
MSx9QAPkp2EmHqNMBBETRIWZYJm1icSvT6OT7Efd0ZrLBIUipPmqQPOntDk1_fh-
7mu8NYq8in9WaP7fe4NvouWhxLi_fbyK9_Fe_NjziZ9U1a781oiWHI9HcV0U620sRkXWgr9RkqLk5u
pItMvc68qY9ClS7JfzwY7TVbI9mPGMIb8AXBAf3g!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

² XXXI., zákonný článek o manželském právu vyhlášený ve Sbírce zákonů dne 18. 12. 1894.

Každý zánik manželství nutně přináší určité právní následky, které se do určité míry liší právě podle toho, jak manželství zaniklo. Ve třetí kapitole proto uvedu jednotlivé právní důvody zániku manželství, rozvod manželství, smrt manžela a také změnu pohlaví.

Ve čtvrté a páté kapitole této práce se budu zabývat již jen následky zániku manželství, a to v návaznosti na to, jakým způsobem manželství zaniklo. I tady budu komparovat platnou českou a slovenskou právní úpravu.

V závěru diplomové práce přehledně shrnu nejdůležitější společné aspekty i odlišnosti v právní úpravě následků zániku manželství obou zemí. Zhodnotím, která právní úprava se ubírá lepším směrem, a pokusím se o úvahy ve směru vylepšení právní úpravy, resp. odstranění dílčích nedostatků.

1 Manželství

Zákonodárci považují manželství za jeden z klíčových právních institutů a i za jeden ze základních institutů společenského života, což se odráží na jeho výslovném připomenutí mezi základními zásadami soukromého, resp. občanského práva v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“ nebo „občanský zákoník“) i v zákoně č. 36/2005 Z. z. o rodině (dále jen „slov. zákon o rodině“). V ust. § 3 odst. 2 písm. b) OZ se uvádí, že mj. „manželství požívá zvláštní zákonné ochrany“. Obdobně v čl. 1 základních zásad slov. zákona o rodině zákonodárce vyzdvihuje fakt, že společnost všestranně chrání manželství, jakožto jedinečný svazek muže a ženy. Manželé jsou si rovni ve svých povinnostech a právech. Ustanovení § 1 odst. 1 slov. zákona o rodině vyzdvihuje, že manželství je svazek dvou osob opačného pohlaví. Pro jeho vznik je nezbytné dobrovolné a svobodné rozhodnutí snoubenců uzavřít manželství a zároveň splnění zákonem stanovených podmínek. Hlavním účelem manželství je vytvořit trvalý a harmonický svazek směřující k zabezpečení řádné výchovy dětí (ust. § 1 odst. 2 slov. zákona o rodině). Až potud je právní úprava shodná se zákonnou úpravou v České republice (srov. ust. § 655 a § 687 odst. 1 OZ).

Podstatným pojmovým znakem je tedy zejména trvalost manželského soužití, skutečnost, že se jedná o svazek dvou osob opačného pohlaví a zákonem stanovený způsob jeho vzniku. Pro svazek dvou osob stejného pohlaví platný občanský zákoník používá termín „registrované partnerství“, a to podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Slovenský rodinně-právní kodex tyto výrazy vůbec nezná. Z požadavku trvalosti lze dovodit předpokládanou dlouhodobost tohoto svazku, vyjadřuje jeho stálost a stabilitu. Trvalost svazku je *conditio sine qua non*, což můžeme dovodit např. z ustanovení o rozvodu nebo o výživném rozvedeného manžela *a contrario*.³ Trvalost jako definiční prvek je proto třeba směřovat k vůli snoubenců při vstupu do manželství. Pokud tato vůle snoubenců absentuje, nejsou definiční znaky manželství naplněny.⁴

---

³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 3 (Zuklínová).

⁴ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 4 (Šínová).

Přijetím občanského zákoníku došlo k určitému posunu ve vnímání účelu manželství a ke zdůraznění některých jeho dalších funkcí. Účel manželství byl v české právní úpravě rozšířen o vzájemnou podporu a pomoc obou manželů (ustanovení § 655 věta druhá *in fine* OZ). Právní úpravu v slov. zákonu o rodine lze primárně vnímat tak, že směřuje k ochraně a podpoře biologické, výchovné a ekonomické funkce rodiny. Neklade důraz na vztah manželů a jejich funkční soužití. Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku uvádí, že s ohledem na vzrůstající počet neplodných párů nelze založení rodiny považovat za jediný možný účel manželství.⁵

O manželství lze hovořit jako o právním stavu, tj. stavu souladném s právem, který vzniká na základě sňatečného prohlášení. Tento nový stav se vyznačuje novými povinnostmi a právy každého z manželů i vůči sobě navzájem. Manželství je bezesporu také stavem statusovým, neboť vznikem manželského svazku i jeho zánikem dochází ke změně osobního stavu obou zúčastněných osob.⁶

Další povinnosti a práva plynoucí z manželství vymezují právní úpravy obou zemí shodně.⁷ Drobná odchylka však existuje v případě povinnosti informovat druhého manžela o příjmech, stavu jmění i o stávajících i uvažovaných pracovních a studijních činnostech. Česká právní úprava uvádí, že manželé jsou při volbě svých pracovních a studijních činností povinni brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte a popřípadě dalších členů rodiny (ust. §§ 688–699 OZ). Oproti tomu slov. zákon o rodine říká, že k výkonu povolání a pracovnímu uplatnění jednoho z manželů není třeba souhlasu druhého manžela (ust. § 19 odst. 3 slov. zákona o rodine).⁸ Tyto povinnosti a práva nejsou přímo vynutitelná. Případné porušení těchto povinností ale může mít například vliv na existenci rozvodového důvodu a případně může ovlivnit rozhodování soudu při stanovení výše výživného pro rozvedeného manžela nebo rozhodnutí o bydlení po zániku manželství.⁹

---

⁵ Důvodová zpráva k ust. § 655 OZ.

⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 26, 36 (Zuklínová).

⁷ „Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.“ (shodně ust. § 687 odst. 2 OZ a ust. § 18 slov. zákona o rodine).

⁸ Což je ustanovení, které bylo vždy obsaženo v československých rodinněprávních předpisech.

⁹ Důvodová zpráva k ust. § 687 OZ.

2 Historický exkurz

2.1 Území Čech, Moravy a Slezska

Až do druhé poloviny 18. století měla církev v rozhodování ve věcech manželských a rodinných dominantní postavení. První zásahy státu do církevního monopolu spojujeme až s tereziánskými nařízeními z let 1753 a 1756.¹⁰ Zásadní roli v oblasti práva manželského sehrál „Manželský patent“ císaře Josefa II., který vyšel pod č. 117 Sbírkou zákonů soudních roku 1783. Byla zrušena pravomoc církevních soudů ve věcech manželských a přenesena na soudy státní. Hmotněprávní úprava rodinného práva však zůstala téměř zachována a jen mírně reformovala tehdejší kanonická pravidla. Do státního práva byla přejata myšlenka nerozlučitelnosti katolického manželství a pro katolíky byl připouštěn pouze „rozvod od stolu a lože“, kdežto evangelíkům byla povolena rozluka, tj. úplný zánik manželství za života obou manželů.¹¹

2.1.1 Všeobecný občanský zákoník (ABGB)

ABGB účinný od roku 1812, zařadil pod rubriku „Osobní práva“ i právo rodinné. Již tehdy bylo uvnitř kodifikace občanského práva i v rámci právní nauky rodinné právo uznáváno jako rozsáhlá, specifická skupina, úzce propojená s ustanoveními obecnými, věcněprávními i dědickoprávními. Rodinné právo se už tehdy členilo do tří oblastí: právo manželské, právo mezi rodiči a dětmi a poručenství a opatrovnictví (hlava druhá až čtvrtá ABGB).¹²

ABGB upravoval institut prohlášení manželství za neplatné (ust. § 94 a násl. ABGB) a dále stanovoval možnosti zániku manželství taxativním výčtem: dočasný rozvod (ust. § 103 a násl. ABGB), úplná rozluka; u katolíků smrtí (ust. 11 ABGB) a prohlášením jednoho manžela za mrtvého (ust. § 112 a násl. ABGB). ABGB tak rozlišoval mezi rozvodem manželství a jeho rozlukou. Podstatou rozvodu byla separace

---

¹⁰ Tereziánské nařízení ze dne 12. dubna 1753 o zasnoubení a manželství osob nezletilých a nařízení ze dne 8. května 1756 o zasnoubení a manželství vojenských důstojníků.

¹¹ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 133 a násl.

¹² RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. s. 6 a násl.

manželů od stolu a lože. Rozvedení manželé nemohli uzavřít nové manželství a právní úprava připouštěla, aby se k sobě rozvedení manželé opět vrátili. Skutečným ukončením manželství se všemi právními následky byla tedy až jeho rozluka (ust. § 110 ABGB). Ve svých ustanoveních zákoník pamatoval na konkrétní důvody rozluky s přihlédnutím k vyznání manželů. Židé mohli být rozloučení z vůle jednoho manžela, po vzájemné dohodě nebo z důvodu cizoložství. Oproti tomu u evangelíků bylo důvodem rozluky cizoložství, odsouzení do žaláře na pět let a více, zlomyslné opuštění manžela, úklady o jeho život, zlé nakládání či nepřekonatelný odpor. Pro manželství mezi katolíky právní úprava ABGB neshledala žádné změny oproti josefínskému manželskému patentu, rozluka pro katolíky tedy nepřicházela v úvahu. Změnu přinesl ABGB jen pro smíšená manželství, u kterých zánik manželství rozlukou připustil. Vliv katolické církve se ovšem nezapřel ani zde. Dekrety dvorní kanceláře z let 1814 a 1835 zakazovaly opětovné uzavření manželství pro katolickou stranu smíšeného manželství v případě rozluky. Katolíci tak byli svým manželstvím vázáni po celou dobu života druhého manžela, kdežto pro evangelíky toto omezení neplatilo.

Hlava třetí ABGB, upravující právo rodičovské, podtrhávala nerovnoprávnost ženy a muže v manželství a princip výsadního postavení muže v rodině. To se projevovalo také v případě rozluky či rozvodu, kdy děti byly svěřovány otcí. Výjimkou byli chlapci do 4 let a dívky do 7 let svého věku, které byly svěřovány matce.¹³

ABGB přečkal bez velkých změn a novelizací více než celé století. Jeho platnost byla zajištěna i po vzniku samostatné ČSR, kdy bylo tzv. reciproční normou¹⁴ převzato mj. dosavadní platné občanské právo na území tehdejšího Rakouska-Uherska, resp. Rakouska. Pro oblast Čech, Moravy a Slezska tak byla úprava rodinného a manželského práva nadále zakotvena v ABGB, tedy ve Všeobecném zákoníku občanském.¹⁵

---

¹³ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 136–137.

¹⁴ Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého.

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kolektiv. *Rodinné právo*. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. s. 26.

2.2 Území Slovenska

2.2.1 Manželský zákon

Rok 1894 a vyhlášení Manželského zákona císařem Františkem Josefem byl přelomovým rokem pro vývoj manželského práva na území Slovenska.¹⁶

Rodinné právo v oblasti zániku manželství doznalo velkých změn. Manželství přestalo být chápáno jako *matrimonium perpetuum*, tj. nerozlučitelný institut pod hrozbou exkomunikace,¹⁷ a byla uzákoněna možnost rozvodu manželství bez ohledu na vyznání. Bylo kritizováno, že pouhá odluka (rozvod od stolu a lože) takového manželství, ve kterém se objevily nepřekonatelné problémy, neposkytuje ve společnosti dostatečnou ochranu a je v rozporu se zájmy společnosti. Dalším argumentem bylo, že negativní vliv na výchovu dětí nemá odluka ani rozvod, nýbrž důvody, které je zakládají. Pořád ovšem měl být definitivní zánik manželství poslední řešení, kterému předcházely pokusy o jeho zachování.¹⁸

Právní teorie rozlišovala absolutní a relativní zánik manželství. Absolutní důvody zániku manželství ustanovovalo ust. § 73 Manželského zákona. Mezi tyto důvody patřila smrt jednoho z manželů a rozvod přípustný z důvodů hrubého porušení manželských povinností jednoho nebo obou manželů.¹⁹ Následující ustanovení Manželského zákona uváděla taxativní důvody, pro které bylo možné manželství rozvést. Bylo jím cizoložství (ust. § 76), úmyslné opuštění druhého manžela bez zjevné příčiny (ust. § 77), ublížení na zdraví nebo úmyslné zneužívání (ust. § 78), odsouzení manžela k trestu smrti nebo trestu odnětí svobody v délce trvání minimálně pěti let za trestný čin, o kterém druhý manžel nevěděl (ust. § 79). Posledním ze stanovených důvodů bylo, že druhý manžel neplnil své povinnosti, či naváděl dítě z manželovy rodiny ke spáchání trestného činu nebo vedení nemravného života (ust. § 80). Vyjma důvodu uvedeného v ust. § 80 Manželského zákona, který v ABGB vůbec nebyl obsažen, se uvedené rozvodové důvody obsahově shodovaly s důvody rozluky

---

¹⁶ LANCOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 11.

¹⁷ ŠVECOVÁ, Adriána. Kánonické manželstvo v Uhorsku na prahu modernej doby (všeobecný hmotnoprávny základ). *Revue církevního práva*. Praha, 2015, XXI. (62–3), s. 24.

¹⁸ LANCOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 21.

¹⁹ HENNER, Kamil. *O Uherském právu manželském*. Praha: Alois Wiesner, 1904. s. 87.

nekatolických manželství dle ust. § 115 ABGB. Všeobecný občanský zákoník navíc zahrnoval jako důvod rozluky tzv. nepřekonatelný odpor. Absence důvodu „nepřekonatelného odporu“ v ustanovení Manželského zákona měla své logické opodstatnění, neboť dle uherské právní teorie byl rozvod chápán jako ukončení manželství proti vůli jednoho z manželů, a taktéž ust. § 115 ABGB nenaplnovalo přísnost, kterou se vyznačovaly ostatní rozvodové důvody v Manželském zákoně a ponechávalo prostor pro libovůli a lehkovážnost.²⁰ Absence důvodu „nepřekonatelného odporu“ v Manželském zákoně taktéž tkvěla v potřebě dosáhnout kompromisu mezi katolickou církví a liberální vládou. Konsenzuální rozvod byl zamítnut, neboť – jak tehdejší uherská teorie soudila – by z manželství činil civilní smlouvu.²¹

Relativní zánik manželství za života manželů měl podobu „odluky od stolu a lože“ (varianta českého rozvodu), čili faktického, nikoli právního zániku manželství a byl přípustný ze stejných důvodů jako úplný zánik manželství. Sloužil k prozatímnímu urovnání poměrů mezi manžely v době rozvodového řízení, nebo jako umírněnější forma řešení manželských problémů. Mohl být iniciován jak ze strany nevinného manžela, tak ze strany soudu. Společnou vůli manželů ukončit manželství ze subjektivního důvodu zákon nepředpokládal.²²

Podle tehdejší uherské právní teorie byl soud povinen vyslovit rozvod manželství, pokud existoval některý z tzv. absolutních důvodů zániku manželství, kdežto na základě relativních důvodů soud postupoval na základě vlastního uvážení a nebyl povinen manželství odloučit.²³

Manželský zákon se blíže zabýval i právními následky zániku manželství. Stigmatizace v osobní rovině se pro manželku, která byla rozvodem vinna, v první řadě projevila ztrátou manželova příjmení (ust. § 94 manželského zákona). Stanovení viny mělo vliv i při rozhodování o svěřeni nezletilých dětí do péče některého z rodičů. Nezletilé děti, které již dosáhly věku sedmi let, zpravidla zůstávaly v péči nevinného

---

²⁰ LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 23.

²¹ HERGER, Eszter Cs. The introduction of Secular Divorce Law in Hungary, 1895–1918: Social and Legal Consequences for Women. *Journal on European History of Law*. 2012, 2, s. 140.

²² LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 24.

²³ ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 1. Praha: V. Linhart, 1935. s. 651.

manžela. Pokud byli vinni oba rodiče, pak dívky zůstávaly v péči matky a chlapci v péči otce (ust. § 95 manželského zákona). Nejvyšší hodnotou byl však stále zájem dítěte, proto soud měl možnost rozhodnout i jinak, než stanovil zákon, a to podle potřeb nezletilého.

Manželský zákon upravoval také majetkové povinnosti a práva v době po rozluce manželství. Byly zde explicitně stanoveny finanční povinnosti rozvedených manželů. Manžel měl např. povinnost platit výživné a nahradit hodnotu darů nabytých v souvislosti s manželstvím. Další majetkoprávní poměry manželů byly upraveny na základě tzv. odkazovací normy v právu obyčejovém a v zákonné úpravě zabývající se společným jměním, výlučným majetkem jednoho z manželů a v právní úpravě týkající se věna.²⁴

Pokud nevinný manžel uplatnil svou pohledávku na dar nabytý v době trvání manželství nebo v souvislosti se vstupem do manželství, byl druhý manžel povinen takový dar vydat (ust. § 89 manželského zákona). Nevinná žena měla právo na výživné od vinného muže bez ohledu na výši svého příjmu, a to až do doby uzavření nového manželství, popřípadě smrti či zřeknutí se práva na výživné (ust. § 90 a násl. manželského zákona). Od konce 19. století měly vyživovací povinnost i ženy vůči svým nevinným manželům, což můžeme dovést jak z právní teorie, tak soudní praxe.²⁵

V neposlední řadě znamenala vina změnu společenského statusu vinného manžela. Bylo to důsledkem skutečnosti, že rozvodové důvody byly spjaty buď s trestnou činností, nebo s nemorálním chováním. Takové společensky nebezpečné jednání odsouvalo vinného manžela na okraj společnosti.²⁶

2.3 Vývoj rodinného práva ve 20. století

Dne 28. října roku 1918 vznikl samostatný a jednotný československý stát, Česko-slovenská republika. Na základě čl. 2 tzv. recepční normy²⁷ zůstaly veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení prozatím v platnosti. Na území českých

---

²⁴ LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura Edition, 2002. s. 322.

²⁵ LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi*. Bratislava: VEDA, 2010. s. 282.

²⁶ LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 50 a násl.

²⁷ Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého.

zemí nadále platil rakouský ABGB a na území země slovenské tehdejší uherské občanské právo. Tudíž převážná část právní úpravy byla i nadále upravena normami obyčejového práva a nejvýznamnější kodifikací rodinného práva zůstal manželský zákon. Dualismus právní úpravy v jinak jednotném státě byl dlouhodobě neúnosný. Proto krátce po vzniku samostatné Československé republiky začali zákonodárci pracovat na nové úpravě povinností a práv manželů, která by platila pro celý stát.

2.3.1 Tzv. manželská novela²⁸

Jednotnost státu se bohužel neodrazila v jeho jednotné právní úpravě. Proto již v roce 1919 byla přijata tzv. manželská novela, která představovala *lex specialis* vůči ABGB a stala se de facto průnikem dvou manželsko-právních režimů platících na území jednoho státu. Ustanovení § 30 výše cit. novely upravovalo územní platnost tohoto zákona pro území Slovenska. Došlo tak ke sjednocení právní úpravy uzavření manželství, avšak dvojkolejnost v oblasti zániku manželství trvala i nadále. Na území Čech, Moravy a Slezska manželská novela navázala na směr, který uherský zákonodárce zvolil zákonným článkem XXXI/1894, neboť zavedla možnost rozluky, jako právního způsobu zrušení manželství za života manželů soudem, i pro katolická manželství a oprostila ho tak od vlivu církve.²⁹

Manželská novela se vydala cestou výraznější sekularizace v případě rozvodových důvodů.³⁰ Na přílišnou obšírnost a uvolněnost právní úpravy upozorňovali i někteří představitelé akademické obce. Můžeme uvést např. názor prof. Vacka,³¹ z pozdějších autorů (po 2. světové válce) Jiřího Klaboucha.³² Oba spatřovali hlavní úskalí v tom, že zákonodárce se při přípravě nové právní úpravy nechal inspirovat širokou škálou rozvodových důvodů napříč nejrůznějšími cizími zákoníky. V žádném z nich ovšem nebylo tolik důvodů pohromadě. V manželské novele tak, vedle důvodů uvedených v manželském zákoně platném na území Slovenka, stálo i: „hluboký rozvrat

---

²⁸ Zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

²⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. s. 6 a násl.

³⁰ LANCOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 63.

³¹ VACEK, Josef. *Naše revoluce a manželství*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1920. Knihovna socialisace vědy. s. 50.

³² KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962. Populární právnická knihovna. s. 226.

manželství“ a „nepřekonatelný odpor“, což byl důvod známý již z ABGB. Právě „nepřekonatelný odpor“ poskytoval největší prostor pro simulaci vzájemné vůle rozvést manželství a byl podkladem pro přechod od taxativního výčtu rozvodových důvodů k jedinému důvodu – „rozvratu manželství“ zakotveným v Zákoně o právu rodinném z roku 1949. Uvedený rozvodový důvod je možné považovat za explicitní vyjádření toho, co si osvojila soudní praxe v intencích ust. § 77 manželského zákona, který velmi progresivně nahrazoval rozvod dohodou. Manželé tak mohli simulovat rozvodový důvod známý jako zlomyslné opuštění, přičemž ve skutečnosti mohlo jít o jednoduchou dohodu obou manželů rozvést manželství pro jakýkoli jiný důvod, i když taková dohoda manželským zákonem výslovně připuštěná nebyla. Díky důvodu nepřekonatelného odporu už nemusely strany svojí dohodu simulovat a mohly svůj záměr projevit před soudem. Obě zákonné formulace tak umožňovaly dosáhnout obdobný výsledek, i když odlišným způsobem, což mohlo být důvodem, proč v první Československé republice nedošlo k rychlé a ucelené unifikaci rodinného práva.³³

Chystaná celková reforma manželského práva nepřinesla očekávaný výsledek. Došlo pouze k dílčím změnám. Zmínit můžeme například zákon č. 4/1931 Sb. na ochranu osob oprávněných požadovat výživu nebo zaopatření.³⁴

2.3.2 Zákon o právu rodinném z roku 1949

Po roce 1948 se rodinné právo jako právní odvětví osamostatnilo od občanského práva, a to podle sovětského vzoru. Byl přijat nový zákon o právu rodinném, který obsahoval i majetkové právo manželské a byl na občanském zákoníku zcela nezávislý.³⁵ Vycházel z Ústavního zákona ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústavy Československé republiky,

Zákon o právu rodinném byl prvním sjednocujícím kodexem upravujícím rodinné právo na celém území Československa. Zároveň se jednalo o první speciální úpravu rodinného práva oddělenou od občanského zákoníku. To bylo důsledkem

---

³³ LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 66 a násl.

³⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 140–142.

³⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 23 (Zuklínová).

tendence podtrhnout výhradně osobní charakter rodinných vztahů a oddělit je od majetkových občanskoprávních aspektů.³⁶

V oblasti zániku manželství zákon upustil od dosavadní konstrukce „rozvodu od stolu a lože“ a rozluky manželství a nově zakotvil pouze rozvod manželství jako definitivní zrušení manželství výrokem soudu.³⁷ Zákonný důvod rozvodu byl založen na objektivním principu – hlubokém a trvalém rozvratu mezi manžely (ust. § 30 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „ZoPR“)). Tento objektivní princip byl modifikován principem zavinění rozvratu,³⁸ kdy soud byl povinen zjišťovat vinu na rozvodu a nemohl vyslovit rozvod manželství bez souhlasu nevinného manžela. Společné prohlášení obou manželů s žádostí o rozvod tuto povinnost soudu negovalo (ust. § 31 ZoPR). Tím ale docházelo k rozporům mezi faktickým a právním stavem, kdy jeden za manželů usiloval o rozvod, neboť založil faktickou cestou nový vztah, který se ovšem právně kvůli existenci dřívějšího manželství nedal legalizovat. Pro rozvod manželství ale absentoval souhlas druhého manžela. Novela v podobě zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu, tento rozpor vyřešila a udělila výjimku pro rozvod manželství bez souhlasu druhého manžela za předpokladu, že manželé spolu po dlouhou dobu nežijí a manželství po delší dobu neplnilo svůj společenský účel.³⁹ Manželství ale nemohlo být rozvedeno, pokud by tím utrpěl zájem nezletilých dětí (ust. § 30 odst. 2 ZoPR).

ZoPR podle pravidel zakotvených v Ústavě 9. května vyloučil výlučné postavení otce z rodičovské odpovědnosti a zdůraznil rovné postavení muže a ženy v manželství i v poměru k jejich dětem tím, že definoval rodičovskou moc jako právo a povinnost rodičů řídit jednání dětí, zastupovat děti a spravovat jejich majetek s péčí řádného hospodáře (ust. § 52 a násl. ZoPR).

Změnou prošla i úprava majetkových poměrů mezi manžely, kdy byl zakotven princip zákonného majetkového společenství s možností smluvní modifikace.

---

³⁶ PLANKOVÁ, O.: *Priebeh, metódy a koncepcie kodifikácie československého občianskeho a rodinného práva*, in *Problémy kodifikácie občianskeho práva v ČSSR a PLR*. Bratislava 1973.

³⁷ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 153–158.

³⁸ PLANKOVÁ, O.: *Priebeh, metódy a koncepcie kodifikácie československého občianskeho a rodinného práva*, in *Problémy kodifikácie občianskeho práva v ČSSR a PLR*. Bratislava 1973.

³⁹ Tamtéž.

V souvislosti s přijetím ZoPR byl přijat i zákon č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních.⁴⁰ Relevantní pro zde zkoumané téma je ust. § 3, podle kterého manželství zanikalo *ex lege* prohlášením manžela za mrtvého soudem a nebylo tedy třeba nadále žádat soud o rozhodnutí o zániku manželství.

2.3.3 Zákon o rodině z roku 1964

Další změnu na poli rodinného práva přinesl zákon o rodině z roku 1964. Vycházel z ústavního zákona ze dne 11. července 1960 č. 100/1960 Sb., Ústavy Československé socialistické republiky. Rodinné právo zůstalo i nadále upraveno v samostatném kodexu, ale zákoník ztratil své výlučné postavení (v ust. § 104 byla zakotvena vazba rodinného práva na subsidiárně použitelná pravidla občanského zákoníku). Koncepce vzájemných majetkových povinností a práv manželů byla přenesena do občanského zákoníku⁴¹ v podobě tzv. bezpodílového spoluvlastnictví manželů, na rozdíl od dosavadního zákonného majetkového společenství. Občanský zákoník upravoval také vzájemná bytová práva manželů a právo dědické, pokud jde o manžele. V této transpozici některých ustanovení rodinného práva do občanského zákoníku, můžeme spatřovat orientaci rodinného práva výhradně na práva a povinnosti osobní povahy a na majetková práva se specifickým rodinným, popř. osobním základem (vyživovací povinnost).⁴²

Další podstatnou změnou v oblasti právní úpravy zániku manželství bylo, že soud sice nadále zkoumal příčiny rozvratu manželství, ovšem upustilo se od principu viny na rozvodu. Na druhou stranu se součástí rozvodového rozsudku stal výrok upravující práva a povinnosti rodičů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Otázka styku rodičů s dětmi až na výjimky upravována nebyla.⁴³

Z důvodové zprávy k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZoR“ či „čs. zákon o rodině“) jednoznačně vyplývá vliv socialistické ideologie v oblasti výživného

---

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kolektiv. *Rodinné právo*. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. s. 27–28.

⁴¹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁴² RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. s. 7.

⁴³ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 159–162.

mezi rozvedenými manžely: „*Pokud jde o příspěvek na výživu rozvedeného manžela, ustanovuje návrh zákona takovou zásadu, že v naší společnosti, kde je většina žen v pracovním poměru a je výdělečně soběstačná, je třeba, aby povinnost jednoho manžela k druhému byla po rozvodu omezena jen na takovou dobu, která stačí k tomu, aby si manžel, který nebyl výdělečně činný, opatřil zaměstnání a prostředky k vlastní obživě.*“⁴⁴ Ale socialistická ideologie pronikala velmi intenzivně celý tento zákoník.

Po roce 1989 bylo nepochybné, že se rodinné právo musí zásadně změnit. Bohužel cesta k této změně byla dlouhá a složitá. Až teprve v dubnu roku 1998 přijal Parlament ČR zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Podstatné změny přinesla cit. novela – pokud jde o téma zde zkoumané – především v oblastech úpravy rozvodu, úpravy poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu manželů a úpravy majetkových poměrů manželů. Základní změnou v rozvodovém řízení bylo úpřednostnění zájmů dítěte před zájmy rodičů. Dle ust. § 25 ZoR nebylo možné manželství rozvést do doby, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Dále tato novela zakotvila i tzv. „rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství“ po splnění zákonem stanovených podmínek a tzv. proti-tvrdoštní klauzuli svědčící zájmům manžela (ust. § 24a, 24b ZoR). Přijatá novela nově zavedla instituty společné a střídavé výchovy dětí pro dobu po rozvodu manželství (ust. § 26 odst. 2 ZoR), resp. pro dobu, kdy rodiče dítěte spolu nežijí. Novinkou byla rovněž možnost úpravy styku dítěte s prarodiči a sourozenci, pokud to vyžaduje zájem dítěte a poměry v rodině (ust. § 27 odst. 4 ZoR). Při stanovení výše výživného napříště nebyly zohledňovány jen schopnosti a možnosti rodičů, ale i jejich majetkové poměry (ust. § 85 odst. 2 ZoR). Kromě toho, pokud jde o vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, bylo nově zakotveno, že rodič, jehož příjmy (mimo příjmů ze závislé činnosti) podléhají dani z příjmů, musí soudu tyto příjmy prokázat a předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů. V opačném případě platí vyvratitelná domněnka, že jeho průměrný měsíční příjem činí patnáctinásobek životního minima jednotlivce (ust. § 85a ZoR).⁴⁵

---

⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině. Dostupná z ASPI.

⁴⁵ Jde o obdobu dnešního ust. § 916 OZ.

2.3.4 Právní současnost v ČR a SR

Dne 1. 1. 2014 nabyl v České republice účinnost nový občanský zákoník. Tento zákon zrušil nejen občanský zákoník z roku 1964, ale i zákon o rodině z roku 1963 (a dlouhou řadu dalších zákonů a jiných právních předpisů). Rodinné právo se opět stalo integrální součástí občanského práva a byla tak podtržena soukromoprávní povaha rodinného práva. Rodinné právo je zásadně upraveno ve druhé části občanského zákoníku (ust. § 655–975). Člení se na tři hlavy. První hlava se věnuje manželství, druhá hlava je nadepsána „Příbuzenství a švagrovství“ a třetí hlava upravuje poručenství a jiné formy péče o dítě. Ovšem i na jiných místech občanského zákoníku můžeme najít ustanovení dotýkající se rodinněprávní problematiky. Je jím např. ust. § 29 o změně pohlaví, ust. § 30 a násl. o zletilosti a svéprávnosti nezletilých, nebo ust. § 1475 a násl. týkající se práva pozůstalého manžela na pozůstalost nebo na její poměrný podíl.

Pro interpretaci a aplikaci rodinněprávních ustanovení je nezbytná Úmluva o právech dítěte z roku 1989 publikovaná pod č. 104/1991 Sb. (dále jen Úmluva o právech dítěte) a procesněprávní předpisy, zejména zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“) a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Úmluva o právech dítěte představovala při přípravě občanského zákoníku výchozí soubor pravidel. Některá ustanovení této Úmluvy byla do občanského zákoníku převzata téměř doslovně.⁴⁶

Ve Slovenské republice se hovořilo o potřebě rekonstruovat soukromé právo již od počátku existence samostatného státu, Slovenské republiky.⁴⁷ Původním plánem zákonodárce bylo začlenit rodinné právo do nového občanského zákoníku s odkazem na jeho převážnou soukromoprávní povahu.⁴⁸ Nakonec však byl v roce 2005 přijat samostatný slovenský zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine, kterým výslovně došlo ke zrušení čs. zákona o rodině z roku 1963. Můžeme zde spatřovat určitou kontinuitu na vytváření socialistické legislativy v padesátých letech dvacátého století v podobě samostatných kodexů jednotlivých právních odvětví. I samotný název „zákon o rodine“ odráží vliv

⁴⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 24–25 (Zuklínová).

⁴⁷ LAZAR, Ján. *Úvahy o zmenách v systéme občanského práva*. Bratislava: Justičná revue, 1991, č. 2. str. 30 a násl.

⁴⁸ *Legislatívny zámer Občanského zákonníka*. Bratislava: Justičná revue, 2002, č. 8–9. str. 27.

socialistických kodifikací.⁴⁹ Ustanovení týkající se majetkového režimu manželů, jejich společného bydlení a ustanovení týkající se domácího násilí je ovšem nutné hledat v občianskem zákonníku č. 40/1964 Zb., v znení neskorších predpisov (dále jen „slov. občiansky zákonník“).

Slov. zákon o rodine uvozuje pět základních zásad a dále je členěn na pět částí. První část se věnuje manželství, druhá část se zabývá vztahy mezi rodiči, dětmi a ostatními příbuznými, třetí část pojednává o výživném, čtvrtá část nese název „Určení rodičovství a otcovství“ a pátá část obsahuje společná, přechodná a zrušovací ustanovení.

Novelou čl. 41 Ústavného zákona č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, s účinností od 1. 9. 2014 byla posílena ochrana manželství, rodičovství a rodiny. Tato posílená ochrana a podpora manželství ze strany státu se promítla i v novém zákoně č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (dále jen „CMP“), podle kterého soud po celou dobu rozvodového řízení vede manžele k odstranění příčin rozvratu a usiluje o jejich smíření.⁵⁰ Základním pramenem civilního procesu je zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok (dále jen „CSP“).

---

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nové slovenské rodinné právo*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze. s. 46.

⁵⁰ LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. s. 116.

3 Zánik manželství

Zánikem manželství dochází ke změně a novému uspořádání poměrů, tj. povinností a práv, manželů, popřípadě jejich dětí. Stejně jako vznik manželství, je i jeho zánik možný jen z důvodů stanovených zákonem (ust. § 754 OZ). Jedná se o statusovou otázku upravenou kogentními normami. Česká, stejně jako slovenská právní úprava, rozlišuje, zda k zániku manželství došlo v důsledku objektivní právní skutečnosti, čili smrti jednoho z manželů, nebo pravomocným rozhodnutím soudu o rozvodu manželství. Oproti předchozí právní úpravě zakotvil OZ nový institut – zánik manželství změnou pohlaví (ust. § 29 OZ). Slovenská právní úprava tento způsob zániku manželství nezná.⁵¹

Dalším kritériem pro rozdělení důvodů zániku manželství může být skutečnost, zda k zániku manželství došlo za života obou manželů, čili rozvodem manželství, popř. změnou pohlaví, nebo smrtí jednoho z manželů.⁵²

3.1 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů

Ačkoli manželství může na základě toho, co bylo výše zmíněno, zaniknout jen ze zákonem stanovených důvodů, česká právní úprava zánik manželství smrtí jednoho z manželů explicitně výslovně neupravuje. Ustanovení § 754 OZ tak může být poněkud zavádějící. Je nutné předpokládat, že zákonodárce tento způsob zániku manželství považuje z povahy věci za samozřejmý.⁵³ Okamžikem smrti (čili dnem, který je uveden v úmrtním listu jako den smrti) zaniká právní osobnost člověka, se kterou je spojená schopnost být nositelem práv a povinností včetně těch, které vyplývají z manželství. V případě smrti jednoho z manželů tudíž manželství zaniká. Přesnější je slovenská

---

⁵¹ K tomu blíže kap. 3.3 Zánik manželství změnou pohlaví.

⁵² Dle ust. § 681 OZ prohlášením manželství za neplatné nedochází k zániku manželství, neboť v rovině statusové je považováno za neuzavřené.

⁵³ Srov. MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 705 (Šínová) „*Smrt (a prohlášení za mrtvého) jako právní důvod zániku manželství není třeba výslovně deklarovat, neboť zánik manželství jako statusový poměr člověka zaniká se zánikem jeho právní osobnosti.*“

právní úprava, kdy ustanovení čtvrté hlavy slov. zákona o rodine výslovně stanovuje zánik manželství smrtí (ust. § 21 slov. zákona o rodine).⁵⁴

Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou (ust. § 26 odst. 1 OZ), tj. úmrtním listem (ust. § 24 odst. 4 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „MatrZ“)), srov. ust. § 3 odst. 2 zákona č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách). Smrt člověka zapíše matriční úřad v knize úmrtí (ust. § 21 odst. 1 písm. a) MatrZ, srov. ust. § 10 odst. 2 zákona č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách), a to buď na základě prohlášení lékaře zapsaného v listu o prohlídce zemřelého, nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení člověka za mrtvého.⁵⁵

V praxi se nejčastěji setkáme s určením smrti na základě ohledání mrtvého těla lékařem (ust. § 26 odst. 1 OZ) způsobem, který je blíže specifikován v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (dále jen „ZZS“), popřípadě v zákoně č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Účelem prohlídky mrtvého těla je zjistit smrt osoby, (pravděpodobné) datum a čas úmrtí, pravděpodobnou příčinu smrti a posouzení, zda bude nutné provést pitvu zemřelého.⁵⁶ Lékař na základě svých zjištění vystaví list o prohlídce mrtvého těla (ust. § 86 ZZS, srov. ust. § 43 odst. 7 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov) a informuje příslušný matriční úřad (ust. § 86 odst. 2 ZZS ve spojení s ust. § 21 odst. 3 MatrZ, shodně ust. § 15 odst. 2 zákona č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách), který zapíše smrt do knihy úmrtí a vydá úmrtní list.

Smrt definuje česká i slovenská právní úprava obdobně. Smrtí se dle české právní úpravy rozumí nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu (ust. § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb. o

---

⁵⁴ Což je ovšem chyba, kterou české platné právo eliminovalo. Viz ust. § 754 důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku: „Právní úprava obsahuje především dva základní důvody, resp. způsoby zániku manželství (...). Jiná možnost není, jiným způsobem manželství zaniknout nemůže, neboť prohlášení manželství za neplatné neznamená zánik manželství, ani jeho zrušení (...).“

⁵⁵ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 235 (Frintová ve spoluautorství s Frintou).

⁵⁶ Tamtéž.

darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)). Ve Slovenské republice se smrtí rozumí to, že došlo k trvalému zastavení dýchání a srdeční činnosti osoby, popřípadě to, že došlo k nezvratnému vyhasnutí všech funkcí celého mozku. Smrt konstatuje lékař. Pokud jsou ale dýchací a oběhové funkce osoby udržovány pomocí přístrojů, musí smrt mozku jednomyslně potvrdit konzilium (ust. § 43 odst. 1–4 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Ustanovení § 27 OZ pamatuje na situace, kdy není možné stanovit přesné časové pořadí smrti manželů (manželé zemřou oba v důsledku stejné události). Pro takový případ OZ předpokládá pomocí vyvratitelné právní domněnky, že oba manželé zemřeli současně. Toto ustanovení se uplatní v případech, kdy se na okamžik smrti vážou právní následky, například v oblasti práva dědického.⁵⁷ Slovenský zákon o rodine ani slovenský občanský zákoník neobsahují právní domněnku současné smrti několika osob v případě, že není jisté pořadí jejich smrti. Ovšem v odborné literatuře se s domněnkou současné smrti standardně setkáváme.⁵⁸

Někdy se může stát, že mrtvé tělo nelze ohledat. Pak je třeba, aby soud rozhodnutím prohlásil člověka za mrtvého na základě důkazu smrti (ust. § 26 odst. 2 OZ) nebo na základě domněnky smrti (ust. § 71, 72 OZ).⁵⁹ Řízení o prohlášení za mrtvého je upraveno v ust. §§ 54–58 ZŘS a dále ust. §§ 59–64 ZŘS upravují řízení o určení data smrti, popřípadě ve Slovenské republice ust. §§ 220–230 CMP.

O důkazu smrti hovoříme v případě, pokud byl člověk účasten takové události, že se zřetelem na všechny okolnosti se smrt jeví jako jistá. Soud *ex offi*o prohlásí člověka za mrtvého, a v rozhodnutí určí den, který platí za den smrti (shodně ust. § 26 odst. 2 OZ s ust. § 221 odst. 2 a § 224 odst. 2 CMP ve spojení s ust. § 7 odst. 2 věta 2. slov. občianského zákonníku).

---

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 107 (Hrušáková)

⁵⁸ Například KUPKA, Ladislav. *Dědické právo hmotné II: doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: EUROUNION, 2016. s. 49.

⁵⁹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 236.

Pokud není možné prohlásit člověka za mrtvého ani na základě důkazu smrti, je dána pouze domněnka smrti člověka a smrt se presumuje (ust. § 71 a násl. OZ). Dle míry pravděpodobnosti smrti člověka rozlišuje česká právní úprava dvě situace.⁶⁰

Pokud lze mít vzhledem ke všem okolnostem důvodně za to, že člověk zemřel, soud prohlásí člověka za mrtvého výlučně na základě návrhu osoby, která na tom prokáže právní zájem a ve svém rozhodnutí určí den, který je pokládán za den jeho smrti (ust. § 71 odst. 1 OZ). Manželství tímto dnem zaniká (ust. § 71 odst. 2 OZ).

Ustanovení § 72 OZ, shodně s ust. § 7 odst. 2 věta 3. slov. občanského zákoníku předvídá situace, kdy není jisté, zda je nezvěstný člověk naživu, ale zároveň není jisté, že zemřel. Nezvěstnost jako právní stav vzniká po splnění zákonných podmínek. Skutečnost, zda byl fakticky nezvěstný člověk soudem prohlášen za nezvěstného či nikoli, má právní význam pouze z hlediska určení minimálních lhůt uvedených v ust. §§ 73–75 OZ, popřípadě ust. § 225 odst. 1 CMP, které musí uplynout před tím, než bude člověk prohlášen za mrtvého na základě domněnky smrti (ust. § 72 OZ). Pokud byl člověk prohlášen za nezvěstného, může ho soud na základě ust. § 72 OZ prohlásit za mrtvého na návrh osoby, která má na věci právní zájem (shodně ust. § 221 odst. 1 CMP). Prohlášení jednoho z manželů za nezvěstného nemá na trvání manželství vliv, neboť se dotýká jen případů, kdy je k určitému jednání vyžadován souhlas nezvěstné osoby a k potřebnosti tohoto souhlasu se v konkrétních případech nepřihlíží.⁶¹

Na základě ust. § 26 odst. 2 OZ tedy manželství zaniká dnem, který dle rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého za den smrti platí, nebo se dle ust. § 71 odst. 1 OZ za den smrti pokládá, případně dle ust. § 72 OZ se má za to, že je dnem smrti.⁶² Při určení dne zániku manželství tedy právní moc rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nehraje roli.⁶³ Právní úprava tak zakládá zpětné účinky takového

---

⁶⁰ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 237 (Frintová ve spoluautorství s Frintou).

⁶¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 42 (Zuklínová).

⁶² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 223 (Zuklínová).

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 445 (Hrušáková).

rozsudku.⁶⁴ OZ takto ustanovuje odlišně od slov. zákona o rodine, podle kterého manželství zaniká až dnem právní moci rozsudku o prohlášení za mrtvého (ust. § 21 odst. 1 slov. zákona o rodine).

Prohlášení člověka za mrtvého není právní skutečností neměnnou. Dojde-li k tomu, že důkaz smrti byl mylný, protože se zjistí, že osoba prohlášená za mrtvou je naživu, toto prohlášení *eo ipso* zaniká a k rozhodnutí, resp. k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží. Z konstrukce ust. § 76 odst. 1 OZ vyplývá, že dotyčná osoba nabývá zpět svá práva i povinnosti s účinky *ex tunc*.⁶⁵ Manželství se ovšem neobnovuje (ust. § 76 odst. 1 OZ věta druhá část věty za středníkem). Zde můžeme spatřovat zásadní odchylku oproti slovenské právní úpravě, kde je *a contrario* uvedeno, že v případě zrušení rozhodnutí o prohlášení jednoho z manželů za mrtvého se zaniklé manželství obnoví,⁶⁶ výjimkou je pouze případ, kdy manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel mezi tím manželství nové (ust. § 21 odst. 2 slov. zákona o rodine).

3.2 Zánik manželství rozvodem

I přesto, že právní úpravy obou zemí chápou manželství jako trvalý svazek muže a ženy, zajisté můžeme konstatovat, že na nikom nelze spravedlivě požadovat, aby setrval v nefunkčním manželském společenství a *de facto* neexistujícím manželském svazku. Na zákonodárci poté leží úkol, aby přijal takovou právní úpravu, která bude zamezovat svévolnému a lehkomyšlnému rušení manželství a která zároveň nebude manžele nutit setrvat v rozvráceném manželském svazku.⁶⁷ Rozvod manželství je (v české právní úpravě spolu se změnou pohlaví jednoho z manželů dle ust. § 29 odst. 2 OZ) jediný legitimní způsob ukončení manželského statusu za života obou manželů.⁶⁸

---

⁶⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* 1. vydání, Praha: Leges 2016. s. 706 (Šínová), shodně ŠÍNOVÁ, Renáta a ŠMÍD, Ondřej. *Manželství.* Praha: Leges, 2014. Teoretik. s. 192 (Šmíd).

⁶⁵ Shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I.* 1. vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 149 (Dulaková Jakúbeková).

⁶⁶ Tato právní úprava platila pro Českou republiku také až do přijetí platného občanského zákoníku.

⁶⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a ŠMÍD, Ondřej. *Manželství.* Praha: Leges, 2014. Teoretik. s. 195–196 (Šmíd).

⁶⁸ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 89.

Jediným právním důvodem a základním předpokladem rozvodu manželství je tzv. kvalifikovaný rozvrat,⁶⁹ který je definován v občanském zákoníku samém jako „trvalé, hluboké a nenapravitelné rozvrácení soužití manželů, a proto nelze očekávat jeho obnovení“ (ust. § 755 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 23 odst. 1 slov. zákona o rodine). Jedná se o ty případy, kdy manželství přestane plnit své základní funkce. Takový rozvrat má být objektivně zjištělný, a proto můžeme hovořit o tzv. objektivním důvodu rozvodu manželství.⁷⁰ Slovenský zákon o rodině navíc stanovuje, že ke zrušení manželství rozvodem je možné přistoupit jen v odůvodněných případech (ust. § 22 slov. zákona o rodine). Podle Horvátha a Vargy se však jedná o pouhou interpretační zásadu, která vyjadřuje, že rozvod manželství by měl být krajní a poslední možností řešení rozvratu manželství, a soud by k němu měl přistoupit jen za splnění podmínek uvedených v ust. § 23 odst. 1 slov. zákona o rodine. Pokud tedy soud zjistí, že jde o zjevně neodůvodněný případ, nemůže návrh na rozvod manželství s odkazem na ust. § 22 slov. zákona o rodine zamítnout, ale je povinen zkoumat, zda kvalifikovaný rozvrat manželství skutečně – objektivně viděno – existuje.⁷¹

Česká právní úprava vymezuje, co se rozumí pod pojmem absence společného soužití manželů v ust. § 758 OZ. Zákonodárce tím míní takovou situaci, kdy manželé netvoří manželské, popř. rodinné společenství. Není podstatné naplnění objektivní podmínky, zda manželé spolu žijí v rodinné domácnosti, ale důležité je naplnění subjektivní podmínky vůle alespoň jednoho manžela, který manželské společenství zjevně obnovit nechce. Podle důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku by výslovné zakotvení pojmu „oddělené žití manželů“ mělo napomoci lépe řešit otázku

---

⁶⁹ Shodně též LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 311 (Kubičková), která hovoří o rozvratu vztahů mezi manžely, nebo také tzv. kvalifikovaném rozvratu manželství, jako o jediném důvodu zrušení manželství rozvodem.

⁷⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 43 (Zuklínová), shodně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 83, který uvádí, že zákonodárce předpokládá objektivní existenci rozvratu manželství bez ohledu na subjektivní stanovisko manželů a na jejich zavinění.

⁷¹ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 81.

povinností a práv manželů v tzv. „přechodném období“.⁷² Společné soužití manželů ovšem není vázáno na existenci společného bydliště.⁷³

Na základě ust. § 384 odst. 1 ZŘS, shodně s ust. § 23 odst. 1 slov. zákona o rodině je řízení o rozvod možné zahájit zásadně na návrh některého z manželů (popřípadě na společný návrh obou manželů v ČR). O rozvodu manželství rozhoduje v obou zemích pouze soud i přesto, že tento požadavek není v české zákonné úpravě nikde explicitně uveden.⁷⁴ Podle důvodové zprávy k návrhu OZ není nutné tento požadavek uvádět, neboť o statusových věcech manželů nikdo jiný rozhodovat nemůže.⁷⁵

Pozitivní podmínkou k rozvodu manželství není stanovení viny jednoho z manželů na rozvratu manželství. Návrh na rozvod manželství tak může podat kterýkoli z manželů, bez ohledu na to, jaký byl jeho podíl na rozvratu manželského soužití. O vině se vůbec nemluví, čili ani není vyslovena ve výroku, ale ani v odůvodnění rozsudku o rozvodu.⁷⁶ Právně relevantní není pro rozvod ani pokus o smír obou manželů. Pokus o smírné řešení je regulován pouze v rámci procesních předpisů (ust. § 389 odst. 2 ZŘS, shodně s ust. § 96 odst. 1 CMP). Soud má povinnost se ještě před zahájením řízení o rozvod pokusit o smírné řešení účastníků. Soud tak vyzve účastníky, aby zvážili, zda je rozvod jediným východiskem jejich situace. Z tohoto důvodu je osobní účast obou manželů při jednání o rozvodu nezbytná.⁷⁷ Ze slovenské judikatury vyplývá, že pokud jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, soud jednání o rozvodu odročí a nařídí manželům návštěvu manželské poradny. Pokud by takový postup soud bez náležitého zdůvodnění neaplikoval, je dán odvolací důvod a odvolací soud může vrátit věc zpět soudu prvního stupně k opětovnému projednání.⁷⁸

---

⁷² Důvodová zpráva k ust. § 758 OZ.

⁷³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck), s. 109 (Hrušáková).

⁷⁴ Srov. ust. § 23 odst. 1 slov. zákona o rodině: „Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, ...“

⁷⁵ Důvodová zpráva k ust. § 758 OZ.

⁷⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 722–723 (Šínová), shodně Rozhodnutí krajského soudu v Trenčíně ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 19Co/742/2013.

⁷⁷ FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. s. 2–3.

⁷⁸ BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodině: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 68.

OZ klade důraz na ochranu nezletilého dítěte a soud má proto obligatorně povinnost přihlížet k jeho zájmům (ust. § 755 odst. 2 písm. a) OZ). Proto, mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud soud (v jiném řízení) nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů, a toto rozhodnutí nenabude právní moci (ust. § 755 odst. 3 OZ). Stejnou relevanci má i dohoda manželů o úpravě poměrů nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, pro dobu po rozvodu, kterou ovšem schválil soud (ust. § 757 odst. 1 OZ).

Interpretace ust. § 23 odst. 2 věta druhá slov. zákona o rodine není jednotná. Lazar uvádí, že slov. zákon o rodine nestanoví nadřazenost zájmů nezletilého dítěte nad zájmy rozvádějících se rodičů. Soud tak musí pouze přihlídnout k zájmům nezletilého dítěte, především k zajištění jeho výchovy. Pokud soud zjistí, že vztahy mezi manžely jsou sice rozvrácené, ale tento rozvrat se nepromítá do výchovy dítěte, měl by návrh na rozvod manželství zamítnout.⁷⁹ K opačnému závěru docházejí Horváth a Varga, jakož i Bános a Košútová, kteří staví zájem dítěte do popředí. Uvádějí, že zájem dítěte je prvořadým hlediskem při jakékoli činnosti, která se ho týká a mohl by mít vliv na zamítnutí návrhu na rozvod manželství při zjištění, že rozvrat mezi rodiči nemá negativní vliv na výchovu jejich nezletilého dítěte.⁸⁰ Slovenská právní úprava stanoví, že řízení o rozvod manželství rodičů nezletilého dítěte je obligatorně spojené s řízením o úpravě výkonu rodičovských práv a povinností k tomuto dítěti pro dobu po rozvodu. Soud má povinnost určit, který z manželů bude o dítě osobně pečovat, zastupovat ho, spravovat jeho majetek a stanoví také výši výživného pro nezletilé dítě. Rozhodnutí o úpravě rodičovských práv a povinností je možné nahradit dohodou rodičů, kterou musí schválit soud (ust. § 24 odst. 1, 3 slov. zákona o rodine).

Na druhou stranu mohou nastat situace, kdy soud nesmí manželství rozvést i přesto, že je prokázán kvalifikovaný rozvrat dotyčného manželství a návrh na rozvod manželství zamítne. Tento postup je možný pouze v České republice, nikoli ve Slovenské republice. Jedná se o tzv. proti-tvrdoštní klauzule, nebo také negativní

---

⁷⁹ LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 313 (Kubíčková).

⁸⁰ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 86, obdobně BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 72.

předpoklady pro rozvod manželství,⁸¹ které svědčí buď zájmům nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, nebo zájmům manžela, který se na rozvratu manželství porušením svých manželských povinností převážně nepodílel (blíže ust. § 687 OZ a násl.), a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma, a to za předpokladu, že ve prospěch zachování manželství svědčí mimořádné okolnosti (ust. § 755 OZ). To ovšem neznamená, že by soud měl zjišťovat vinu některého z manželů na rozvodu, jak již bylo řečeno výše.

Nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, lze proti rozvodu právně chránit jen velmi nedokonalými prostředky, neboť již spory mezi jeho rodiči mají na dítě negativní vliv a obecně nelze rozvodu bránit. Veškerá právní ochrana dítěte se tedy omezuje na majetková opatření a je typická pro dítě zvlášť potřebné z nějakého specifického důvodu.⁸²

Z logiky věci můžeme dovodit, že k zájmům nezletilého dítěte soud přihlédne za všech okolností – jak v případě rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu manželství, tak i v případě, kdy manželství rozvádí bez zjišťování příčin rozvratu. Důvodem je, že zájem dítěte se vždy staví nad zájem jeho rodičů na rozvodu manželství.

Proti-tvrdoštní klauzule pro ochranu druhého manžela se naproti tomu uplatní pouze v případě, kdy soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství, neboť pokud oba manželé projeví shodnou vůli ohledně rozvodu manželství, je nepřípustné, aby soud autoritativně do jejich shodné vůle zasahoval. Manžel, který se brání rozvodu, má břemeno tvrzení a břemeno důkazní, pokud jde o existenci kvalifikovaného rozvratu manželských vztahů, ale i ohledně existence jeho příčin. Pokud jedno z obou břemen neunes, nemůže soud žalobu na rozvod manželství zamítnout s odkazem na proti-tvrdoštní klauzuli sloužící ochraně druhého manžela. Zvýšená ochrana druhého manžela je však časově omezená na dobu tří let, kdy spolu manželé nežijí a je třeba porovnat újmu, která by vznikla v případě rozvodu manželství, a újmu, která by zachováním manželství vznikla druhému členu manželského páru.⁸³ Druhá podmínka není splněna za předpokladu, že manželé spolu nežijí alespoň po dobu tří let (ust. § 755 odst. 2 OZ).

---

⁸¹ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 724 (Šínová).

⁸² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 44 (Zuklínová).

⁸³ ŠMÍD, Ondřej a ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. Teoretik, s. 59–60 (Šmíd).

Tuto ochranu před rozvodem však není možné vnímat absolutně. Hovoří se pouze o tzv. „ztíženém rozvodu“.

Česká právní úprava rozlišuje – jak již bylo výše řečeno – rozvod se zjišťováním příčin rozvratu a bez zjišťování těchto příčin, čili – jak se někdy nesprávně říká – o rozvod sporný a nesporný.

3.2.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství

Soud je vždy povinen zjišťovat existenci kvalifikovaného rozvratu manželství a jeho příčiny,⁸⁴ není-li dán důvod pro postup dle ust. § 757 OZ (ust. § 756 OZ), který je osobitý pouze pro českou právní úpravu (viz kap. 3.2.1 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství). Někteří čeští autoři uvádějí, že soudce, který rozhoduje o rozvodu, často není schopen zjistit skutečnou příčinu rozvratu, takže zjišťování příčin rozvratu soudcem je spíše formalistickou záležitostí.⁸⁵ Slovenští autoři se přiklání k tomu, že závěr o vážném rozvratu vztahů mezi manžely může soud vyslovit jen na základě pečlivého zkoumání a zjišťování existence příčin, které rozvrat způsobily. Soud tak nemá přistupovat ke zjišťování příčin rozvratu manželství šablonově a formalisticky.⁸⁶ Ani dohoda obou manželů o rozvodu nezbavuje soud povinnosti zjišťovat příčiny a existenci vážného narušení a trvalého rozvratu vztahů mezi manžely.⁸⁷

Příčiny rozvratu manželství jsou individuální a velmi různorodé. Zpravidla spočívají v porušování manželských povinností. Rozvod zpravidla nezpůsobuje jediná příčina, nýbrž se jedná o kumulaci vícero důvodů, které nakonec vyústí v podání návrhu o rozvod.⁸⁸

Význam prokázání příčin rozvodu je značný zejména pro dokázání existence určité skutkové situace pro aplikaci proti-tvrdoštní klauzule ve prospěch manžela (viz výše) či pro případné následné řízení o přiznání výživného pro rozvedeného manžela,

⁸⁴ Shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 312 (Kubíčková).

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 455 (Hrušáková).

⁸⁶ BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 68–72.

⁸⁷ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 85.

⁸⁸ FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. s. 2, shodně BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 72.

neboť v souladu s judikaturou Ústavního soudu dříve zjištěná příčina rozvratu je určující i v tomto řízení a nové dokazování se v tomto směru neprovádí.⁸⁹ Slovenská právní úprava explicitně stanovuje povinnost soudu přihlížet k porušení manželských povinností při posuzování míry rozvratu vztahů mezi manžely (ust. § 23 odst. 3 slov. zákona o rodine), které následně může být podkladem pro rozhodnutí soudu týkající se např. svěřením dítěte do péče.⁹⁰

3.2.2 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství

Na rozdíl od právní úpravy slovenské, zná česká právní úprava také tzv. „nesporný rozvod“. Ne vždy má soud povinnost zjišťovat příčiny rozvratu manželství, jak bylo uvedeno výše. Pokud manželé podají společný návrh na rozvod, nebo pokud se druhý manžel připojí k návrhu na rozvod svým souhlasným stanoviskem a jsou-li kumulativně splněny dále uvedené podmínky, soud manželství rozvede, aniž by zjišťoval příčiny kvalifikovaného rozvratu manželství.⁹¹ Podmínkami, které je třeba splnit, aby nebylo třeba zjišťovat příčiny rozvratu, je dodržení zákonem stanovených dob a konsensus manželů jak o úpravě poměrů svého nezletilého dítěte, tak o majetkových záležitostech pro dobu po rozvodu. Jedná se o následující podmínky stanovené v ust. § 757 OZ:

a) manželství ke dni zahájení o rozvod manželství trvalo alespoň jeden rok a manželé spolu alespoň šest měsíců nežijí,

b) manželé musí předložit soudu pravomocný rozsudek, jímž byla schválena dohoda manželů o úpravě poměrů nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, pro dobu po rozvodu

c) manželé se dále musí dohodnout na úpravě svých majetkových poměrů, bydlení a popř. i výživného pro dobu po rozvodu.

Dohoda o vypořádání společného jmění manželů (dále jen „SJM“) má zvláštní režim. Ačkoli je uzavřena ještě před rozvodem manželství, její účinky nastávají až

---

⁸⁹ Usnesení Ústavního soud ČR ze dne 10. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 236/07.

⁹⁰ BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 74.

⁹¹ SVOBODA, Karel. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství*. Praha: Bulletin advokacie, 2014, č. 5. s. 31.

právní mocí rozsudku o rozvodu manželství.⁹² Dohoda o úpravě majetkových poměrů i ostatní dohody uvedené pod písm. c) mají zákonem stanovenou písemnou formu a podpisy manželů musí být úředně ověřeny (ust. § 757 odst. 2 OZ).

Všechny výše uvedené podmínky musí být splněny ke dni podání návrhu na rozvod manželství.⁹³ V řízení o tzv. nesporném rozvodu se kvalifikovaný rozvrat předpokládá.⁹⁴ Při splnění výše uvedených zákonných podmínek soud pouze zjišťuje, zda jsou uvedená tvrzení o rozvratu manželství a o záměru se rozvést pravdivá. Pokud dojde k závěru, že tomu tak není, postupuje tak, jako by se jednalo o rozvod manželství se zjišťováním příčin tohoto rozvratu.⁹⁵

3.3 Zánik manželství změnou pohlaví

Právní úprava změny pohlaví osob je v českém soukromém právu záležitostí novodobou. Nárůst počtu osob s poruchou pohlavní identity⁹⁶ vedl zákonodárce k zakotvení ustanovení o transsexuálních pacientech nejprve do §§ 21–23 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „ZSZS“), později změnu pohlaví zakomponoval do textu občanského zákoníku (§ 29 OZ).

Chirurgickým zákrokem, kterým dojde ke znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů, nastává změna pohlaví člověka (§ 29 OZ). Konstrukce § 29 odst. 1 OZ *in fine* presumuje, že dnem změny pohlaví je den, který uvede poskytovatel zdravotních služeb v potvrzení. K uvedenému dni také zaniká případné trvající manželství.⁹⁷ Zákonodárce zde ovšem pracuje s vyvratitelnou právní domněnkou, která může být vyvrácena důkazem opaku, že dnem změny pohlaví je jiný den, například proto, že údaj byl do potvrzení uveden chybně. OZ v tomto ohledu vhodně reflektuje složitost celého procesu změny pohlaví, kdy zpravidla pouhý jeden chirurgický zákrok k jejímu provedení nestačí a často také není zcela jednoznačné, ve

---

⁹² MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 744 (Šínová).

⁹³ Srov. např. ŠMÍD, Ondřej. *Rozvod manželství nově*. Praha: Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 12. s. 4.

⁹⁴ Důvodová zpráva k ust. § 757 OZ.

⁹⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 47 (Zuklínová).

⁹⁶ SEJBALOVÁ, Petra: Žádostí o změnu pohlaví přibývá. *Fakultní nemocnice Brno* [online]. Brno: Via Aurea, 2018, 02. 02. 2018 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.fnbrno.cz/mudr-petra-sejbalova-zadosti-o-zmenu-pohlavi-pribyva/t6124>.

⁹⁷ Obdobně platí pro zánik registrovaného partnerství.

kterém konkrétním okamžiku ke změně došlo.⁹⁸ Skutečné datum by se pak prokazovalo např. výpisem ze zdravotnické dokumentace. Jednalo by se o datum, kdy došlo k ukončení operativní změny pohlaví.⁹⁹

S ohledem na to, že je nezbytné zachovat genderovou vyrovnanost, se právní osobnost ani svéprávnost osob změnou pohlaví obecně nemění. Rovněž nedochází ke změně osobních a majetkových poměrů člověka. Jedinou výjimku tvoří zánik manželství i registrovaného partnerství (§ 29 odst. 2 OZ), což se s ohledem na ustanovení § 655 OZ jeví na jednu stranu jako zcela logické, ovšem ne zcela bezrozporné, jak bude zmíněno dále. Zánik manželství změnou pohlaví tak, jak stanoví ust. § 29 odst. 2 OZ, má stejné právní následky, jako kdyby manželství zaniklo jiným způsobem za života obou manželů. Použijí se proto obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů, uspořádání poměrů nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, jakožto i právní pravidla pro úpravu majetkových povinností a práv v době po rozvodu.

Pokud by dřívější manželé následně projevíli shodnou vůli ohledně společného soužití, je nutné, aby uzavřeli registrované partnerství, neboť manželství není možné bez dalšího přeměnit na registrované partnerství.¹⁰⁰

Ustanovení § 29 odst. 2 OZ stanovuje zánik manželství *ex lege* změnou pohlaví jednoho z manželů. Jedná se o *lex generalis* ke speciální úpravě ust. § 21 odst. 2 ZSZS, který umožňuje změnu pohlaví jen u fyzické osoby, která neuzavřela manželství nebo nevstoupila do registrovaného partnerství, popřípadě prokáže, že její manželství nebo registrované partnerství zaniklo. Z dikce zákona tedy vyplývá, že poskytovatel zdravotních služeb nesmí provést zákrok dříve, než bude manželství rozvedeno a poměr k případným dětem uspořádán. V tomto ohledu se pak ust. § 29 OZ zdá jako nadbytečné. Ovšem je nutné mít na paměti situace, kdy změna pohlaví osoby bude provedena mimo území České republiky, kde trvajícím manželstvím není překážkou pro

---

⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan Fiala, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020. s. 151 (Frinta).

⁹⁹ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 344 (Melzer, Těgl).

¹⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 193 (Pšutka).

změnu pohlaví. Zákonodárce tak prozřetelně výslovně upravil případy, kdy zavedený standard tuzemské praxe není dodržen.¹⁰¹

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) je ve své judikatuře konstantní, pokud jde o názor na problematiku rozvodu manželství ve vztahu ke změně pohlaví. Roku 2006 se Soud postavil odmítavě ke dvěma stížnostem proti Spojenému království,¹⁰² ve kterých stěžovatelé požadovali, aby Soud prohlásil, že požadavek na změnu manželského statutu za podmínku plného uznání změny pohlaví, je v rozporu s právem na respektování rodinného a soukromého života zaručených čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁰³ (dále jen „EÚLP“) a právem uzavřít manželství dle čl. 12 EÚLP ve spojení se zákazem diskriminace dle čl. 14 EÚLP. Soud rozhodl, že i když manželství osob stejného pohlaví nebylo v té době v anglickém právu povoleno, oba stěžovatelé mohli pokračovat ve svém vztahu ve všech jeho podstatných aspektech prostřednictvím registrovaného partnerství, které s sebou nese téměř všechny stejné zákonné povinnosti a práva a poskytuje partnerům podobný právní status jako manželství.

Soud po téměř osmi letech potvrdil svůj dříve vyslovený názor v případě *Hämäläinen v. Finland*,¹⁰⁴ kdy vyslovil, že registrované partnerství představuje dostatečnou náhradu manželství, a rozhodl, že stanovení podmínky rozvodu pro uznání změny pohlaví neodporuje rodinnému životu ani manželství.

Obdobným způsobem jako Soud rozhodl německý Spolkový ústavní soud, který shledal rozpor mezi ústavně zaručenou ochranou manželství a rodiny a obligatorní povinností rozvodu manželství před zákrokem umožňujícím změnu pohlaví. Německý Spolkový ústavní soud tak zaujal negativní stanovisko k zákonnému požadavku, že osoba, která žádá soudní určení změny pohlaví, nesmí být v manželském svazku. Tento zákonný požadavek německý Spolkový ústavní soud uznává jen v případě, že dosavadním manželům je možné zajistit rovnocennou formu jejich svazku. Tzn., že

---

¹⁰¹ Důvodová zpráva k § 29 OZ.

¹⁰² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 2006, *Wena and Anita Parry v. the United Kingdom*, číslo stížnosti 42971/05 a Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 2006, *R. and F. v. the United Kingdom*, číslo stížnosti 35748/05.

¹⁰³ Sdělení federálního ministerstva zahraničí 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolu č. 3, 5 a 8.

¹⁰⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 07. 2014 *Hämäläinen v. Finland*, číslo stížnosti 37359/09.

manželství může být přeměněno na registrované partnerství pouze v případě, kdy práva, která náleží manželům a povinnosti, které jim manželství ukládá, zůstanou nedotčena.¹⁰⁵

Právní úprava změny pohlaví a obecně transsexuality u nás v poslední době vyvolává značnou míru kritiky jak ze strany široké odborné veřejnosti, tak i ze strany transsexuálů, a stejně tak institucí na ochranu lidských práv.¹⁰⁶ Je totiž zcela v rozporu s trendy moderních evropských států.¹⁰⁷ Vytýkáno je nedostatečné reflektování lidskoprávních standardů.¹⁰⁸ OZ stanovuje kumulativní splnění dvou podmínek, bez jejichž splnění nelze z právního hlediska změnu pohlaví akceptovat. Jsou jimi: 1) chirurgický zákrok při současném znemožnění reprodukční funkce a 2) přeměna pohlavních orgánů (§ 29 odst. 1 věta 1. OZ). Tady můžeme vnímat určitý zásah do základních lidských práv zaručených Ústavním zákonem č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina“), konkrétně s článkem 10 Listiny na zachování lidské důstojnosti stejně tak jako s článkem 8 EÚLP, který zakotvuje právo na respektování soukromého a rodinného života.

Například z rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu můžeme dovozovat, že se právní úprava transsexuality v ostatních zemích Evropy začíná ubírat zcela odlišným směrem.¹⁰⁹ Soud mimo jiné judikoval, že nutnost provedení chirurgického zákroku pro změnu pohlaví je neústavní.¹¹⁰

Ze zákonné úpravy manželství bezesporu vyplývá, že se jedná o trvalý svazek osob opačného pohlaví. Domnívám se, že požadavek rozvodu manželství pro soudní určení změny pohlaví je nezbytný. Ale pokud manželé ve vzájemné shodě chtějí nadále setrvat ve společném svazku, mělo by jim být umožněno nahradit jejich manželské

---

¹⁰⁵ Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu BVerfG, 1 BvL 10/05 ze dne 27. 5. 2008.

¹⁰⁶ Blíže např. BARŠOVÁ, Andrea. Skalpel a duše: Ke změně pohlaví podle nového občanského zákoníku. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2013, **Vol 3** (No 1), s. 17.

¹⁰⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 343 (Melzer, Tégl).

¹⁰⁸ CHALUPSKÁ, Lenka. Transsexualita v českém právním řádu v kontrastu cizích moderních úprav. *Právní prostor* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s r.o., 2014, 25. 09. 2014 [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/transsexualita-v-ceskem-pravnim-radu-v-kontrastu-cizich-modernich-uprav>.

¹⁰⁹ Podobně též rozhodnutí rakouského Správního soudu Geschäftszahl B1973/08, Sammlungsnummer 18929, ze dne 03. 12. 2009 konstatuje, že chirurgické odstranění pohlavních orgánů není pro právní následky změny pohlaví nutné.

¹¹⁰ Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu BVerfG, 1 BvR 3295/07, ze dne 11. 01. 2011.

soužití registrovaným partnerstvím, které jim zaručí stejný standard vzájemných povinností a práv jako svazek manželský.

Právní úprava Slovenské republiky změnu pohlaví osob nereflkuje vůbec. Stanovuje pouze technické požadavky na změnu rodného čísla a jména a příjmení osoby, která podstoupila změnu pohlaví. Na základě slovenské odborné literatury je transsexualita řazena pod kategorii „duševní poruchy a poruchy chování“, pracuje s pojmy jako „porucha osobnosti“ či „porucha sexuální identifikace“ a tyto osoby jsou tak považovány za „osoby duševně choré“.¹¹¹

3.4 Problematika prohlášení manželství za neplatné

Manželství neplatné je třeba odlišovat od manželství zdánlivého. Neplatnost manželství může prohlásit soud, pokud došlo k uzavření manželství, přestože tomu bránila zákonná překážka (ust. § 680 OZ). Zdánlivé manželství je stíženo takovou vadou v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu anebo v souvislosti s ním, že takové manželství *ex lege* vůbec nevzniklo (ust. § 677 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 17 slov. zákona o rodině, které uvádí konkrétní, demonstrativní výčet překážek uzavření manželství) a nenastávají tak žádné právní následky. S ohledem na téma mé práce se blíže podíváme pouze na problematiku manželství neplatného.

Neplatností je sankcionováno takové manželství, jehož uzavření bránila zákonná překážka, která ovšem nedosáhla takové intenzity, aby bylo manželství považováno za zdánlivé. Předpokladem prohlášení manželství za neplatné je jeho vznik a existence se všemi právními následky, neboť nelze prohlásit za neplatné něco, co nikdy neexistovalo.¹¹² Pravidla jsou postavena na dvou právních fikcích.¹¹³ Obecně tedy lze říci, že se manželství považuje za platné, dokud není pravomocným rozsudkem soudu prohlášeno za neplatné. Vyvolává tedy právní následky v rovině statusové, osobní i

---

¹¹¹ ŠALATA, Libor. Transsexualita a zmena pohlavia v podmienkach Slovenskej republiky a vo svete. *PRAVO-MEDICINA.sk* [online]. MedIUS, 2017, 24. 04. 2017 [cit. 2019-08-03]. Dostupné z: <http://www.pravo-medicina.sk/aktuality/1184/transsexualita-a-zmena-pohlavia-v-podmienkach-slovenskej-republiky-a-vo-svete>.

¹¹² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 34 (Zuklínová), shodně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 66.

¹¹³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 36 (Zuklínová).

majetkové, jako manželství bezvadné.¹¹⁴ Teprve ode dne, kdy rozhodnutí o prohlášení manželství za neplatné nabude právní moci, je dotyčné manželství považováno za neuzavřené (ust. § 681 OZ). Jinak řečeno: nejde o zánik manželství.

Slovenská právní úprava výslovně stanoví, že manželství, o kterém soud rozhodl, že je neplatné, se považuje za neuzavřené (ust. § 16 odst. 1 slov. zákona o rodine). Tedy až do pravomocného rozhodnutí soudu se na manželství stížené vadou hledí jako na platné.¹¹⁵

Řízení o neplatnost manželství se řídí ust. § 371 a násl. ZŘS, popřípadě ust. § 101 a násl. CMP. Návrh k soudu na prohlášení manželství za neplatné může podat každý, kdo na tom má právní zájem, s výjimkou těch případů manželství, kterým bránila překážka omezené svéprávnosti snoubenců (ust. § 680 OZ). Toto ustanovení označujeme za *lex generalis* vůči dalším ustanovením OZ, které dovolují prohlásit manželství za neplatné jen na návrh manželů (§ 684 OZ) nebo i bez návrhu *ex offio* (§ 685 OZ).¹¹⁶ Slovenský zákon o rodině žádné podobné generální ustanovení o aktivní legitimaci k podání návrhu na prohlášení manželství za neplatné neobsahuje. Problematiku aktivní legitimace uvádí *expres verbis* u každého ustanovení, obsahující zákonnou překážku platného manželství, zvlášť.

Rozhodnutí soudu má tedy konstitutivní povahu s účinky *ex tunc*. K tomuto dni také zanikne většina právních následků vázajících se k uzavření manželství. Neplatí to ovšem pro všechny právní následky, neboť zákonodárci v obou zemích stanovili výjimky z ust. § 681 věta druhá OZ shodně s ust. § 16 odst. 1 slov. zákona o rodine. O majetkových poměrech a o povinnostech a právech ke společnému dítěti muže a ženy, jejichž manželství bylo prohlášené za neplatné, se analogicky použijí ustanovení platící pro rozvedené manžely (ust. § 686 OZ, shodně ust. § 16 odst. 2 slov. zákona o rodine). Speciální ochranu při rozhodování o majetkových povinnostech a právech poskytuje česká právní úprava tomu z manželů, který jednal v dobré víře, pokud dojde k prohlášení manželství za neplatné na základě ust. § 684 OZ (ust. § 686 odst. 1, 2 OZ).

---

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 64 (Králíčková).

¹¹⁵ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 62.

¹¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 60 (Králíčková).

Občanský zákoník, stejně jako slov. zákon o rodine, taxativně vymezuje skutečnosti, které zapříčiňují neplatnost manželství. Zákonnými překážkami platného manželství mohou být jak vady ve sňatečném prohlášení, tak nedostatky v osobách snoubenců.

Soud tak může v souladu s českou právní úpravou prohlásit manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím, anebo v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání (ust. § 684 odst. 1 OZ). Slovenská právní úprava stanoví, že manželství je neplatné, pokud prohlášení o vstupu do manželství nebylo učiněno svobodně a vážně a tento projev nebyl určitý a srozumitelný (ust. § 14 odst. 1 slov. zákona o rodine). Zkoumané právní úpravy tedy stanovují odlišné následky nedostatku vůle a jejího projevu při sňatečném prohlášení. OZ v případě nedostatku sňatečné vůle explicitně mluví o „užití nebo vyhrožování násilím“. Z toho můžeme dovodit, že na rozdíl od obecné úpravy právního jednání uvedené v ust. § 551 OZ¹¹⁷ takové manželství vznikne, není tedy zdánlivé, je ovšem stíženo vadou, a proto může být prohlášeno za neplatné.¹¹⁸ Ve slovenské právní úpravě ovšem jako *lex specialis* poskytuje ochranu před nesvobodnou vůlí při sňatečném projevu ust. § 17 slov. zákona o rodine, které prohlašuje manželství za „nicotné“, pokud bylo vynucené násilím. Ustanovení § 17 slov. zákona o rodine tak z právní úpravy ust. § 14 slov. zákona o rodine vyjímá úpravu sňatečného projevu, který byl vynucen horší formou nátlaku – násilím.¹¹⁹ Ustanovení § 684 OZ tak na rozdíl od slovenské právní úpravy spojuje „*vis*“ a „*metus*“ do jediného ustanovení s týmiž následky. Rovněž vyslovuje to, co dosud bylo možné jen obtížně dovozovat, že totiž ten, kdo se provinil, se nemůže dotyčné závady sám (a ve svůj prospěch) dovolávat (zásada: „Nebude popřáno sluchu tomu, kdo poukazuje na vlastní hanebnost.“).¹²⁰

Zde se česká se slovenskou právní úpravou opět rozchází, neboť slov. zákon o rodine výslovně zakotvuje, že soud rozhodne o neplatnosti takového manželství na

---

¹¹⁷ Ustanovení § 551 OZ: „*O právní jednání nejde, chybí-li vůle jednajících osoby.*“ Z toho vyplývá, že takové právní jednání je nicotné.

¹¹⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 64 (Zuklínová).

¹¹⁹ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 57.

¹²⁰ Důvodová zpráva k ust. § 684 OZ. Odlišně ust. § 14 odst. 2 slov. zákona o rodine.

návrh kteréhokoli manžela (ust. § 14 odst. 2 slov. zákona o rodine). Shodně upravují lhůtu k dovolání se neplatnosti takového manželství, která činí 1 rok ode dne, kdy se o důvodech neplatnosti manželství dotčený navrhovatel dozvěděl (ust. § 684 odst. 1 OZ, shodně ust. § 14 odst. 3 slov. zákona o rodine).

Nedostatky v projevu vůle snoubenců stojí mimo zákonné překážky manželství s vazbou na ust. § 671 OZ. Důsledkem je, že toto ustanovení není plně koherentní s ust. § 680 OZ a zvláštní charakter se projevuje i v odlišných pravidlech platných pro řízení o neplatnosti manželství. Návrh soudu může podat pouze ten z manželů, na kterého byl učiněn nátlak nebo který byl uveden v omyl.¹²¹ Šínová uvádí, že: „*Prohlášení manželství za neplatné závisí na individuálním posouzení manžela, který byl k uzavření manželství donucen nátlakem nebo byl uveden v omyl, a do řízení nevstupuje veřejný zájem, který je jinak u existence zákonných překážek manželství dán.*”¹²²

Soud dále může prohlásit manželství za neplatné, pokud bylo uzavřeno osobou, která není plně svéprávná. Omezená svéprávnost může být zapříčiněna buď nedostatkem věku snoubence, nebo jeho omezenou svéprávností v případě projevení sňatečné vůle (ust. § 672 a 673 OZ, shodně ust. § 11 a 12 slov. zákona o rodine). Soud tedy může prohlásit manželství za neplatné, pokud ho uzavřela osoba, která je nezletilá a nenabyla plné svéprávnosti, ani jí nebyla plná svéprávnost přiznána, popřípadě pokud snoubenci, kteří dovršili 16. rok věku, nezískali souhlas soudu k uzavření manželství.¹²³ Pokud by tedy sňatečnou vůli projevíli snoubenci starší 16 let a mladší 18 let, avšak absentoval by zákonem požadovaný souhlas soudu, mohl by soud dle ust. § 680 OZ prohlásit manželství za neplatné na návrh každého, kdo má na takovém prohlášení právní zájem. Dle ust. § 11 slov. zákona o rodine může takové manželství prohlásit za neplatné soud *ex offio*, nikoli pouze na návrh osoby, která má právní zájem.

Jelikož uzavření manželství je právním jednáním, manželství nemůže uzavřít osoba, jejíž svéprávnost pro případ uzavření manželství byla soudem omezena podle ust. § 55 a násl. OZ.

---

¹²¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016, s. 118–125 (Šínová).

¹²² MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016, s. 126 (Šínová).

¹²³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 34 (Zuklínová).

Jelikož slovenská právní úprava (na rozdíl od české) pracuje s institutem „zbavení svéprávnosti“, výslovně uvádí, že manželství nemůže uzavřít osoba, která byla zbavena svéprávnosti. Osoba s omezenou svéprávností může uzavřít manželství pouze se souhlasem soudu. Manželství nemůže uzavřít ani osoba s duševní poruchou, která by měla za následek omezení svéprávnosti (ust. § 12 odst. 1–3 slov. zákona o rodině). Je zvláštní, že slovenský zákonodárce nepamatoval na situaci, kdy manželství uzavře osoba s duševní poruchou, která by měla za následek zbavení svéprávnosti. Pouze v odstavci čtvrtém daného ustanovení stanovuje sankci pro případ, pokud by tato osoba manželství uzavřela.

Právní teorie v České republice se neshoduje, kdo je aktivně legitimován k podání návrhu na neplatnost manželství uzavřeného osobou, jejíž svéprávnost pro případ uzavření manželství byla soudem omezena. Zatímco Králíčková i Šínová shodně uvádějí, že v tomto případě může soud prohlásit manželství za neplatné pouze na návrh jednoho z manželů,¹²⁴ Zuklínová se ve své učebnici přiklání k názoru, že soud může toto manželství prohlásit za neplatné i bez návrhu.¹²⁵ Z ust. § 680 *in fine* OZ vyplývá výjimka pro aktivní legitimaci k podání návrhu na prohlášení manželství za neplatné právě pro případ překážky manželství z důvodu nedostatečné svéprávnosti (manželství tak nelze prohlásit za neplatné na návrh každého, kdo na tom má právní zájem). Ustanovení § 685 OZ pak taxativně vymezuje případy, kdy soud může prohlásit manželství za neplatné *ex offio*. Domnívám se, že pokud by tak soud mohl manželství prohlásit za neplatné i v případech nestanovených v ust. § 685 OZ, jevílo by se toto ustanovení nadbytečným.

Slovenská právní úprava hovoří jednoznačně, kdy uvádí, že soud prohlásí manželství za neplatné i bez návrhu v případě, pokud bylo uzavřeno osobou, která byla zbavena svéprávnosti. Řízení o neplatnosti manželství s osobou s omezenou svéprávností je možné zahájit pouze na návrh některého z manželů (ust. § 12 odst. 4 *in fine* a ust. § 12 odst. 5 slov. zákona o rodině).

---

¹²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 59 (Králíčková), MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016, s. 108 (Šínová)

¹²⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 34 (Zuklínová).

Manželství může být prohlášeno za neplatné v některých případech i poté, co již zaniklo (ust. § 685 písm. a) OZ, shodně ust. § 13 odst. 2 slov. zákona o rodine). Je to možné tehdy, pokud bylo uzavřeno osobou, která je již vázána jiným existujícím svazkem a tento svazek nadále trvá (ust. § 674 OZ). Slovenská právní úprava je shodná, samozřejmě jen pokud se týče svazku manželského. Jak už bylo zmíněno, slovenské zákony neznají registrované partnerství, ale nereflektují ani jiné obdobné svazky uzavřené v zahraničí (ust. § 9 slov. zákona o rodine). Závažnost této překážky manželství odráží i český trestní zákoník, který stanovuje trest odnětí svobody až na dvě léta pro osoby, které za trvání svého manželství uzavřou manželství jiné (ust. § 194 zákona č. 40/2009, Sb., trestní zákoník, shodně ust. § 204 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov).

Dalším důvodem k prohlášení manželství za neplatné je blízký příbuzenský vztah mezi manžely. Zákonodárce pamatoval jak na případy pokrevního příbuzenství (mezi předkem a potomkem, nebo mezi sourozenci), tak na příbuzenství založené osvojením (ust. § 675 OZ, shodně ust. § 10 slov. zákona o rodine). Odlišný je však výklad obou právních úprav týkající se stupňů příbuzenství. Zatímco zákonnou překážkou manželství v České republice je pokrevní příbuzenství v přímé linii jen do druhého stupně, ve Slovenské republice je zakázáno uzavřít manželství mezi pokrevními předky a potomky bez ohledu na stupeň příbuzenství.¹²⁶ Zuklínová připomíná, že: „v případě, že manželství bylo uzavřeno mezi příbuznými (...), se někdy mluví o „absolutní neplatnosti“ manželství (protože náprava není možná a neplatnost takového manželství je možné prohlásit kdykoli).¹²⁷ Oproti tomu Šínová předkládá příklady, kdy je možné, aby se takové manželství konvalidovalo z důvodu odpadnutí překážky, např. popřením otcovství nebo zrušením osvojení.¹²⁸ Slovenská právní úprava též chápe překážku příbuzenského vztahu v manželství jako absolutní bez možnosti konvalidace, což platí i v případě, že by například osvojení bylo zrušeno.¹²⁹ Soud

---

¹²⁶ Srov. ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 (Zuklínová). s. 47 a PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 40.

¹²⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 35 (Zuklínová).

¹²⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1.* Praha: Leges, 2016, s. 85 (Šínová).

¹²⁹ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 41.

prohlásí takové manželství za neplatné i bez návrhu, a to i v případě, že již zaniklo (ust. § 685 písm. b) OZ, shodně ust. § 10, § 13 odst. 2 slov. zákona o rodine).

Zcela novou zákonnou překážkou platného manželství v České republice je závislost postavení snoubenců, resp. manželů (ust. § 676 OZ). Zrušená právní úprava, stejně tak jako platná úprava ve Slovenské republice, takovou překážku manželství neznala, resp. nezná. Na rozdíl od překážky neplatnosti manželství z důvodu příbuzenství uvedené v ust. § 675 OZ, může takto vadné manželství konvalidovat odpadnutím této překážky zánikem závislého vztahu mezi snoubenci. Z povahy věci tento vztah zaniká poté, co dítě nabude plné svéprávnosti, a jsou tedy časově omezeny pouze na dobu mezi dosažením šestnáctého a osmnáctého roku věku osoby. Pak se ale současně dostáváme do intencí překážky manželství v souladu s ust. § 672 OZ vyžadující, aby uzavření manželství povolil soud. Nicméně, bez ohledu na to, zda soud povolil či nepovolil uzavření manželství, uzavřením manželství nabude nedostatečně svéprávný snoubenec plnou svéprávnost, čímž vztah závislosti *eo ipso* zanikne (srov. ust. § 935 odst. 1 OZ, ust. § 970 OZ, ust. § 30 OZ). Jde tedy o zákaz uzavření manželství mezi závislými osobami, který sám uzavřením manželství odpadne.

Zákon pamatuje i na situace, kdy je možné vady manželství způsobující jeho neplatnost dodatečně zhojit. Obecně můžeme konstatovat, že manželství nelze prohlásit za neplatné, pokud zaniklo, nebo pokud již došlo k nápravě vad způsobujících jeho neplatnost (ust. § 682 OZ, obdobně ust. § 13 slov. zákona o rodine). Ke konvalidaci vady dochází v případě, že odpadla zákonná překážka bránící uzavření manželství. Výjimku tvoří ust. § 685 OZ a ust. § 13 odst. 2 slov. zákona o rodine (viz výše). Speciálním případem v české právní úpravě je situace, pokud bylo manželství uzavřeno osobou s nedostatečnou sňatečnou svéprávností, a bylo počato dítě, které se narodilo živé. Soud takové manželství již nemůže prohlásit za neplatné (ust. § 683 OZ). Slovenská právní úprava též reflektuje těhotenství manželky, ovšem pouze v případě, pokud bylo manželství stíženou vadou nedostatečného věku snoubenců. Nevyžaduje ovšem, aby se dítě narodilo živé. Zákon váže konvalidaci na otěhotnění (ust. § 11 odst. 2 slov. zákona o rodine).

4 Právní následky zániku manželství smrtí manžela

Zánikem manželství zanikají také povinnosti a práva obou manželů z toho svazku vyplývající. Vznikají ovšem některé nové povinnosti a práva, které se liší s ohledem na způsob zániku manželství.

Obecně můžeme právní následky zániku manželství smrtí jednoho z manželů rozdělit na následky osobní a statusové, kam můžeme jistě zařadit změnu osobního statusu pozůstalého manžela, a následky majetkové povahy, mezi které patří povinnosti a práva týkající se bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti pozůstalého manžela, dědické právo, majetkové vypořádání a popřípadě právo na slušnou výživu a nutné zaopatření.

4.1 Osobní a statusové následky

4.1.1 Změna příjmení pozůstalého manžela

Ustanovení o změně příjmení se užití jen na případy, kdy manželství zaniklo rozvodem. V české právní úpravě to vyplývá již z názvu ust. § 759 OZ „Příjmení rozvedeného manžela“, ve slovenské právní úpravě ze systematického zařazení do páté hlavy první části nazvané „Rozvod manželství“. *A contrario* je tedy nemožné aplikovat tato ustanovení v případě zániku manželství smrtí (resp. ve Slovenské republice také prohlášením manžela za mrtvého). V takovém případě přichází v úvahu jenom obecný postup změny jména a příjmení dle ust. § 72 a násl. MatrZ, event. ust. § 6 a násl. zákona č. 300/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov.

Pokud soud prohlásí manželství za neplatné, manželství se považuje za neuzavřené (ust. § 681 OZ a ust. § 16 odst. 1 slov. zákona o rodine) a k navrácení k příjmení, které měl manžel při, resp. před uzavřením manželství, dochází *ex lege*.¹³⁰

---

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 462 (Hrušáková),

4.1.2 Změna osobního statusu

V důsledku zániku manželství smrtí jednoho z manželů (nebo ve Slovenské republice prohlášením jednoho manžela za mrtvého) se mění osobní status pozůstalého manžela z „manžel/manželka“ na „vdovec/vdova“.

V čem se obě země zásadně rozcházejí, je situace, kdy je zjištěno, že osoba prohlášená za mrtvou je stále naživu. Podle české úpravy se manželství neobnovuje, dochází ovšem ke změně rodinného stavu pozůstalého manžela z „vdovy/vdovce“ na „zaniklé manželství“.¹³¹ Stejná změna rodinného stavu nastane ve Slovenské republice u osoby prohlášené za mrtvou. Výjimkou pak bude stav, kdy pozůstalá osoba uzavřela nové manželství. V takovém případě ke změně jejího rodinného stavu nedojde.¹³² Slovenská právní úprava naproti tomu uvádí, že v případě zrušení rozhodnutí o prohlášení jednoho z manželů za mrtvého se zaniklé manželství obnoví, s výjimkou případu, kdy manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel mezi tím manželství nové. V případě obnovení manželství se tedy osobní status ovdovělé osoby mění zpět na „ženatý/vdaná“ (ust. § 21 odst. 2 slov. zákona o rodine).

4.2 Majetkové následky

4.2.1 Bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti

Bydlení rodiny má pro její existenci zásadní význam. Tato skutečnost vedla českého zákonodárce k potřebě umístit právní úpravu problematiky bydlení do rámce manželského práva majetkového. Důraz je kladen na ochranu rodiny jako celku, zejména na ochranu nezletilého dítěte.¹³³ Obydlí manželů se nachází tam, kde je jejich rodinná domácnost (ust. § 743 odst. 1 OZ).

Česká právní úprava rozlišuje, na základě jakého právního důvodu spolu manželé za svého života bydleli. Slovenská právní úprava se omezuje na úpravu

---

obdobně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 155.

¹³¹ Informace Ministerstva vnitra České republiky č. 13/2014 ze dne 1. 8. 2014. *Změna pohlaví – zaniklé manželství, zaniklé partnerství. Prohlášení za mrtvého*. Č. j. MV- 65636-9/VS-2014.

¹³² Tamtéž.

¹³³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s 62–63 (Zuklínová).

následků bydlení po smrti manžela pouze ve vztahu k nájmu, nikoli k bydlení na základě jiných právních titulů.

Pokud byli manželé, kteří měli zákonný rozsah SJM, popř. bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dále jen „BSM“), spoluvlastníky nemovité věci, v níž se nacházela rodinná domácnost, a měli tudíž společné nájemní právo (česká právní úprava reflektuje i jiné závazkové právo), aplikujeme ust. § 766 odst. 1 OZ, popř. ust. § 707 odst. 1 slov. občianskeho zákonníku, a toto společné nájemní právo smrtí manžela *ex lege* zanikne. Na straně nájemce zůstane jediný subjekt – pozůstalý manžel.

Pokud manželé společně bydleli v družstevním bytě, pak rozlišujeme dvě situace. Česká právní úprava uvádí, že pokud měli manželé družstevní podíl v SJM, pak se aplikuje ust. § 737 odst. 2 ZOK a družstevní podíl *ex lege* přechází na pozůstalého manžela, který zároveň zůstává nájemcem bytu. V ostatních případech přechází družstevní podíl na dědice, který se stává nájemcem bytu nebo získá právo na uzavření nájemní smlouvy s tím, že dosavadní společné nájemní právo manželů zaniká.¹³⁴

Obdobně ust. § 707 odst. 2 slov. občianskeho zákonníku rozlišuje právní následky spojené s bydlením manželů po smrti jednoho z nich s ohledem na okamžik vzniku nájemního práva v družstevním bytě. Takto, pokud manželé nabyli společné právo k družstevnímu bytu za trvání manželství, zůstává pozůstalý manžel členem družstva a přechází na něj členský podíl. Tímto zvláštním právním nástupnictvím je vyloučeno dědění a pozůstalý manžel nabývá členský podíl *eo ipso*.¹³⁵ Pozůstalý manžel ovšem může dědictví odmítnout s odkazem na ust. § 462 a násl. slov. občianskeho zákonníku, popřípadě se dohodnout s ostatními dědici jinak.¹³⁶ Pokud zesnulý manžel nabyl právo k družstevnímu bytu před uzavřením manželství, přechází členství v družstvu a nájemní právo na dědice, neboť zaplacením základního členského vkladu v bytovém družstvu nevzniká právo společného užívání bytu manžely, ani jejich

---

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 478 (Hulmák).

¹³⁵ FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákoník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy).: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 464.

¹³⁶ STRAPÁČ, Peter, ĎURANA, Marián a MURÁNSKA, Jana. *Nájomné vzťahy v súkromnom práve: Nájomná zmluva a zmluva o podnikateľskom nájme hnutelných vecí podľa Občianskeho zákonníka, zákon o krátkodobom nájme bytu, zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov – Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. s. 238–239 (Strapáč, Ďurana).

společné členství v družstvu.¹³⁷ Právní následky smrti jednoho z manželů jsou tedy stejné, jako právní následky smrti nájemce bytu, který nebyl ve společném nájmu manželů. Třetí eventualitou, která ovšem není výslovně upravena zákonem, je, když právo k družstevnímu bytu vzniklo před uzavřením manželství a zemře ten z nájemců, který se stal společným nájemcem až uzavřením manželství. V tomto případě zanikne pouze společný nájem bytu a pozůstalý manžel nadále zůstane nájemce družstevního bytu a členem družstva.¹³⁸

Společné nájemní právo manželů v České republice vzniká na základě ust. § 745 odst. 1 OZ. Zákonodárce v odst. druhém cit. ustanovení pamatoval na smluvní autonomii manželů a připustil jiné právní uspořádání na základě dohody manželů. Pokud si tedy manželé ujednali, že nájemní právo k bytu nebo domu svědčilo pouze zesnulému manželovi, použijeme pro uspořádání bytových poměrů pozůstalého manžela ustanovení o nájmu bytu, na které výslovně odkazuje ust. § 766 odst. 2 OZ. Primárně tedy aplikujeme ust. § 2279 a násl. OZ, v souladu s nímž přechází nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v ní žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt.

Slovenská právní úprava omezuje vznik společného nájemního práva manželů pouze v případě, že se za trvání manželství alespoň jeden z manželů stane nájemcem bytu. *A contrario* dovozujeme, že společné nájemní právo manželů nevzniká uzavřením manželství, pokud nájemní právo svědčí pouze jednomu z manželů (ust. § 703 slov. občianskeho zákonníku). Pokud tedy nevzniklo společné nájemní právo postupem dle ust. § 703 slov. občianskeho zákonníku a manželé jsou společnými nájemci nemovitosti, použije se ust. § 707 odst. 3 slov. občianskeho zákonníku a právo zesnulého manžela přejde na manžela pozůstalého.

Ovšem jiný případ v rámci české právní úpravy nastává v okamžiku, kdy zemře manžel s výhradním právem užívat byt nebo dům (pokud se jedná o jiné právo než závazkové), zatímco druhý manžel má v bytě nebo domě pouze právo bydlení. Toto právo bydlení zanikne smrtí manžela v případě, kdy výhradní právo užívat byt nebo dům přejde na jinou osobu než na pozůstalého manžela (ust. § 767 odst. 1 OZ).

---

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 24. 6. 1983, sp. zn. R 34/1983.

¹³⁸ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 916 (Plank).

Jsou zde ovšem dvě zmírňující ustanovení, kdy právo bydlení pozůstalého manžela nezanikne. Je zde nutné upozornit na nelogičnost právní úpravy, která uvádí, že právo bydlení nezanikne (ust. § 767 odst. 1 *in fine* OZ). Není však možné, aby pozůstalému manželovi svědčilo k nemovitosti jak výhradní právo, tak právo bydlení. Při přechodu výhradního práva bydlení ze zemřelého manžela na pozůstalého, právo bydlení zanikne.¹³⁹ Dojde tedy pouze ke změně právního důvodu bydlení.

První výjimkou z pravidla uvedeného v ust. § 767 odst. 1 OZ je situace, kdy nelze na pozůstalém manželovi spravedlivě požadovat, aby dům nebo byt opustil. Důvodem pro tento výjimečný postup je sociální potřebnost.¹⁴⁰ Tyto spravedlivé důvody je třeba poměřovat s ochranou osoby, na kterou po smrti manžela přejde výhradní právo k domu nebo k bytu, kde se nacházela rodinná domácnost, neboť osoba s výhradním právem by bez dalšího neměla nést následky nepříznivé životní situace pozůstalého manžela. Je potřeba zhodnotit intenzitu překážky a dobu, po kterou spravedlivý důvod trvá, jakož i dobu, která uplynula od smrti manžela, či možnosti pozůstalého manžela bydlet jinde. Existence spravedlivého důvodu má za následek, že nelze na pozůstalém manželovi požadovat vyklizení nemovitosti.¹⁴¹ Pokud bude žaloba na vyklizení zamítnuta, osoba s výhradním právem může na pozůstalém manželovi žádat vydání bezdůvodného obohacení za užívání domu nebo bytu s odkazem na čl. 11 Listiny a pozůstalý manžel je povinen platit úplatu za užívání bytu nebo domu ve výši srovnatelné s obvyklým nájmem.¹⁴²

Druhou výjimku z pravidla uvedeného v ust. § 767 odst. 1 OZ stanoví ust. § 767 odst. 2 OZ. Soud může na návrh pozůstalého manžela zřídit v jeho prospěch právo věcného břemene bydlení, je-li to přiměřené jeho poměrům. Poměry manžela rozumíme např. poměry majetkové, sociální, zdravotní nebo pracovní. Na první pohled je zřejmé, že tyto důvody spadají pod spravedlivé okolnosti uvedené v ust. § 767 odst. 1 OZ. Poměry manžela je nutné chápat jako intenzivnější okolnosti, kdy zachování bydlení

---

¹³⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 793 (Coufalík).

¹⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 126 (Králičková).

¹⁴¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 794 (Coufalík).

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 26 Cdo 1531/2011.

není postačující a je zde zvláštní potřeba manžela bydlet v daném bytě nebo domě.¹⁴³ Právní úprava vyzdvihuje péči o nezletilé a ne plně svéprávné dítě, jakož i o dítě nezaopatřené. Jde o provedení zásady, že rodina a rodičovství požívá zvláštní zákonné ochrany (ust. § 3 odst. 2 písm. d) OZ). Takto zřízené věcné břemeno je časově omezené na dobu, kdy se dítě není schopno samo trvale žít. Soud dále v rozhodnutí stanoví rozsah, obsah a výši úplaty věcného břemene ve výši srovnatelné s obvyklým nájemným (ust. § 767 odst. 2 OZ).

Zvláštní pozornost je věnována právní úpravě služebních bytů a bytů zvláštního určení. Kvůli zvláštní povaze těchto bytů v nich nevzniká společné nájemní právo manželů, není-li s pronajímatelem dohodnuto jinak (ust. § 745 OZ, obdobně ust. § 709 slov. občianskeho zákonníku). Tyto byty slouží osobní potřebě oprávněného, a proto není vhodné, aby se na ně vztahoval režim společného nájmu manželů.¹⁴⁴ Z toho vyplývá, že není možná ani aplikace ust. § 766 OZ, popřípadě ust. § 707 slov. občianskeho zákonníku.¹⁴⁵ Právní úpravu o nájmu služebního bytu obsahuje ust. § 2299 OZ, které umožňuje osobě, která v bytě bydlela společně s nájemcem, nadále v bytě bydlet, dokud neobdrží výzvu od pronajímatele o vyklizení bytu.¹⁴⁶ Ještě vyšší stupeň ochrany poskytuje manželovi ust. § 713 slov. občianskeho zákonníku. Manželovi dovoluje v bytě zůstat do doby, než mu není zajištěn náhradní byt, popř. náhradní ubytování.¹⁴⁷

Český zákonodárce pamatoval v ust. § 767 odst. 3 OZ i na případy, kdy zaniká jiné právo bydlet manžela, neboť podstatný není důvod, od něhož zemřelý manžel své právo bydlení odvozoval, ale smyslem právní úpravy je ochrana pozůstalého manžela.

---

¹⁴³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občianský zákoník: veľký komentár. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 795 (Coufalík).

¹⁴⁴ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákoník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 916 (Plank).

¹⁴⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občianský zákoník: veľký komentár. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 666 (Coufalík), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3102.

¹⁴⁶ Obdobně ust. 2301 OZ týkajícího se bytů zvláštního určení.

¹⁴⁷ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3085.

Analogicky se tedy použijí ust. § 767 odst. 1 a 2 OZ.¹⁴⁸ Důvodová zpráva zmiňuje např. právo bydlet odvozené od souhlasu rodičů.¹⁴⁹

Český zákonodárce pamatoval na ochranu pozůstalého manžela i v dalších záležitostech. Pozůstalý manžel, který sdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost,¹⁵⁰ nabývá *ex lege* vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti. Toto právo náleží pozůstalému manželovi bez ohledu na to, zda je dědicem či nikoli (ust. § 1667 OZ). Nabytí vlastnického práva je podmíněno tím, že pozůstalý manžel sdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.¹⁵¹

Základním vybavením rodinné domácnosti se na rozdíl od obvyklého vybavení rodinné domácnosti rozumí jen to nejzákladnější vybavení, jako je nábytek, nádobí, ložní prádlo, postel apod. a není závislé na majetkových a výdělkových poměrech manželů.¹⁵² Rozsah základního vybavení rodinné domácnosti je tedy užší než rozsah obvyklého vybavení rodinné domácnosti (srov. ust. § 698 OZ).

4.2.2 Dědické právo pozůstalého manžela

Pozůstalý manžel má právo na pozůstalost nebo na její poměrný díl. Jeho dědické právo může být založeno kterýmkoli dědickým titulem, tj. dědickou smlouvou, závětí nebo zákonem (ust. § 1476 OZ). Slovenské právo zná pouze dva dědické tituly – závěť a zákon (ust. § 461 odst. 1 slov. občianskeho zákonníku).

Byl-li pozůstalý manžel povolán dědicem závětí (česká právní úprava dovoluje manželům uzavřít také dědickou smlouvu), budou mít tyto dědické tituly přednost před dědickým právem na základě zákona (ust. § 1633 OZ, obdobně ust. § 461 odst. 2 slov. občianskeho zákonníku). Zákon ovšem poskytuje ochranu především tzv. nepominutelným dědicům, kterým náleží z pozůstalosti povinný díl (ust. § 1642 a násl. OZ, obdobně ust. § 479 slov. občianskeho zákonníku). Z ust. § 1643 OZ i ust. § 479 slov. občianskeho zákonníku *a contrario* vyplývá, že pozůstalý manžel není

---

¹⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 483 (Hulmák).

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k ust. § 767 OZ.

¹⁵⁰ Rodinnou domácností se rozumí obydlí manželů dle ust. § 743 odst. 1 OZ.

¹⁵¹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 147 (Zuklínová).

¹⁵² FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 464 (Svoboda).

nepominutelným dědicem. Tedy za předpokladu, že zesnulý manžel pořídil závěť ve prospěch jiných dědiců než svého manžela a dojde tím k vyčerpání celého pozůstalostního jmění, pozůstalý manžel nebude dědit ničeho.

Jak již bylo zmíněno výše, česká právní úprava umožňuje manželům, popř. i snoubencům uzavřít dědickou smlouvu. Účinnost dědické smlouvy uzavřené mezi snoubenci je podmíněna vznikem manželství (ust. § 1592 odst. 2 OZ). Dědickou smlouvou povolává jedna strana druhou, popřípadě se obě strany povolávají navzájem, za dědice nebo odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá (ust. § 1592 odst. 1 OZ). Manželé si rovněž mohou uspořádat majetkové poměry v rámci SJM pro případ zániku manželství smrtí smlouvou, která se považuje za smlouvu dědickou, pokud má její náležitosti (ust. § 718 odst. 2 OZ). Nesouhlas některých teoretiků vzbuzuje omezení účinků dědické smlouvy mezi manžely jen na ně, na rozdíl od ust. § 1582 OZ, který připouští povolání za dědice i třetí osoby. Zákonodárce zde nejspíš záměrně použil širší výklad k naplnění účelu zákona a lépe vyhovující životním potřebám manželů.¹⁵³

Smrtí jednoho z manželů zaniká manželství a dochází také k zániku SJM, popř. BSM, pokud existovalo za trvání manželství. I přesto, že manžel je dědicem zůstavitele, je jeho právní situace odlišná od ostatních dědiců. Vypořádání zaniklého SJM, popř. BSM je předpokladem určení toho, co bude předmětem dědění a co případně pozůstalému manželovi.¹⁵⁴

Pokud nedojde k dědické posloupnosti na základě dědické smlouvy nebo závěti, nastane posloupnost zákonná. Pozůstalý manžel bude dědit již v první dědické třídě spolu se zůstavitelovými dětmi. Každému z dědiců náleží stejný díl (ust. § 1635 odst. 1 OZ, shodně ust. § 473 odst. 1 slov. občianskeho zákonníku). Velikost dědického podílu manžela je tedy proměnlivá s ohledem na počet zůstavitelových potomků a není určena pevně. Podmínkou pro dědění pozůstalého manžela v první dědické třídě ovšem je, že spolu s ním dědí alespoň jeden ze zůstavitelových potomků. Jeho dědický podíl tak může dosáhnout maximálně jedné poloviny. V rámci dědické třídy dochází k akrescenci

---

¹⁵³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 255 (Dvořák).

¹⁵⁴ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 120 (Thöndel), shodně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár.* Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 594–595 (Krajčo).

dědických podílů. Pokud nedědí manžel zůstavitele, přirůstá jeho podíl rovným dílem potomkům zůstavitele. Pokud nedědí děti zůstavitele, dochází k akrescenci pouze tehdy, pokud se neuplatní princip reprezentace.¹⁵⁵ Není rozhodující, zda spolu manželé v době smrti žili, či nikoli, neboť předpokladem dědického práva je pouze existence manželství v době zůstavitelovy smrti.¹⁵⁶

. Pokud spolu s pozůstalým manželem nedědí alespoň jeden ze zůstavitelových potomků, pak dědí pozůstalý manžel až v druhé třídě dědiců společně se zůstavitelovými rodiči a spolužijícími osobami (ust. § 1636 odst. 1 OZ, shodně ust. § 474 odst. 1 slov. občianského zákonníku). Dědici druhé třídy dědí stejným dílem. Pozůstalý manžel je zvýhodněn tím, že mu náleží vždy alespoň polovina pozůstalosti a ostatní dědici dědí rovným dílem (ust. § 1636 odst. 2 OZ, shodně ust. § 474 odst. 2 slov. občianského zákonníku). Ve druhé třídě pak ale může pozůstalý manžel dědit zcela sám a případně mu tak celé dědictví, pokud zůstavitel nezanechal žádnou osobu druhé třídy, popř. pokud žádná z osob nedědí.¹⁵⁷

4.2.3 Smrt a majetkové vypořádání

Výslovná úprava majetkových povinností a práv při zániku manželství smrtí jednoho z manželů je obsažena pouze v českém OZ, slov. občiansky zákonník tuto problematiku upravuje pro zánik manželství obecně (viz blíže kap. 5.2.3 Majetkové vypořádání po rozvodu manželství).

V případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů se majetkové povinnosti a práva primárně posoudí v rámci řízení o dědictví podle majetkového režimu, který platil pro manžele během jejich života (ust. § 764 odst. 1 OZ). Soud postupuje podle majetkového režimu, který existoval mezi manžely v době smrti. Není rozhodné, zda se

---

¹⁵⁵ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. s. 88–89, shodně GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dědičské právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Banská Bystrica, 2006. s. 152.

¹⁵⁶ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občianský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 388 (Svoboda), shodně VOJČÍK, Peter. *Občianske právo hmotné II*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2008. s. 282.

¹⁵⁷ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občianský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 392 (Svoboda), shodně KUPKA, Ladislav. *Dědičské právo hmotné II: doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: EUROUNION, 2016. s. 224.

jednalo o majetkový režim založený zákonem, modifikovaný smlouvou manželů, nebo rozhodnutím soudu.¹⁵⁸

Řízení o pozůstalosti dále upravují ust. §§ 162–163 ZŘS. Ustanovení § 162 odst. 1 ZŘS uvádí, že SJM bude primárně vypořádáno dle dohody pozůstalého manžela s dědici. Tato dohoda nesmí být v rozporu s pokyny, které udělil zůstavitel za svého života a samozřejmě nesmí být v rozporu se zákonem.¹⁵⁹ Až pokud k dohodě nedojde, rozhodne soud o vypořádání SJM podle zásad uvedených v OZ (ust. § 162 odst. 2 ZŘS).

Pokud manželé uzavřeli smlouvu podle ust. § 718 odst. 2 OZ o majetkových poměrech pro případ zániku manželství smrtí, a má-li tato dohoda náležitosti dědické smlouvy, bude se považovat za smlouvu dědickou.

Při vypořádání majetkových povinností a práv zákon ukládá povinnost vzít v potaz pokyny zůstavitele, které ohledně svého majetku pro případ smrti učinil (ust. § 764 odst. 1 OZ). Literatura se rozchází při vymezení obsahu těchto pokynů.¹⁶⁰ Nejformálnější podmínky vyžaduje Šešina, kdy pokyny musí být nutně obsažené v některém z pořízení zůstavitele pro případ smrti.¹⁶¹ Mírněji k výkladu přistupují Svoboda a Klička, kteří uvádějí, že se lze domnívat, že takové pokyny budou nejčastěji uvedeny v pořízení pro případ smrti.¹⁶² Naopak neformální přístup zastávají Tégl a Melzer, kteří se přiklánějí k názoru, že tyto pokyny mohou být učiněny i mimo pořízení pro případ smrti. Tento svůj názor odůvodňují tím, že pokyny nelze chápat jako závazné příkazy, nýbrž jako přání zůstavitele, neboť pokud by SJM zaniklo za trvání manželství, ani jeden z manželů není oprávněn udílet závazné pokyny ohledně vypořádání SJM, stejně tak toto oprávnění nemá zůstavitel. Tyto pokyny mají vyšší míru závaznosti v případě, že plynou z dřívějšího ujednání manželů.¹⁶³

---

¹⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 256 (Zuklínová).

¹⁵⁹ ŠEŠINA, Martin. *Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti.* Ad Notam. 2014, č. 3. s. 3

¹⁶⁰ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 803 (Králík).

¹⁶¹ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 638 (Šešina).

¹⁶² SVOBODA, Jiří a KLÍČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. s. 258.

¹⁶³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1.* Praha: Leges, 2016. s. 782 (Tégl, Melzer).

Pokud není možné postupovat podle pravidel uvedených výše, použijí se ustanovení uvedená v ust. § 742 OZ o vypořádání SJM, ledaže se pozůstalý manžel dohodne s ostatními dědici jinak (ust. § 764 odst. 1 OZ). Podpůrné použití ust. § 742 OZ je z logiky věci možné pouze v případě, že k zániku manželství existovalo mezi manžely SJM. Právní úprava vylučuje použití ust. § 742 odst. 1 písm. c) OZ, který manželům umožňuje, aby žádali náhradu za to, co ze svého výhradního majetku vynaložili na společný majetek. Toto ustanovení slouží k ochraně pozůstalého manžela před rozpory s dalšími dědici.

Pokud byl manžel prohlášen za mrtvého (srov. ust. § 26 odst. 2 a ust. § 71 a násl. OZ), majetkové povinnosti a práva se posoudí ke dni smrti, tj. ke dni, který je v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého uveden jako den jeho smrti (ust. § 764 odst. 2 OZ).

Na ust. § 764 lze pohlížet jako na doplnění ustanovení týkajících se SJM, což můžeme dovozovat z jeho výslovného odkázání na ust. § 742 OZ stanovující pravidla pro vypořádání SJM, popřípadě z výslovného příkazu zákonodárce posoudit majetkové poměry podle majetkového režimu, který existoval mezi manžely za trvání manželství.¹⁶⁴

4.2.4 Právo na slušnou výživu a nutné zaopatření

Občanský zákoník chrání pozůstalého manžela i prostřednictvím práva na slušnou výživu a práva na nutné zaopatření. Ve Slovenské republice pozůstalý manžel tuto ochranu nepožívá.

Jelikož pozůstalý manžel nepožívá ochrany, viz výše, náleží mu právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela. Vyšší stupeň ochrany poskytuje zákon těhotné vdově, které toto právo náleží až do konce šestého týdne po porodu. Stejně právo náleží i matce zůstavitelova dítěte, která nebyla za zůstavitele provdaná (ust. § 1666 odst. 1 OZ). Zákon toto právo nijak nepodmiňuje splněním dalších podmínek, není vázáno na to, zda pozůstalý manžel je nebo není

---

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 474 (Psutka).

dědicem, nebo zda se dítě narodí živé.¹⁶⁵ Pokud by bylo právem na slušnou výživu zkráceno právo nepominutelného dědice na nutnou výživu podle ust. § 1665 OZ, musela by se zkrátit všechna tato práva tak, aby se všem oprávněným dostalo stejně (ust. § 1666 odst. 3 věta první OZ).

Slušnou výživou se rozumí náklady na stravu, bydlení, výdaje na léky a zdravotní pomůcky, atp.¹⁶⁶ Má se jednat o takový standard výživy, který rodina průměrně konzumovala, když zůstavitel ještě žil.¹⁶⁷ Je nutné podotknout, že není vyžadováno, aby se oprávněný manžel nacházel ve stavu odkázanosti.¹⁶⁸

Zvláštní ochrana náleží pozůstalému manželovi, jemuž byl zákonný dědický podíl odepřen nebo zkrácen, tzn., že zemřelý manžel o majetku pořídil závětí nebo dědickou smlouvou a pozůstalému manželovi odkázal méně, než je jeho zákonný dědický podíl.¹⁶⁹ Takový manžel má právo na nutné zaopatření, které je podmíněno tím, že manželé spolu sdíleli rodinnou domácnost, pozůstalý manžel má dědickou způsobilost, dědictví se nezřekl, nebo je neodmítl a je odkázaný na výživu jiného. Toto právo je limitováno časově, rozsahem i vlastními možnostmi a schopnostmi pozůstalého manžela, a sice na dobu do uzavření nového manželství, do výše maximálně poloviny zákonného dědického podílu a jen v případě, že se pozůstalému manželovi takového zaopatření nedostává jinak, a pokud není schopen sám se živit (ust. § 1666 odst. 2 OZ). Pokud by pozůstalostní jmění nepostačovalo k pokrytí nutné výživy podle ust. § 1665 OZ, muselo by být toto právo zkráceno v důsledku nutného zaopatření podle ust. § 1666 odst. 2 OZ, pak se nutné zaopatření neposkytne vůbec (ust. § 1666 odst. 3 věta druhá OZ).

Protože text zákona nedefinuje pojem nutné zaopatření, jeho výklad se napříč právní literaturou liší. Dle Svobody a Kličky zahrnuje: „(...) *pokrytí jen zcela*

---

¹⁶⁵ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. s. 146.

¹⁶⁶ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 462 (Svoboda).

¹⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. s. 425 (Šešina, Wawerka).

¹⁶⁸ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 146 (Zuklínová).

¹⁶⁹ Tamtéž.

nezbytných potřeb spojených zejména se zajištěním bydlení“.¹⁷⁰ Šešina a Wawerka jsou toho názoru, že: „Užívání bytu do tohoto pojmu zřejmě nepatří, neboť nájem bytu po smrti nájemce upravují § 2279 a násl.“ Nutné zaopatření proto v sobě zahrnuje pouze slušnou výživu, nezbytné ošacení, příspěvek na spotřebu elektrické energie, plynu či topiva.¹⁷¹ Zuklínová se domnívá, že nutným zaopatřením se rozumí nutné výživné, tedy opakující se, popř. jednorázové peněžité plnění.¹⁷²

---

¹⁷⁰ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. s. 147.

¹⁷¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. s. 426 (Šešina, Wawerka).

¹⁷² DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 146 (Zuklínová).

5 Právní následky zániku manželství rozvodem

Stejně tak jako dochází ke změně povinností a práv pozůstalého manžela, dochází ke změně a novému uspořádání poměrů obou manželů v době po rozvodu.

Kromě následků osobních a statusových, jak je už známe z předchozí kapitoly výše, sem můžeme zařadit i následky majetkové povahy. Ty ovšem z povahy věci zahrnují jiné dílčí následky, než v případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů. Patří sem úprava bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti rozvedených manželů, dále výživné mezi rozvedenými manžely a jejich majetkové vypořádání. Specifickým případem je situace, kdy rozvedení manželé mají nezletilé a ne plně svéprávné dítě. V takovém případě je nutné upravit výkon rodičovské odpovědnosti a vyživovací povinnost k dítěti v době po rozvodu.

5.1 Osobní a statusové následky

5.1.1 Změna příjmení manželů

Protože rozvod manželství bývá často provázen nevolí manžela nést i nadále společné příjmení, myslí zákonná úprava již tradičně i na možnost navrácení podoby příjmení rozvedených manželů do doby před uzavřením manželství.

Česká a slovenská právní úprava se od sebe příliš neliší ani v případě podmínek pro změnu příjmení manželů v době po rozvodu. Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, nebo který přijal příjmení druhého manžela s tím, že bude ke společnému příjmení připojovat své dosavadní příjmení, popřípadě první ze svých příjmení, může oznámit matričnímu úřadu, že přejímá zpět své dřívější příjmení (shodně ust. § 759 OZ i ust. § 27 slov. zákona o rodine).

V čem se obě právní úpravy rozcházejí, je lhůta, ve které může rozvedený manžel oznámit matričnímu úřadu, že přejímá zpět své dřívější příjmení. V České republice činí 6 měsíců, kdežto ve Slovenské republice pouze 3 měsíce od právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství (shodně ust. § 759 OZ i ust. § 27 slov. zákona o rodine). Oproti předchozí úpravě ovšem došlo ve Slovenské republice k prodloužení této lhůty pro oznámení matričnímu úřadu z lhůty 1 měsíce (ust. § 29 ZoR), což je

hodnoceno pozitivně, neboť rozvedený manžel řeší v období po rozvodu mnohdy naléhavější záležitosti a změně příjmení nepřikládá takovou prioritou.¹⁷³ V případě zmeškání lhůty je možné postupovat dle MatrZ, popřípadě dle zákona č. 300/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov a zažádat o povolení změny příjmení. Správní poplatek v takovém případě činí 100 Kč v České republice,¹⁷⁴ resp. 100 € ve Slovenské republice.¹⁷⁵

Rozhodnutí o změně, resp. upuštění od používání společného příjmení je právem rozvedeného manžela, nikoli jeho povinností. Druhý manžel nemůže do jeho rozhodnutí žádným způsobem zasahovat, ani této změně bránit, ani rozvedeného manžela ke změně nutit, na rozdíl od některých zahraničních úprav. Ke změně příjmení rozvedeného manžela tedy dochází na základě jednostranného právního jednání vůči matričnímu úřadu. Dřívějším příjmením je třeba chápat příjmení, které měl rozvedený manžel bezprostředně před vstupem do manželství.¹⁷⁶

Matriční úřad změnu vezme na vědomí a nijak o ní nerozhoduje ani ji nepovoluje a tuto změnu zapíše do knihy manželství (ust. § 71 MatrZ, obdobně ust. § 5 zákona č. 300/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov) za předpokladu, že žadatel doloží rodný list, oddací list, pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, doklad o místu trvalého pobytu v České republice (popřípadě občanský průkaz či jiný doklad totožnosti u žadatelů ve Slovenské republice) a doklad o státním občanství (ust. § 76 MatrZ, popř. ust. § 11 odst. 2 zákona č. 300/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov), a pokud byla dodržena zákonem stanovená lhůta.

Věcně a místně příslušný ke změně příjmení manžela po rozvodu je ve Slovenské republice matriční úřad, ve kterém bylo manželství zapsáno do knihy

---

¹⁷³ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 139.

¹⁷⁴ Položka č. 11 přílohy zákona č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích.

¹⁷⁵ Položka č. 19 přílohy zákona č. 145/1995 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o správnych poplatkoch.

¹⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 461 (Hrušáková), obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 139, shodně též rozhodnutí okresního soudu v Bratislavě II ze dne 18. 9.2009, sp. zn. 21C/249/2007.

manželství.¹⁷⁷ Oproti tomu v České republice je možné se obrátit s oznámením o změnu příjmení na kterýkoli matriční úřad.¹⁷⁸

Protože oznámení o změně příjmení je osobním právním jednáním, vyžaduje se svéprávnost rozvedeného manžela v této oblasti. Pokud by byla svéprávnost rozvedeného manžela omezena, pak není možné, aby tak učinil jeho jménem opatrovník.¹⁷⁹

Manžel, který oznámí matričnímu úřadu, že upouští od užívání společného příjmení a vrací se ke svému předešlému příjmení, nebo oznámí, že upouští od používání společného příjmení, je povinný požádat o vydání nového občanského průkazu (ust. § 14 odst. 1 písm. d) bod 8. zákona č. 328/1999 Sb. o občanských průkazech, shodně s ust. § 7a zákona č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Příjmení společného dítěte se rozvodem manželství nemění a nemůže být změněno ani dohodou obou rodičů.¹⁸⁰

5.1.2 Změna osobního statusu

Stejně tak jako v případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů, resp. ve Slovenské republice prohlášením jednoho manžela za mrtvého, dochází ke změně osobního statusu manželů a z něho vyplývajících povinností a práv v případě zániku manželství rozvodem. Okamžikem, kdy rozhodnutí o rozvodu nabude právní moci, mění se osobní status obou účastníků rozvodového řízení z „ženatý/vdaná“ na „rozvedený/rozvedená“. Tato změna se uvede v matriční knize příslušného matričního úřadu (ust. § 5 odst. 1 písm. b) MatrZ, shodně ust. § 2 odst. 2 zákona č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách).

V případě zániku manželství v důsledku změny pohlaví zůstává zachován osobní stav člověka, jeho osobní i majetkové poměry. Dochází ovšem k zániku manželství (ust.

---

¹⁷⁷ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 139.

¹⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 462 (Hrušáková).

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ R 11/1959 in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 462 (Hrušáková).

§ 29 odst. 2 OZ). K zániku manželství dochází *ex lege* v den, který je vyznačen poskytovatelem zdravotnických služeb v potvrzení jako den změny pohlaví a tento den se promítne i do matriční knihy. Rodinný stav obou manželů se tak změní na „zaniklé manželství“ a zapíše se do matriční knihy.¹⁸¹

Právní úprava ve Slovenské republice oblast zániku manželství změnou pohlaví nereflektuje. Pokud se osoba, která je v manželském svazku, uchází o změnu pohlaví, poskytovatel zdravotnických služeb obvykle trvá na tom, aby se osoba rozvedla, a to i v případě, že jde o manželství, ve kterém chtějí obě osoby setrvat. Na druhé straně, neexistují žádné právní předpisy, které by výslovně stanovily, že změnou pohlaví dochází ke změně jakýchkoli práv.¹⁸²

5.2 Majetkové následky

5.2.1 Zánik povinností a práv spojených s bydlením

Obdobně jako pozůstalému manželovi, poskytuje zákon ochranu ve vztahu k bydlení i rozvedenému manželovi. Rozhodným zřetelem je ochrana slabšího partnera a dítěte svěřeného do jeho péče.¹⁸³

V případě zániku manželství rozvodem nedochází vždy k zániku společného nájmu manželů *ex lege*.¹⁸⁴ Zákodárce upřednostňuje dohodu manželů o uspořádání bytových poměrů pro dobu po rozvodu (ust. 768 odst. 1 OZ, shodně ust. § 705 odst. 1 slov. občianského zákonníku).

Podmínkou platnosti této dohody je to, že tato dohoda trvale a komplexně vyřeší bydlení rozvedených manželů. Za dohodu, která nebude odpovídat požadavkům cit. ustanovení, považujeme dohodu o rozdělení místností k samostatnému užívání či dohodu o společném užívání.¹⁸⁵ Coufalík uvádí, že platnosti dohody na druhé straně

---

¹⁸¹ Informace Ministerstva vnitra České republiky č. 13/2014 ze dne 1. 8. 2014. *Změna pohlaví – zaniklé manželství, zaniklé partnerství. Prohlášení za mrtvého*. Č. j. MV- 65636-9/VS-2014.

¹⁸² Tranzícia. *Transfúzia* [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <http://www.transfuzia.org/situacia-na-slovensku/tranzicia#som-v-partnerstve-manzelstve-co-mozem-cakat>

¹⁸³ Důvodová zpráva k ust. § 768 až 770 OZ.

¹⁸⁴ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3043.

¹⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 486 (Hulmák), shodně rozhodnutí Nejvyššího soudu SR z 11. 8. 2011, sp. zn. 3 Cdo 44/2011.

nebrání, pokud si manželé ujednají namísto společného nájemního práva manželů podle ust. § 745 OZ, společné nájemní právo podle ust. § 2270 OZ, neboť dojde k úpravě právního režimu odlišného od původního režimu.¹⁸⁶ Krajčo shodně s Feketem se přiklání k názoru, že za dohodu ve smyslu ust. § 705 odst. 1 slov. občianského zákonníku považujeme jen tu dohodu, která přiznává právo nájmu výlučně jednomu z manželů, nikoli nájemní právo společné.¹⁸⁷ Forma dohod není stanovena.¹⁸⁸

Česká právní úprava poskytuje manželům, popř. snoubencům větší smluvní autonomii pro uspořádání jejich bytových poměrů než slovenská. Touto dohodou může být předmanželská smlouva (ust. § 718 odst. 2 OZ), návrh na rozvod manželství obsahující tuto dohodu (ust. § 757 OZ), tzv. předrozvodová smlouva, smlouva uzavřená po rozvodu manželství, vypořádání v rámci společného jmění manželů (ust. § 736 OZ), nebo v rámci stanovení výživného mezi rozvedenými manžely (ust. § 760 a násl. OZ).¹⁸⁹ Oproti tomu Fekete uvádí, že dohodu mohou bývalí manželé ve Slovenské republice uzavřít až po pravomocném rozsudku o rozvodu manželství. V opačném případě by tato dohoda byla neplatná.^{190,191}

Pokud se manželé nedohodnou o uspořádání bytových poměrů v době po rozvodu, rozhodne o bydlení bývalých manželů, s ohledem na okolnosti a na návrh kteréhokoli z manželů, soud (ust. § 768 OZ, shodně ust. § 705 odst. 1 slov. občianského zákonníku) dle OSŘ, popř. CMP ve Slovenské republice ve sporném řízení. Česká právní úprava v takovém případě rozlišuje čtyři případy uspořádání nové bytové situace

---

¹⁸⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občianský zákoník: veľký komentár. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 801 (Coufalík).

¹⁸⁷ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3044, obdobně FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákoník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 443.

¹⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár. 1. vyd.* Praha: C.H.Beck, 2014. s. 486 (Hulmák), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3044.

¹⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 125 (Králíčková).

¹⁹⁰ FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákoník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 443.

¹⁹¹ Před účinností platného OZ byl stejný postup aplikován i v České republice.

rozvedených manželů.¹⁹² Slovenská právní úprava se opět omezuje na úpravu následků bydlení po rozvodu manželství pouze ve vztahu k nájmu, nikoli jiným závazkovým důvodům.

V ČR jsou tyto možnosti:

1) Jelikož rozvodem manželství stejné či společné právo bydlení nezaniká, je třeba určit, kterému z manželů zůstane právo zachováno a který z manželů bude muset společné bydlení opustit.¹⁹³ Pokud měli manželé k bytu nebo domu, kde se nacházela jejich společná domácnost, stejné nebo společné právo,¹⁹⁴ soud určí, který z manželů má právo byt nebo dům nadále užívat a zároveň, který z manželů má povinnost společné bydlení opustit (ust. § 768 odst. 1 OZ, shodně ust. § 705 odst. 1 slov. občianského zákonníku).¹⁹⁵

Soud rozhoduje podle okolností případu a podle principů spravedlivého uspořádání poměrů. Stejným nebo společným právem rozumí zákon společné věcné právo, případně společné právo závazkové,¹⁹⁶ popřípadě případy, kdy manželé vyloučili vznik společného nájmu a každému vznikl nájem samostatně. Pokud jde o právo bydlení v bytě nebo domě, který je předmětem SJM, aplikují se ust. o vypořádání SJM dle ust. § 736 OZ. Jde-li o právo bydlení v bytě či domě, který je předmětem spoluvlastnictví manželů, postupuje se podle ust. o zrušení spoluvlastnictví dle ust. § 1140 OZ. V obou případech ovšem není vyloučené použití zvláštní úpravy obsažené v cit. ustanovení.¹⁹⁷

---

¹⁹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 125–126 (Králíčková).

¹⁹³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 798 (Coufalík), shodně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 906 (Plank).

¹⁹⁴ Je nerozhodné, zda se jedná o právo věcněprávní povahy nebo právo závazkové. PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 806 (Janoušková M.).

¹⁹⁵ Soudní praxe dovodila povinnost soudu rozhodnout zároveň o vyklizení bytu (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 1992, sp. zn. 2 Cdo 10/92), odlišný názor zastává Plank, který uvádí, že oprávněný manžel může následně podat návrh na vyklizení bytu druhým manželem (VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 906 (Plank)).

¹⁹⁶ KABELKOVÁ, Eva, DEJLOVÁ, Hana. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2201–2357]*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. s. 578 (příloha).

¹⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 485–486 (Hulmák).

Ustanovení § 768 OZ, stejně jako ust. § 705 slov. občianskeho zákonníku má relativně neurčitou hypotézu, proto je na uvážení soudu, aby v každém jednotlivém případě vymezil okolnosti, které budou pro rozhodnutí podstatné.¹⁹⁸ Zákonomárece stanovil demonstrativní výčet rozhodných kritérií pro rozhodnutí soudu, který při hledání spravedlivého uspořádání musí přihlídnout k tomu, kterému z rodičů byla svěřena péče o nezletilé, ne plně svéprávné dítě, o které manželé pečovali, a ke stanovisku pronajímatele či osoby v obdobném postavení, která poskytovala manželům oprávnění bydlet a mít v bytě nebo domě rodinnou domácnost (ust. § 768 odst. 1 OZ, shodně ust. § 705 odst. 3 slov. občianskeho zákonníku). Vedle hledisek v zákoně výslovně uvedených soud dále zohlední další relevantní okolnosti, kterými mohou být příčiny rozvratu manželství, sociální a zdravotní poměry bývalých manželů, společenský význam a náročnost jejich práce, či to, který z manželů se o získání bytu více zasloužil.¹⁹⁹ Při tom všem je zájem nezletilého dítěte vždy prvořadý a musí být soudem upřednostněn.²⁰⁰

Zároveň soud rozhodne o stanovení náhrady za ztrátu práva k domu nebo bytu, kterou bude muset poskytnout oprávněnému manželovi manžel, kterému právo k domu nebo bytu zůstalo (ust. § 768 odst. 1 OZ).²⁰¹ Odlišně judikují Nejvyšší soudy obou zemí nutnost poskytnutí bytové náhrady. Zatímco Nejvyšší soud ČR opakovaně rozhodl, že výjimečně může soud odmítnout poskytnutí bytové náhrady pro rozpor s dobrými mravy,²⁰² slovenské soudy rozhodují tak, že odmítnou poskytnout bytovou náhradu jen

---

¹⁹⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občianský zákoník: komentár*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 807 (Janoušková M), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatura NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3045.

¹⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 1969, sp. zn. 5 Cz 45/68, obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 2. 2005, sp. zn. 26 Cdo 975/2005, obdobně rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. 5 Cdo 258/2008.

²⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1407/2006, shodně STRAPÁČ, Peter, ĎURANA, Marián a MURÁNSKA, Jana. *Nájomné vzťahy v súkromnom práve: Nájomná zmluva a zmluva o podnikateľskom nájme hnuteľných vecí podľa Občianskeho zákonníka, zákon o krátkodobom nájme bytu, zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov – Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. s. 227 (Strapáč, Ďurana)

²⁰¹ Shodně FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákoník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 450.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 4. 2003, sp. zn. 26 Cdo 298/2002, obdobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 2. 2010, sp. zn. 26 Cdo 4361/2009, obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 5. 2005, sp. zn. 26 Cdo 1758/2004.

v případě, bude-li prokázáno domácí násilí (viz ust. § 712a odst. 8 slov. občianského zákonníku).²⁰³

Ustanovení § 768 OZ výslovně stanovuje tři způsoby náhrad. Konkrétní způsob náhrady volí soud podle okolností konkrétního případu. Ve prospěch manžela, jehož právo k domu nebo bytu bylo zrušeno, je možné zřídit právo bydlení, věcné břemeno, popř. bytovou náhradu.²⁰⁴ Důvodová zpráva k návrhu OZ počítá i s poskytnutím peněžité náhrady.²⁰⁵ Soud při svém rozhodování o způsobu náhrady primárně zohlední, zda oprávněný manžel potřebuje zajistit bydlení či nikoliv. Soud přihlédně k tomu, nakolik je nutná potřeba bydlení v daném bytě či domě, nebo zda je možné ji realizovat jinde. V prvním případě zřídí právo bydlení. Ve druhém případě, nejde-li o krátkodobou potřebu a je třeba součinnosti druhého manžela, uloží soud vyklizení bytu nebo domu až po zajištění náhradního bydlení. Pokud je potřeba bydlení v bytě nebo domě krátkodobá, uloží soud povinnost byt nebo dům vyklidit ve lhůtě jednoho roku. Povinnost poskytnout náhradu je povinností rozvedeného manžela, jehož právo není zrušeno, nikoli břemenem váznoucím na nemovitosti.²⁰⁶

Právní úprava bytových náhrad ve Slovenské republice je zakotvena v ust. § 712 slov. občianského zákonníku pod názvem „bytové náhrady“. Tento pojem zákon výslovně nevymezuje, ustanovuje pouze, že jsou jimi náhradní byt,²⁰⁷ náhradní ubytování²⁰⁸ a přístřeší.²⁰⁹ Slovenský zákonodárce nerozlišuje zvlášť situace bytových náhrad u společného nájmu obecného bytu a družstevního bytu, pokud manželé nabyli nájemní právo k družstevnímu bytu za doby trvání manželství. Právní úprava je jednotná pro oba případy. Rozvedený manžel má v zásadě právo na náhradní byt. Pouze s přihlédnutím k okolnostem jednotlivých případů může soud přiznat rozvedenému manželovi toliko právo na náhradní ubytování nebo přístřeší (ust. § 712a odst. 8 slov.

---

²⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 22. 5. 2008, sp. zn. 3 Cdo 232/2007.

²⁰⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občianský zákoník: veľký komentár. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 803 (Coufalík).

²⁰⁵ Důvodová zpráva k ust. § 768–770 OZ.

²⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 488 (Hullmák).

²⁰⁷ Náhradním bytem se rozumí byt, který svou velikostí a vybavením zabezpečuje lidsky důstojné bydlení nájemce a členů jeho domácnosti (ust. § 712 odst. 2 slov. občianského zákonníku).

²⁰⁸ Náhradním ubytováním je byt s jednou obytnou místností, nebo ubytování v jiných zařízeních určených pro trvalé bydlení, nebo podnájem (ust. § 712 odst. 3 slov. občianského zákonníku).

²⁰⁹ Přístřeší je přechodné ubytování, nebo prostor pro uskladnění bytového zařízení (ust. § 712 odst. 4 slov. občianského zákonníku).

občianskeho zákonníku). Při rozhodování o druhu bytové náhrady bude soud přihlížet také k majetkovým poměrům rozvedených manželů, na důvod rozvodu manželství, jak se manželé přičinili o získání společného bytu, kdo splatil členský podíl, jak se kdo z manželů staral o byt, kdo platil po rozvodu nájemné za byt, apod.²¹⁰

Slovenský soud při rozhodování o druhu bytové náhrady rozvedeného manžela vezme do úvahy také to, jestli se rozvedený manžel dopouštěl vůči osobám v rodinné domácnosti fyzického nebo psychického násilí. Takovému manželovi bytová náhrada nepřisluší (ust. § 712a odst. 8 slov. občianskeho zákonníku). Z důvodové zprávy k návrhu zákona č. 526/2002 Z. z. vyplývá, že výslovné zakotvení právní úpravy bytových náhrad ve vztahu k domácím násilníkům je na místě, neboť dosavadní právní úprava nepokrývá případy, kdy by poskytnutí bytové náhrady bylo v rozporu s dobrými mravy.²¹¹

V případě, že soud stanovil rozvedenému manželovi, kterému bylo přiznáno právo v rodinné domácnosti dál bydlet, povinnost druhému manželovi zajistit bytovou náhradu, má oprávněný manžel právo setrvat v rodinné domácnosti až do doby, dokud mu náhradní bydlení není zajištěno (ust. § 768 odst. 2 OZ, shodně ust. § 712c odst. 1 slov. občianskeho zákonníku). Právo nájmu bytu jednoho z manželů je tedy dočasně omezeno právem druhého z manželů, který je po určitou dobu oprávněn byt užívat.

Český zákonodárce upravuje postup v případě, že soud nestanovil povinnost zajistit bytovou náhradu. Pak náleží rozvedenému manželovi právo bydlet jen po dobu jednoho roku od právní moci rozhodnutí o právu k domu nebo bytu. Zmírňujícím ustanovením zákonodárce pamatoval na situace, kdy jednomu z manželů bylo svěřeno do péče nezletilé, ne plně svéprávné dítě, o které manželé pečovali za trvání manželství, popř. o dítě nezaopatřené. Takový rodič může soud žádat, aby bylo založeno v jeho prospěch alespoň právo bydlení v domě nebo bytě, které je časově limitováno na dobu, než takové dítě nabude schopnost trvale samo se žít. Právo bydlení je úplatné a výše této úplaty má být srovnatelná s nájmem v místě obvyklým (ust. § 768 odst. 2 OZ).

---

²¹⁰ FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákonník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy).: Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie.* Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 506.

²¹¹ Dôvodová správa k bodu 11 zákona č. 526/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

2) Pokud neměli manželé k bytu nebo domu, kde se nacházela jejich společná domácnost, stejné ani společné právo, resp. jednomu z manželů svědčilo právo, které je svou povahou slabší než právo druhého manžela, má tento manžel se slabším právem povinnost se vystěhovat (ust. § 769 OZ). Zákon v tomto případě výslovně neupravuje právo na bytovou náhradu, nicméně stanovuje možnost užití ustanovení upravujících zřízení věcného břemene bydlení za stejných podmínek jako v předchozím případě (ust. § 767 odst. 2 OZ), popřípadě poskytnutí jiné náhrady za ztrátu práva bydlení dle ust. § 767 OZ.²¹²

3) Ustanovení § 770 OZ se vztahuje na situace, kdy oba manželé mají odvozené právo bydlet. Pokud měli rozvedení manželé v bytě nebo domě pouze společné právo bydlet, přičemž právo jednoho manžela bylo odvozené od třetí osoby a druhému z manželů vzniklo odvozené právo bydlení vznikem manželství, má povinnost vystěhovat se ten z manželů, komu svědčí pouze právo odvozené od druhého manžela (ust. § 770 OZ). Jelikož je právo bydlet manželů zároveň závislé na právu třetí osoby, která umožňuje manželům byt užívat, upravuje toto ust., na rozdíl od předchozí právní úpravy, povinnosti a práva mezi manžely a třetí osobou, která má věcné nebo závazkové právo k bytu či domu. Citované ustanovení se nevztahuje na případy, kdy společné právo obou manželů je odvozené od práva třetí osoby.²¹³

4) Posledním případem je situace, kdy manželé byli společnými nájemci družstevního bytu (ust. § 741 zákona o obchodních korporacích, dále jen „ZOK“)²¹⁴ a popřípadě společnými členy v bytovém družstvu (ust. § 738 ZOK). K vypořádání společného členství v bytovém družstvu se analogicky použije ustanovení o vypořádání SJM dle ust. 736 OZ, popř. BSM dle ust. § 150 slov. občianského zákonníku. Tím ale není dotčeno právo společného nájmu bytu obou manželů (ust. § 742 ZOK). Soud v takovém případě rozhodne o zrušení členství v bytovém družstvu i zrušení společného

---

²¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 493 (Hullmák).

²¹³ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 814–815 (Coufalík).

²¹⁴ Zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

nájmu manželů (ust. § 768 OZ).²¹⁵ Pokud je výlučným členem bytového družstva pouze jeden z manželů, použijí se ust. § 769 OZ.²¹⁶

Slovenská právní úprava rozlišuje dvě alternativy úpravy bydlení rozvedených manželů v družstevním bytě. Za předpokladu, že jeden z manželů nabyl právo uzavřít smlouvu o nájmu družstevního bytu před uzavřením manželství, vzniká společný nájem tohoto bytu oběma manželům, ale druhý manžel se *ex lege* nestává členem družstva a podle názoru Planka ani není důležité, zda po vzniku společného nájmu družstevního bytu dojde i ke vzniku společného členství obou manželů v družstvu.²¹⁷ Rozvodem manželství právo společného nájmu družstevního bytu manžely zaniká přímo ze zákona a právo užívat byt bude náležet manželovi, který měl toto právo před vznikem manželství (ust. § 705 odst. 2 slov. občianského zákonníku). V tomto případě tedy otázka uspořádání bytových poměrů v době po rozvodu nebude předmětem dohody rozvedených manželů ani rozhodnutí soudu, ale společný nájem manželů zaniká *ex lege*.²¹⁸ Manžel, který je povinný byt vyklidit, má primárně nárok pouze na poskytnutí náhradního ubytování. Náhradní byt může být manželovi poskytnut v případě důvodů hodných osobního zřetele (ust. § 712a odst. 7 slov. občianského zákonníku). Těmito důvody jsou majetkové poměry manžela, který se má z bytu vystěhovat, jeho zdravotní stav, možnosti bydlení jinde, délka manželství, apod. Za okolnost, která odůvodňuje přiznání pouze náhradního ubytování, považujeme to, zda rozvedený manžel přispíval na nájemné společného bytu.²¹⁹ V ostatních případech, pokud se rozvedení manželé o uspořádání svých bytových poměrů nedohodnou,²²⁰ rozhodne na návrh jednoho z manželů soud o zrušení nájemního práva i o tom, kdo bude nadále členem bytového družstva dle ust. § 705 odst. 1 slov. občianského zákonníku (ust. § 705 odst. 2 slov.

---

²¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 126 (Králíčková).

²¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 489 (Hulmák).

²¹⁷ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákoník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 907 a 936 (Plank).

²¹⁸ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákoník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 3043.

²¹⁹ FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákoník. 4. zväzok (Záväzkové právo– zmluvy): Veľký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 504.

²²⁰ Dohoda nesmí obsahovat ujednání o zachování společného nájmu družstevního bytu, neboť by taková dohoda byla v rozporu s ust. § 700 odst. 3 slov. občianského zákonníku, podle kterého může společný nájem družstevního bytu vzniknout jen mezi manžely.

občianskeho zákonníku). Rozvedenému manželovi náleží stejná náhrada jako v případě společného nájmu manželů obecného bytu, viz výše.

K uspořádání bydlení manželů pro dobu po rozvodu ve vztahu ke služebním bytům a bytům zvláštního určení blíže viz kap. 4.2.1.

5.2.2 Výživné mezi rozvedenými manžely

Právní mocí rozsudku o rozvodu manželství zanikají osobní a majetkové povinnosti a práva mezi manžely. Solidarita jako charakteristický znak manželských vztahů se ovšem může v omezené podobě přenést i do doby po rozvodu manželství.²²¹ Specifikem vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely, na rozdíl od ostatních druhů vyživovací povinnosti, je, že jeho vznik neodvozujeme od nějakého trvajících právního pouta, ale zakládáme jej na právním poměru dříve trvajícím a nyní již zaniklém. Toto právo je zcela samostatné a není odvislé od vyživovací povinnosti mezi manžely.²²² Vyživovací povinnost plní jeden rozvedený manžel vůči druhému v přiměřeném rozsahu za splnění zákonných předpokladů. Tato povinnost může vzniknout zásadně až po rozvodu manželství.²²³

Základním hmotněprávním kritériem pro plnění vyživovací povinnosti po rozvodu je, že jeden z rozvedených manželů se není schopen sám živit vlastní pracovní aktivitou, ani výnosem z vlastního majetku (ust. § 760 odst. 1 OZ a ust. § 72 odst. 1 slov. zákona o rodine). Neschopnost sám se živit může pramenit jak ze subjektivních okolností na straně manžela (např. zdravotní stav, nedostatek kvalifikace, věk), tak z objektivních okolností (např. situace na pracovním trhu). Každý případ je tedy třeba posuzovat individuálně a dbát na dobré mravy.²²⁴

Kumulativní podmínka, že tato jeho neschopnost má původ v manželství je zakotvená v české právní úpravě, nikoli ve slovenské (ust. § 760 odst. 1 OZ, srov. ust. §

²²¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 66, shodně rozhodnutí okresního soudu v Komárně ze dne 26. 11. 2012, sp. zn. 12P/283/2012.

²²² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 237–238 (Elischer), shodně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 381.

²²³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 48 (Zuklínová), shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 444 (Richterová).

²²⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 66, shodně rozhodnutí okresního soudu v Komárně ze dne 26. 11. 2012, sp. zn. 12P/283/2012.

72 odst. 1 slov. zákona o rodine). Účelem tohoto klíčového předpokladu pro uplatnění vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je, aby nikdo neparazitoval na druhém.²²⁵ Jedná se tedy o objektivní schopnost, nikoli subjektivní pohled, zda se manžel živit chce či nechce. Materiálním znakem zákonného kritéria neschopnosti sám se živit je nedostatečná výše příjmu či majetku, který nepostačuje k pokrytí osobních potřeb rozvedeného manžela.²²⁶

Kumulativně je kladena podmínka na straně povinného manžela. Lze mu uložit vyživovací povinnost jen za předpokladu, lze-li to na něm spravedlivě požadovat s ohledem na jeho věk nebo zdravotní stav v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů. Soud tedy přihlédne k potřebám oprávněného manžela a ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného (ust. § 760 odst. 1 OZ a ust. § 72 odst. 1 slov. zákona o rodine). Toto kritérium je výrazem morálního korektivu majícího za následek negování vzniku nároku na výživné i přesto, že předchozí kritéria byla naplněna, ovšem nižší intenzity než korektiv rozporu s dobrými mravy.²²⁷ Slovenský zákonodárce v ust. § 75 odst. 1 slov. zákona o rodine konkretizuje kritéria o vzdání se výhodnějšího zaměstnání, výdělku, majetkového prospěchu či podstupování majetkových rizik ze strany povinného.

Pro usnadnění rozhodovací praxe soudu precizuje český zákonodárce upřesňující kritéria, která musí být uvážena při rozhodování o výživném a jeho výši. Soud tak musí mimo jiné zohlednit souvislost mezi dobou trvání manželství a časovým odstupem od rozvodu (ust. § 760 odst. 2 OZ). Je přirozené, že dlouhotrvající manželství, na rozdíl od těch krátkodobých, vytváří stabilní ekonomicko-sociální rámec a potřeba výživného je tak vyšší. Nepřímá úměra vzniká mezi potřebou výživného a dobou, která uplynula od rozvodu manželství. S přibývajícím dobou od rozvodu klesá potřeba výživného.²²⁸ Dále soud přihlédne ke skutečnosti, zda si rozvedený manžel neopatřil zaměstnání i přesto, že mu v tom nebránila závažná překážka, či zda si mohl výživu zajistit hospodařením

---

²²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 121 (Králičková).

²²⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 239 (Elischer), shodně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 466.

²²⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 760 (Grygar).

²²⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 243 (Elischer).

s vlastním majetkem. Pozitivně je třeba reflektovat, zda se manžel dlouhodobě podílel na péči o rodinnou domácnost. Pokud se vůči bývalému manželovi nebo osobě jemu blízké dopustil bývalý manžel činu povahy trestného činu, nezaslouží si z morálního hlediska přiznání práva na výživné i přesto, že by se po rozvodu nebyl schopen sám živit (ust. § 760 odst. 2 OZ). V souhrnu můžeme konstatovat, že se jedná o okolnosti vyplývající z korektivu dobrých mravů, který ovšem dle úsudku zákonodárce nebyl soudní praxí v oblasti výživného pro rozvedeného manžela dosud náležitě pochopen.²²⁹

Specifikace případů v OZ, kdy soud přizná oprávněnému manželovi výživné, je považována za krok kupředu. Pro praxi těžko uchopitelný institut dobrých mravů byl konkretizován vymezením hledisek, ke kterým je třeba při rozhodování o přiznání vyživovací povinnosti přihlídnout. Zdůraznila se tak výjimečnost povahy tohoto druhu vyživovací povinnosti. Respektuje se faktický i právní stav, kdy se rozvodem ruší právní svazek manželů, v jehož důsledku se z bývalých manželů stávají cizí lidé.²³⁰

Slovenská právní úprava výživného mezi rozvedenými manžely je pouze povrchní a ve svém ustanovení odkazuje na obecné ustanovení týkající se dobrých mravů (ust. § 75 odst. 2 slov. zákona o rodine). Komentářová literatura stanovuje pouze demonstrativní výčet případů rozporů s dobrými mravy. Může jím být např. násilí v rodině, neuctivé chování či alkoholismus.²³¹ Bez bližší specifikace je i ustanovení § 72 odst. 1 slov. zákona o rodine, kde zákonodárce pouze výslovně uvádí, že soudu vzniká obligatorní povinnost přihlídnout k příčinám rozvratu manželství (ust. § 72 odst. 2 slov. zákona o rodine). Ustanovení § 75 odst. 2 slov. zákona o rodine, ve kterém má soud explicitně vyjádřenou povinnost právo na výživné v tomto případě nepřiznat, se analogicky užije i na ust. § 72 odst. 2 slov. zákona o rodine.²³²

Pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je rozhodující hledisko přiměřenosti. Obecně je třeba rozsah této povinnosti vnímat kvalitativně i kvantitativně slaběji, než jako stejnou životní úroveň garantovanou ve vztahu mezi manžely za trvání manželství (ust. § 697 OZ, ust. § 71 slov. zákona o

---

²²⁹ ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 243 (Elischer).

²³⁰ Důvodová zpráva k ust. § 760 OZ.

²³¹ BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár.* 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 279.

²³² PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 450.

rodine) nebo rodiče vůči svému dítěti (ust. § 915 odst. 1 OZ) nebo jako slušnou výživu, kterou je povinováno dítě vůči svým rodičům (ust. § 915 odst. 2 OZ, ust. § 66 slov. zákona o rodine).²³³ Grygar se domnívá, že pojem „přiměřená výživa“ je nutné vykládat ve spojení s ust. § 760 odst. 3 OZ, tj. podle obecných kritérií pro stanovení výživného obsažených v ust. § 913 OZ.²³⁴ Podle ustálené soudní praxe v České republice nelze pojem přiměřená výživa vykládat restriktivně jen v souvislosti s pokrytím zcela nezbytných potřeb, ale i širěji na pokrytí dalších osobních potřeb.

Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely nevzniká *ex lege*, čímž se odlišuje od vyživovací povinnosti mezi manžely, nebo vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti.²³⁵ Zákon preferuje dohodu rozvedených manželů o rozsahu a způsobu plnění vyživovací povinnosti (shodně ust. § 761 odst. 1 OZ i ust. § 72 odst. 2 slov. zákona o rodine). Česká právní úprava umožňuje tuto dohodu uzavřít snoubencům v rámci předmanželské smlouvy, popř. pak manželům, ale také rozvedeným manželům v rámci vypořádání společného jmění po rozvodu.²³⁶ Až pokud k dohodě nedojde, rozhodne o vyživovací povinnosti na návrh jednoho z manželů soud (ust. § 761 odst. 2 OZ). Návrh na přiznání výživného je možné podat nejdříve den následující po dni, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Soud je tímto návrhem žalobce vázán, co se týče stanovení maximální výše výživného i délky poskytované vyživovací povinnosti.²³⁷

Právo na výživné (ať běžné či tzv. sankční, viz dále) mezi rozvedenými manžely zanikne okamžikem uzavření jiného statusového svazku oprávněným manželem (ust. § 763 OZ, obdobně ust. § 73 slov. zákona o rodine). Zánik vyživovací povinnosti smrtí povinného či oprávněného manžela je explicitně uveden pouze v ust. § 73 slov. zákona o rodine, ovšem z logiky věci lze dovozovat, že stejné platí i z pohledu OZ. Právo na

---

²³³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 68, shodně BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 278, kteří hovoří o pokrytí opodstatněných výdajů rozvedeného manžela a jeho domácnosti.

²³⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 762 (Grygar).

²³⁵ Rozhodnutí krajského soudu v Prešově ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 14Co/58/2014.

²³⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 67.

²³⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 70, shodně BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 281.

výživné je právem osobním a nepřechází po smrti oprávněného manžela na jeho právní nástupce (ust. § 2009 OZ). Totéž platí i o vyživovací povinnosti povinného.

Ustanovení § 763 OZ, obdobně ust. § 73 slov. zákona o rodine je možné vnímat jako doplněk k zásadě priority vyživovací povinnosti mezi manžely, jehož úlohou je zabránit zmnožení poskytování výživného.²³⁸ Zákodárce tak zvolil takovou konstrukci, kdy oprávněný manžel má možnost volby mezi materiálním zajištěním nebo novým vztahem. Vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi nemá charakter renty, ale má sloužit pouze k řešení důsledků zániku manželství.²³⁹ Pokud dá přednost novému statusovému poměru, pak vyživovací povinnost rozvedeného manžela zanikne a vznikne vyživovací povinnost mezi novými manžely, která je založená na principu zásadně stejné životní úrovně obou manželů.²⁴⁰ Jednou zaniklá vyživovací povinnost se neobnovuje.

Zákon nijak nereflektuje otázku výživného v případě, kdy oprávněný žije po rozvodu v dlouhodobém nesezdaném soužití. Pak je na úvaze soudu, který je veden korektivem dobrých mravů, aby rozhodl o snížení či zrušení vyživovací povinnosti, ovšem jen na návrh povinného.²⁴¹

Slovenská právní úprava ani zákon, ani komentářová literatura neupravuje způsob poskytování výživného. V České republice jsou nejčastější formou pravidelně se opakující měsíční splátky. Zákon však nechává prostor pro autonomii smluvní vůle rozvedených manželů, kteří si mohou sjednat výživné např. v naturáliích, případně možnost užívání věci, která je ve vlastnictví druhého manžela.

Česká právní úprava umožňuje právo na výživné uspokojit též poskytnutím jednorázového materiálního plnění, které označuje jako odbytné. Tím se rozumí dohodnutá částka, kterou povinný splní vyživovací povinnost jednou pro vždy.²⁴² Může

---

²³⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 779 (Grygar).

²³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 471 (Hrušáková).

²⁴⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. *Praktik (Leges)*. s. 72, obdobně BĀNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 283.

²⁴¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 253–254 (Elischer).

²⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 469 (Hrušáková).

jít o plnění peněžité, naturální nebo plnění spočívající v úkonech či službách, které je poskytnuté jednorázově, nebo naopak po částech.²⁴³ V případě, kdy je výživné sjednáno formou odbytného, zaniká vyživovací povinnost rozvedeného manžela okamžikem poskytnutí takového plnění (ust. § 761 odst. 1 OZ).

Slovenská právní úprava stanovuje maximální dobu vyživovací povinnosti rozvedeného manžela na dobu pěti let ode dne pravomocného rozhodnutí soudu o rozvodu s možností prolongace v ojedinělých případech, kdy rozvedený manžel se není z objektivních důvodů schopen sám živit ani po uplynutí této doby. Zejména se jedná o případy, kdy jednomu z rodičů bylo svěřeno do výlučné péče dítě s dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem, nebo kdy se sám manžel dlouhodobě potýká s nepříznivým zdravotním stavem (ust. § 72 odst. 3 slov. zákona o rodine).

Česká právní úprava odlišuje od běžného výživného tzv. sankční výživné. Ustanovení o tzv. sankčním výživném je ve vztahu speciality k výživnému rozvedeného manžela dle ust. § 760 OZ, což vyplývá z kvalifikované skutkové podstaty daného ustanovení. Oproti běžnému výživnému rozvedeného manžela garantuje tzv. sankční výživné vyšší míru plnění.²⁴⁴ Rozsah výživného je stanoven tak, aby byla zajištěna stejná životní úroveň manželů.²⁴⁵

Název tzv. „sankční výživné“ byl převzat ze soudní praxe, která tak tradičně označovala výživné rozvedeného manžela v rozsahu stejné životní úrovně jako za trvání manželství. Toto označení může být zavádějící, neboť rozvrat manželství může vzniknout z objektivních příčin a ani jeden z manželů nemusí zapříčinit rozvrat porušováním svých manželských povinností. Sankční povahu by mělo výživné jen v případě, pokud by se prokázalo, že povinný manžel způsobil oprávněnému manželovi

---

²⁴³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 766–767 (Grygar).

²⁴⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 770 (Grygar).

²⁴⁵ Grygar poukazuje na skutečnost, že formulace „i v takovém rozsahu, ..., aby rozvedení manželé měli v zásadě stejnou životní úroveň“ dává soudu prostor pro stanovení výše výživného v rozpětí nad „přiměřeným rozsahem“ (ust. § 760 odst. 1), až do „stejně životní úrovně“ (ust. § 762 odst. 1), což zcela odpovídá zásadě proporcionality při kompenzaci způsobené újmy (MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 776 (Grygar)), oproti tomu Elischer uvádí, že rozsah sankčního výživného je tedy stanoven věcně stejně, jako je tomu u vyživovací povinnosti mezi manžely (ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 251 (Elischer)).

rozvodem újmu, přičemž oprávněný manžel se na rozvratu převážně nepodílel. Soud ovšem nezkoumá vinu na rozvratu, protože pojem tzv. sankční viny zákon nezná.²⁴⁶

Tzv. sankční výživné podle Králíčkové není spojeno s vinou, nýbrž s objektivním stavem kvalifikovaného rozvratu.²⁴⁷ Dle Slováčka ovšem hypotéza normy zahrnuje i vinu povinného k výživě rozvedeného manžela.²⁴⁸ Grygar uvádí, že i přesto, že platná právní úprava nepoužívá pojem vina, obsahově postup zjišťování převážného nezapříčinění rozvratu není ničím jiným než zjišťováním viny.²⁴⁹

Ustanovení § 762 odst. 1 a 2 OZ stanovuje subjektivní podmínky přiznání tzv. sankčního výživného. Patří sem vznik závažné újmy, jejíž původ má příčinu v rozvodu manželství a jeden z manželů je nepřiměřeně dotčen na svých právech spojených s manželstvím. Další podmínkou je převážně²⁵⁰ nezavinění rozvratu manželství nebo nesouhlas s rozvodem a poslední podmínkou je absence domácího násilí.

Objektivní podmínkou je to, že se manželé o výživném pro dobu po rozvodu nebyli schopni dohodnout. Taková dohoda může být uzavřena snoubenci před uzavřením manželství, nebo manžely za trvání manželství i bývalými manžely v době po rozvodu. Grygar se kloní k názoru, že nárok na výživné podle ust. § 762 OZ je v případě uzavření dohody o odbytém vyloučen.²⁵¹ Soud, vzhledem ke kogentnímu ustanovení zákona, nemůže přiznat právo na tzv. sankční výživné na dobu delší než tři roky od rozvodu. Po uplynutí doby přiznaného tzv. sankčního výživného je bývalý manžel oprávněn, za splnění podmínek uvedených v ust. § 760 OZ, podat návrh soudu na stanovení „standardního“ výživného.²⁵²

---

²⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 124 (Králíčková).

²⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). s. 123 (Králíčková).

²⁴⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 801 (Slováček).

²⁴⁹ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 772 (Grygar).

²⁵⁰ Grygar se přiklání k názoru, že vzhledem k výjimečnosti tohoto institutu by poměr zavinění měl být kvalifikovaný (MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 772 (Grygar)).

²⁵¹ MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 771 (Grygar).

²⁵² Důvodová zpráva k ust. § 762 OZ.

Pro právo na výživné ve stejném rozsahu, jaký platí pro manžele za trvání manželství, není třeba prokazovat neschopnost sám se živit. Pojem závažná újma je chápán široce a zahrnuje jak újmu ekonomickou, tak osobní. Je nutné samozřejmě zkoumat i předpoklady na straně povinného pro stanovení povinnosti hradit tzv. sankční výživné s ohledem na ust. § 760 OZ. Přiznané výživné by mělo odpovídat korektivu dobrých mravů dle ust. § 2 odst. 3 OZ.²⁵³

Zákon zakazuje přiznat právo na výživné ve stejném rozsahu jako běžné výživné v případě, že se bývalý – nyní potřebný – manžel dopustil vůči druhému (žalovanému) manželovi jednání, které naplňuje znaky domácího násilí (ust. § 762 odst. 2 OZ). Toto ustanovení je výsledkem moderního trendu směřujícího k potírání domácího násilí.²⁵⁴

Podle Elischera je možné aplikovat úpravu tzv. sankčního výživného na případy, kdy manželství bylo rozvedeno se zjišťováním příčin rozvratu manželství dle ust. § 755 OZ. Tzv. sankční výživné přiznané rozhodnutím soudu je vyloučeno v případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství dle ust. § 757 OZ, neboť takové manželství bylo rozvedeno na základě konsenzu účastníků a opačný postup by byl v rozporu s dikcí ust. § 762 OZ. Nevylučuje se ovšem dohoda manželů.²⁵⁵

5.2.3 Majetkové vypořádání po rozvodu manželství

Společné jmění manželů, popř. BSM (dnes jen ve slovenské právní úpravě), zaniká nejpozději se zánikem manželství, což vyplývá z ust. § 708 odst. 1 OZ. Dle tohoto ustanovení SJM tvoří vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů (shodně ust. § 148 slov. občianského zákonníku). Občanské zákoníky obou zemí stanovují tři způsoby vypořádání SJM, popř. BSM: dohodou (ust. § 738–739 OZ, ust. § 149 odst. 2 a § 149a slov. občianského zákonníku), soudním rozhodnutím (ust. § 740 OZ, ust. § 149 odst. 3 slov. občianského zákonníku) a zákonnou domněnkou (ust. § 741 OZ, ust. § 149 odst. 4 slov. občianského zákonníku).

---

²⁵³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 250 (Elischer).

²⁵⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1.* Praha: Leges, 2016. s. 776 (Grygar).

²⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 252 (Elischer) obdobně MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1.* Praha: Leges, 2016. s. 773 (Grygar).

Při zániku SJM je třeba zlikvidovat dosud společné povinnosti a práva manželů formou vypořádání (ust. § 736 OZ, shodně ust. § 149 odst. 1 slov. občianského zákonníku), kdy na základě rozvodu již neexistuje právní důvod, aby tyto povinnosti a práva zůstala společná i nadále. Český OZ v ust. § 736, shodně s ust. § 149 odst. 1 slov. občianského zákonníku, výslovně hovoří pouze o SJM, popř. BSM ovšem vypořádání mezi bývalými manžely se neomezí pouze na jejich společné jmění, ale zahrnuje všechny společné majetkové povinnosti i práva.²⁵⁶

Dokud není SJM zcela vypořádáno, budou se povinnosti a práva manželů ke společnému jmění řídit ustanoveními o společném jmění (ust. § 736 OZ).²⁵⁷ Jelikož mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním může uběhnout až tříletá doba, může se jeho rozsah změnit. Pokud věc v mezidobí mezi zánikem a vypořádáním SJM zanikne, nebude na ni brán v rámci vypořádání zřetel. Soudním rozhodnutím také není možné přikázat uhrazený dluh či zaniklou pohledávku. V případě, že jeden z manželů nakládá s nevypořádaným jměním v rozporu se zákonem, je toto právní jednání neplatné a při vypořádání se tato věc či úspory zařadí do rozsahu zaniklého SJM.²⁵⁸ K aktivům SJM je třeba přiřadit to, co nabyli manželé nebo jeden z nich právním jednáním, které se vztahuje ke společnému jmění, a také to, co nabyli manželé nebo jeden z nich jako náhradu za poškození, zničení nebo ztrátu. K pasivům náleží také dluhy, které bývalí manželé nebo jeden z nich převzali, a které se týkaly SJM.²⁵⁹ Předmětem vypořádání mohou být jen existující součásti SJM, které jsou součástí této majetkové masy.²⁶⁰

---

²⁵⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 59–60 (Zuklínová), shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 527 (Kubíčková).

²⁵⁷ Slovenský OZ výslovně tuto problematiku neupravuje. Ovšem na základě ust. § 853 slov. občianského zákonníku se analogicky použijí ustanovení o BSM.

²⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 342–343 (Psutka), shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákoník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 379.

²⁵⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 555 (Melzer, Tégl), obdobně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákoník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 365.

²⁶⁰ DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). s. 199, obdobně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákoník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 364.

Se zánikem manželství rozvodem je třeba vypořádat nejen jejich SJM, popř. BSM, ale také povinnosti a práva spojená s bydlením a popřípadě upravit výživné mezi rozvedenými manželi. O těchto povinnostech a právech bylo hovořeno v předchozích kapitolách.

Zákonodárce preferuje způsob vypořádání společných povinností a práv manželů po rozvodu dohodou (ust. § 765 odst. 1 OZ, shodně ust. § 149 odst. 2–4 slov. občianského zákonníku). Česká právní úprava rozlišuje zánik manželství rozvodem se zjišťováním příčin rozvratu manželství a bez zjišťování těchto příčin. V případě zániku manželství rozvodem bez zjišťování příčin rozvratu manželství je tato dohoda dokonce obligatorní podmínkou rozvodu (viz ust. § 757 odst. 1 písm. c) OZ). V případě rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu manželství (ust. § 756 OZ) jsou přípustné všechny varianty vypořádání.

V České republice není rozhodné, ke kterému dni byla dohoda o úpravě majetkových povinností a práv v době po rozvodu manželství uzavřena. Mohou ji uzavřít bývalí manželé až po nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu, nebo manželé ještě za trvání manželství, popřípadě i snoubenci před uzavřením manželství (ust. § 718 odst. 2 OZ).²⁶¹

Nejzazším okamžikem pro uzavření dohody jsou tři roky počítané od zániku SJM (ust. § 741 OZ, shodně ust. § 149 odst. 4 slov. občianského zákonníku), nestihnou-li bývalí manželé tento okamžik, ani v období tří let nepodají návrh na vypořádání společného majetku soudem, uplatní se zákonné nevyvratitelné domněnky. Dle české judikatury není vyloučená mimosoudní dohoda o vypořádání zaniklého SJM i po uplynutí tří let od zániku SJM, pokud bylo zahájeno soudní řízení před uplynutím této lhůty a bývalí manželé se dohodnou na úpravě svých majetkových poměrů až po jejím uplynutí.²⁶² Fekete tento postup ve Slovenské republice odmítá a uvádí, že na plynutí tříleté lhůty nemá vliv soudní řízení a po uplynutí tří let od zániku BSM bez dalšího nastává vypořádání společného majetku na základě zákonné domněnky.²⁶³

---

²⁶¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 198–199.

²⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009.

²⁶³ FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459).*: *Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 392.

Český OZ kogentně stanovuje, že dohoda o vypořádání těch majetkových kusů, které již nejsou v SJM, je vždy účinná ode dne zániku SJM, resp. ode dne, kdy bylo společné jmění zúženo, zrušeno nebo kdy zaniklo, bez ohledu na to, kdy byla dohoda o vypořádání uzavřena (§ 738 odst. 1 OZ), v našem případě je tedy dohoda o vypořádání účinná ke dni rozvodu manželství. Je irelevantní, zda dohoda byla uzavřena za trvání manželství, nebo až po jeho zániku. Výjimkou je případ, kdy je předmětem vypořádání věc zapsaná ve veřejném seznamu. Dohoda pak nabývá právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu (ust. § 738 odst. 1 OZ). Pravidla o zpětných účincích vypořádání český OZ vymezuje jen ve vztahu k dohodě, nikoli k ostatním způsobům vypořádání. Neexistuje ovšem žádný logický argument, proč by cit. pravidlo nebylo možné vztáhnout i na další způsoby vypořádání a z důvodů zabránění vzniku hodnotových rozporů by mělo být pravidlo analogicky aplikováno i na případy soudního vypořádání a vypořádání na základě zákonné nevyvratitelné domněnky.²⁶⁴

Podle dosavadní slovenské judikatury bylo možné uzavřít dohodu manželů o vypořádání až po zániku manželství. Z tohoto důvodu její právní účinky nastávají dnem uzavření této dohody.²⁶⁵ Ovšem L'alík i Krajčo se přiklání k názoru, že žádné ustanovení zákona nebrání uzavřít dohodu o vypořádání BSM již za trvání manželství se suspenzivní odkládací podmínkou (ust. § 34 slov. občianského zákonníku) k okamžiku zániku BSM, ke kterému dojde rozvodem manželství.²⁶⁶

Platnosti dohody o vypořádání nebrání ani situace, kdy si manželé dohodnou, kdo bude vlastníkem majetkových hodnot s tím, že náhrada za tyto hodnoty bude určena dodatečně.²⁶⁷

Platnosti dohody taktéž nebrání, bude-li předmětem vypořádání jen část majetkových povinností a práv (ust. § 738 odst. 2 OZ, obdobně ust. § 149 odst. 5 slov. občianského zákonníku). Částečné vypořádání SJM může např. spočívat v kombinaci zákonem předvídaných způsobů vypořádání.²⁶⁸ Slovenská právní úprava výslovně

---

²⁶⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 573 (Melzer, Tégl).

²⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdo 83/1998.

²⁶⁶ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 379–380 (L'alík), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1387.

²⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3822/2010.

²⁶⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 775 (Králik), shodně VOJČÍK, Peter a

uvádí, že pro takový majetek, který nebyl zahrnut do vypořádání na základě dohody manželů nebo rozhodnutím soudu, se použijí pravidla zákonné domněnky v odst. 4. Krajčo má za to, že v případě, kdy manželé uzavřou dohodu o vypořádání jen ohledně části svého majetku a ve zbytku podají návrh na vypořádání soudem, rozhodne soud o vypořádání jen této zbývající části majetku.²⁶⁹ Fekete s odkazem na ust. § 149 odst. 5 slov. občianskeho zákonníku uvádí, že v případě, že došlo k vypořádání dohodou jen části BSM, zbývající část majetku se vypořádá na základě zákonné domněnky po uplynutí tříleté lhůty a je vyloučené, aby zbývající část společného majetku byla vypořádána soudem. Tvrdí tedy, že není možné kombinovat dohodu o vypořádání BSM a soudní rozhodnutí o tomto spoluvlastnictví. Soud ve svém rozhodnutí nemůže vypořádat jen část bezpodílového spoluvlastnictví, ale v rámci soudního řízení je třeba vypořádat celé zaniklé BSM.²⁷⁰

Český OZ ponechává širokou smluvní volnost stran při vypořádání jejich společného jmění. Stanovuje pouze limity k ochraně třetích osob v souvislosti s vypořádáním zaniklého SJM. Ustanovení § 737 odst. 1 OZ uvádí, že vypořádání jakýmkoli způsobem nesmí nepříznivě postihnout práva třetích osob a pokud se tak stane, nabývá třetí osoba právo domáhat se ochrany v podobě neúčinnosti takového vypořádání. Psutka se kloní k závěru, že právní úprava při vypořádání SJM rozhodnutím soudu či nastoupením zákonných domněnek je nastavena tak, aby práva třetích osob krácena nebyla.²⁷¹ Melzer a Tégl kontrují tím, že soudu se ne vždy v rámci řízení o vypořádání SJM podaří zjistit relevantní skutečnosti a při vypořádání na základě zákonných domněnek není vůbec zohledňována otázka výhradních dluhů jednoho z manželů. Zkrácení práv třetích osob tedy není vyloučeno.²⁷² Nejčastějším případem je situace, kdy se jeden z manželů dobrovolně vzdá svého podílu na

---

kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 380 (L'alík), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1388., shodně rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 4 Cdo 147/2011.

²⁶⁹ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1388.

²⁷⁰ FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 370 a 372.

²⁷¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 278.

²⁷² MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 562–563 (Melzer, Tégl).

vypořádání SJM, čímž zhoršuje potenciální možnost věřitele uspokojit svou pohledávku.²⁷³

Neúčinnost dohody ve vztahu k třetím osobám je podmíněna jejich aktivitou. Nenastupuje tedy automaticky²⁷⁴ a bude tak vyslovena jen vůči osobě, která splnila povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Vůči ostatním osobám zůstane vypořádání i nadále účinné.²⁷⁵ Ne zcela jasně je řešena otázka aplikace ust. § 589 OZ o relativní neúčinnosti. Zatímco Psutka je toho názoru, že postup dovolání se neúčinnosti dle ust. § 737 OZ je odlišný od obecných pravidel uvedených v ust. § 589,²⁷⁶ Zuklínová nepopírá jistou obdobnost obou institutů, ale považuje ust. § 737 za zvláštní pravidlo.²⁷⁷

Česká právní úprava rozlišuje vypořádání aktiv a pasiv SJM. Zatímco vypořádání aktiv má účinky i vůči třetím osobám, vypořádání dluhů, které jsou součástí SJM, má účinky pouze mezi manžely (ust. § 737 odst. 2 OZ) a manželé jsou vůči třetím osobám zavázáni i nadále společně a nerozdílně.²⁷⁸ Vypořádání dluhů mezi manžely hraje roli zejména pro regres, kdy oprávněný manžel může žádat splnění dluhu po druhém manželovi, jemuž byl dluh přikázán.²⁷⁹ Odstavec druhý tak chrání věřitele jednoznačně a bezpodmínečně a posiluje jejich ochranu.²⁸⁰ Neúčinnost dohody manželů, resp. bývalých manželů, vůči třetím osobám je zde založena přímo zákonem a není třeba se jí dovolávat. Dopadá na všechny osoby kromě manželů. Společné dluhy tak z pohledu všech ostatních osob zůstávají ve stejném režimu jako za trvání SJM.²⁸¹

Stejně tak slovenská právní úprava ponechává širokou smluvní volnost manželů, ovšem účinky vypořádání BSM dopadají jen na práva a povinnosti manželů a nijak se

---

²⁷³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 317 (Psutka).

²⁷⁴ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 773 (Králik).

²⁷⁵ Důvodová zpráva k ust. § 736–738 OZ.

²⁷⁶ Odlišnosti spatřuje v následcích pro běh času i v míře zavinění při dotčení práv třetích osob. (HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 319 (Psutka)).

²⁷⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 191 (Zuklínová).

²⁷⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 60 (Zuklínová).

²⁷⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 565 (Melzer, Tégl).

²⁸⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 253–254 (Zuklínová).

²⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 320 (Psutka).

nedotýká práv a povinností třetích osob, které nejsou účastníky dohody. Třetí osoby, které mají pohledávku vůči jednomu, popř. oběma manželům, se mohou uspokojit ze společného majetku manželů tak, jako by k žádné dohodě o vypořádání nedošlo.²⁸²

Český OZ jde i v tomto případě cestou obecné zásady neformálnosti právního jednání (zakotvená v ust. § 559 OZ) s jasně vymezenými výjimkami. Obligaturní písemnou formu stanovuje, pokud byla dohoda o vypořádání uzavřena za trvání manželství,²⁸³ nebo pokud je jejím předmětem věc, pro jejíž převod vlastnického práva zákon vyžaduje písemnou formu (ust. § 739 odst. 1 OZ). Pro ostatní dohody o vypořádání SJM zákon žádnou zvláštní formu nepožaduje.²⁸⁴ Specifickou úpravu z hlediska formy vyžaduje dohoda o úpravě majetkových poměrů mezi manžely pro dobu po rozvodu dle ust. § 718 odst. 2 OZ. Taková dohoda musí mít formu veřejné listiny (ust. § 716 odst. 2 OZ). Specifické požadavky na formu právního jednání mohou požadovat i zvláštní předpisy, jako v případě vypořádání předmětu, který se zapisuje do veřejného seznamu.²⁸⁵ Melzer a Tégl se domnívají, že pokud došlo k zániku SJM za trvání manželství a teprve poté dojde k jeho vypořádání, jedná se o podobný případ jako u dohody o vypořádání po rozvodu manželství a na základě teleologického výkladu daného ustanovení postačí ústní dohoda.²⁸⁶

Slovenský občiansky zákonník taktéž nepředepisuje obligaturní formu dohody týkající se věci movitých. Pokud byla předmětem dohody o vypořádání věc nemovitá, vyžaduje se písemná forma této dohody a účinnost nabývá až vkladem práva do katastru nemovitostí (ust. § 149a slov. občianského zákonníku). Krajčo spatřuje problém v tom, že při vypořádání BSM nedochází k převodu vlastnického práva, které je všeobecně

---

²⁸² VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 381 (L'álík), shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459)*.: *Veľký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 371.

²⁸³ V případě rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu dle ust. § 757 odst. 1 písm. c) OZ je vyžadováno úřední ověření podpisů na této dohodě v souladu s ust. § 757 odst. 2 OZ.

²⁸⁴ FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. s. 56.

²⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 333 (Psutka).

²⁸⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občianský zákoník: veľký komentár. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 576 (Melzer, Tégl).

spjaté s jeho vkladem do katastru nemovitostí a právní úprava nijak neřeší situaci, kdy návrh na vklad podán není.²⁸⁷

Pokud se manželé o vypořádání nedohodnou, může jejich majetkové poměry na návrh kteréhokoli z manželů upravit soud (ust. § 740 OZ, shodně ust. § 149 odst. 3 slov. občianskeho zákonníku) dle zákonných pravidel uvedených v ust. § 742 OZ, popř. ust. § 150 slov. občianskeho zákonníku. Je ovšem nepochybné, že vedle těchto pravidel musí soud brát ohled na dobré mravy, poctivost atp.²⁸⁸ I v tomto případě je právo manželů na vypořádání společného jmění omezeno lhůtou tří let a po jejím uplynutí se nemohou domáhat vypořádání těch částí SJM, které do té doby nebyly předmětem řízení.²⁸⁹

Co se týče vázanosti soudu návrhem účastníků, aplikuje se v každé z obou zemí jiný postup. Český soud je návrhem vázán ohledně rozsahu vypořádávaného SJM.²⁹⁰ Od návrhu se soud může odklonit při stanovení způsobu vypořádání, ceny jednotlivých součástí společného jmění i výše podílu na vypořádání. Jmění, které manželé neučinili předmětem vypořádání, takto vypořádáno nebude a později může být zbývající část jmění vypořádána dohodou, dalším soudním rozhodnutím, nebo na základě zákonné domněnky.²⁹¹ Slovenský soud návrhem účastníků vázán není. Je povinen zjišťovat, co patří do BSM, jelikož vypořádání se musí týkat všeho, co do BSM patří.²⁹²

Z dikce ust. § 742 odst. 1 OZ plyne, že soud ke všem pravidlům přihlíží *ex officio* s výjimkou toho, co bylo z výhradního jmění vynaloženo na společné jmění (ust. § 742 odst. 1 písm. c) OZ), které je vázáno na návrh manžela. Melzer a Tégel shodně s Dvořákem a Spáčilem uvádějí, že tuto výjimku je třeba aplikovat i na to, co bylo ze

---

²⁸⁷ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1392.

²⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občiansky zákonník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 352 (Psutka), shodně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 388 (L'alík).

²⁸⁹ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občiansky zákonník: komentár*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 779 (Králik), shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1387.

²⁹⁰ DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). s. 213.

²⁹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občiansky zákonník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 337 (Psutka).

²⁹² Shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 372.

společného jmění vynaloženo na výhradní jmění (ust. § 742 odst. 1 písm. b) OZ), neboť nedává smysl, aby manželé mohli určit rozsah vypořádání a modifikovat jeho pravidla, ale soud musel *ex officio* zjišťovat existenci zápočtů.²⁹³ Slovenská komentářová literatura ani v tomto případě nezastává jednotný názor. Zatímco Fekete se shoduje s názorem Melzera a Tégl,²⁹⁴ Krajčo oproti tomu uvádí, že slovenské soudy jsou povinny zjišťovat všechny skutečnosti *ex officio* bez výjimky.²⁹⁵

Ačkoli znění ust. § 742 OZ nedává jednoznačnou odpověď na otázku, zda lze uvedené postupy modifikovat dohodou manželů, z obecné konstrukce občanského zákoníku postavené na smluvní autonomii a preferovaném způsobu soudního vypořádání schváleným smírem můžeme dovozovat, že dohodu o vypořádání SJM, při níž je možné se od uvedených pravidel odklonit, mohou manželé uzavřít nejen za trvání manželství (srov. ust. § 718 odst. 2 OZ), ale i v průběhu samotného vypořádání a soud musí tuto dohodu respektovat.²⁹⁶ Melzer a Tégl jsou ohledně dispozitivnosti ust. § 742 OZ opatrnější a ust. § 742 odst. 1 písm. d) OZ vnímají jako kogentní s odkazem na ochranu třetích osob a ochranu slabší strany.²⁹⁷

Slovenská komentářová literatura se v názoru na modifikaci postupů uvedených v ust. § 150 slov. občanského zákoníku zcela rozchází. Zatímco L'alík i Kubíčková odmítají modifikaci pravidel dohodou manželů, popř. uzavření soudního smíru při jednání o vypořádání BSM a v případě rozporu dohody s ust. § 150 slov. občanského zákoníku by soud mohl prohlásit dohodu za neplatnou,²⁹⁸ Krajčo i Fekete vnímají uvedená kritéria jen jako doporučení, která je možné při vypořádání majetku manželů zohlednit, ovšem smluvní strany při uzavírání dohody jimi nejsou vázané. Zároveň

---

²⁹³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 617 (Melzer, Tégl), shodně DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). s. 233.

²⁹⁴ FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 400.

²⁹⁵ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatura NS SR, NS ČR, ESD, ESLP II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1386 a 1396.

²⁹⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 248.

²⁹⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 616 (Melzer, Tégl).

²⁹⁸ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár. Druhé, doplnené a prepacované vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 388 (L'alík), obdobně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1. 1. Vydání*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 529 (Kubíčková).

uvádí, že nic nebrání uzavření dohody manželů o vypořádání BSM i přesto, že byl na soud podán návrh na vypořádání společného majetku.²⁹⁹

Pro stanovení rozsahu vypořádávaného jmění je rozhodný skutkový stav, který existoval v době, kdy nastaly účinky zániku SJM (ust. § 740 OZ, shodně ust. § 765 odst. 2 OZ).³⁰⁰ Právní situaci v České republice znejasňuje důvodová zpráva, která uvádí, že pro vyčíslení hodnoty jednotlivých součástí zaniklého SJM bude ovšem rozhodný stav v době rozhodování soudu.³⁰¹ Podle Psutky má být cena stanovena podle stavu v době rozhodování soudu. Ta může být stanovena buď na základě shodného tvrzení účastníků, nebo soudem na základě znaleckého posudku.³⁰²

Slovenský CSP ve svém ust. § 217 odst. 1 stanovuje jako rozhodný skutkový stav pro stanovení ceny vypořádávaného majetku okamžik soudního rozhodnutí o vypořádání BSM.³⁰³ Jiný názor zastává L'alík, který uvádí, že okamžik, kdy dojde k zániku BSM je rozhodující nejen pro určení rozsahu společného majetku, ale i pro určení jeho hodnoty. Ustanovení § 217 odst. 1 CSP se v tomto případě nepoužije.³⁰⁴ Krajčo se přiklání k závěru, že ne vždy platí, že pro určení ceny je rozhodný den zániku BSM. Je třeba přihlídnout ke skutečnosti, zda nedošlo ke znehodnocení věci do vypořádání BSM v důsledku právní skutečnosti nezávislé na vůli bývalých manželů, popř. zda znehodnocení věci nezpůsobil výlučně jen jeden z vlastníků.³⁰⁵

V zákonné úpravě obou zemí absentuje bližší specifikace přípustných variant vypořádání případného soudního rozhodnutí. Soud není vázán návrhem účastníků a postup je na jeho uvážení. Preferovaným způsobem vypořádání je přikázání konkrétní věci do výhradního vlastnictví jednoho z manželů s tím, že výsledek tohoto rozdělení

---

²⁹⁹ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1386 a 1395, obdobně FEKETE, Imrich.

Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 396.

³⁰⁰ Shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 379.

³⁰¹ Důvodová zpráva k ust. § 740 OZ.

³⁰² PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 239–241.

³⁰³ Shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 395.

³⁰⁴ VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 388 (L'alík).

³⁰⁵ KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1386 a 1398.

bude odpovídat podílům manželů na SJM. Pokud by byl postup na základě principu stejné velikosti podílů nespravedlivý a vznikl by tak nepoměr mezi oběma manžely, je možné přikázání věci do vlastnictví jednoho z manželů s finanční kompenzací pro druhého, popřípadě přikázání větších dluhů. Dále přichází do úvahy přikázání veškerého majetku do výlučného vlastnictví jen jednoho z manželů s tím, že soud popřípadě stanoví kompenzaci pro druhého manžela. Pokud se v rámci vypořádání SJM jedná o věc dělitelnou, lze přistoupit také k rozdělení věci mezi oba manžele.

Výjimečným způsobem vypořádání je přikázání jednotlivých věcí do podílového spoluvlastnictví obou manželů, neboť se tím zakládá majetkové společenství mezi osobami, které nebyly schopné se dohodnout a jejich vztahy jsou značně narušeny. Spornou je otázka prodeje věci a následné rozdělení výtěžku,³⁰⁶ neboť zde může nastat problém trvajícího nevypořádaného společného jmění. Zákonná nevyvratitelná domněnka dle ust. § 741 OZ se vztahuje pouze na případy, kdy nedošlo k vypořádání SJM. V posledním případě jsou vzájemné vztahy mezi manžely sice vyřešeny, ale jejich realizace může být odložena.³⁰⁷ Soudní praxe ve Slovenské republice se při vypořádání BSM dlouhodobě řídí zásadou, podle které se věci ze zaniklého BSM mají rozdělit mezi rozvedené manžele tak, aby suma, kterou je jeden z manželů povinný zaplatit druhému na vyrovnání jeho podílu, byla co nejnižší. Od této zásady je možné se s náležitým odůvodněním odchýlit a aplikovat jakýkoli již výše zmíněný postup, mimo způsobu prodeje věci a následného rozdělení výtěžku.³⁰⁸

Speciální způsoby vypořádání upravují ust. § 1164 odst. 2 a ust. § 1165 OZ. V případě dohody manželů při vypořádání SJM vznikne jednotka zápisem do veřejného seznamu (ust. § 1164 odst. 2 OZ). Stejně tak jednotka vznikne rozhodnutím soudu při vypořádání SJM (ust. § 1165 OZ).

Výchozím pravidlem pro určení velikosti podílů bývalých manželů na vypořádávaném jmění je princip rovnosti (ust. § 742 odst. 1 písm. a) OZ, shodně ust. § 150 věta 1. slov. občianskeho zákonníku). Rovnost podílů znamená, že hodnota toho, co „získá“ jeden manžel, bude stejná, nikoli, že získají stejné věci nebo stejný

³⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 339–341 (Psutka).

³⁰⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 599–601 (Melzer, Tégl).

³⁰⁸ FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Veľký komentár. 2. aktualizované a rozšírené vydanie*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 376–377.

spoluvlastnický podíl na věcech.³⁰⁹ Rovnost podílů může být různým způsobem ovlivněna a je třeba přihlídnout i k dalším pravidlům vypořádání.³¹⁰ Cílem je tedy hodnotově rovné rozdělení majetku, nikoli určení shodné výše podílů obou manželů.³¹¹ Proto – dle judikatury Nejvyššího soudu ČR – by rozhodnutí o disparitě podílů při soudním vypořádání mělo být vždy opodstatněno okolnostmi konkrétního případu.³¹² Rozdílná výše podílů může být vyjádřena procentem, zlomkem či přikázáním věci jen jednomu z manželů, aniž by byl povinen k finančnímu vypořádání s druhým manželem.³¹³

Na základě druhého pravidla je každý z manželů povinen nahradit to, co bylo ze společného majetku vynaloženo na jeho výhradní majetek (ust. § 742 odst. 1 písm. b) OZ, shodně ust. § 150 věta 2. slov. občianského zákonníku). Ačkoli cit. ustanovení hovoří výslovně jen o majetku, je nepochybné, že dopadá i na výhradní dluhy některého z manželů. Je zcela irelevantní, zda byl společný majetek užit k navýšení aktiv výhradního jmění, nebo ke snížení jeho pasiv. Použití společných prostředků na úhradu výlučných dluhů se bezesporu projeví i jako úspora tohoto majetku.³¹⁴ Na toto pravidlo je možné nahlížet jako na speciální ustanovení o bezdůvodném obohacení.³¹⁵ Jelikož oba manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost (ust. § 697 OZ, shodně ust. § 71 slov. zákona o rodine) a jsou povinni přispívat na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti (ust. § 690 a 691 OZ, obdobně ust. § 19 slov. zákona o rodine), nejsou výdaje na věci osobní potřeby (ust. § 709 odst. 1 písm. a) OZ), ač jsou považovány za výhradní majetek jen jednoho z manželů a netvoří SJM, standardně předmětem

---

³⁰⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 617 (Melzer, Tégl).

³¹⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 61 (Zuklínová), shodně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 389 (L'alík).

³¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 353 (Psutka).

³¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, shodně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 389 (L'alík).

³¹³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 249, shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Velký komentář*. 2. aktualizované a rozšířené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 375.

³¹⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 631 (Melzer, Tégl).

³¹⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 201 (Zuklínová).

započtení. Započíst je možné výdaj učiněný na věc mající značnou hodnotu.³¹⁶ Za investici vynaloženou ze společného majetku na výlučný majetek jednoho z manželů se nepovažuje výkon práce jednoho z manželů na věci ve výlučném vlastnictví druhého manžela, neboť výkon práce se opírá o plnění vzájemné povinnosti ve smyslu ust. § 687 OZ.³¹⁷

Oproti této povinnosti stojí právo manžela žádat náhradu toho, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek (ust. § 742 odst. 1 písm. c) OZ, shodně ust. § 150 věta 2. slov. občianského zákonníku) v rámci soudního řízení, ve kterém dochází k vypořádání SJM. Jedná se o prostředky vynaložené na společný majetek, k jeho uchování, popř. zhodnocení. Mělo by tedy dojít ke zvýšení majetku v SJM.³¹⁸

Soudní judikatura důsledně odlišuje rozšíření SJM o majetek doposud spadající do výlučného vlastnictví některého z manželů na základě smluvní modifikace a vynaložení části výlučného majetku na majetek tvořící SJM v podobě vnosu.³¹⁹ Pokud vynaložil jeden z manželů svůj výlučný majetek ve prospěch výlučného majetku druhého manžela, nejedná se o vnos do SJM dle ust. § 742 odst. 1 písm. c) a nemůže tedy dojít k zápočtu.³²⁰ Za vnos dále není možné považovat ani náklady vynaložené pro obvyklé potřeby společné rodinné domácnosti, které jsou obvykle velmi rychle spotřebovány, ani plnění vyživovací povinnosti mezi manžely.³²¹

Každému z manželů náleží celá majetková podstata jejich společného jmění. Podle Psutky z toho vyplývá nemožnost bezdůvodného obohacení jednoho z manželů na úkor SJM i jeho poškození. Deliktní jednání jednoho z manželů vedoucí k poškození majetku spadajícího do SJM má tedy být zohledněno za použití obecného kritéria

---

³¹⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 632–633 (Melzer, Tégl), obdobně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 389 (L'alík).

³¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 22 Cdo 656/2010, shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Veľký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 399.

³¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 362–363 (Psutka).

³¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2480/2010.

³²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1574/2003.

³²¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 256–257.

vymezeného v ust. § 742 odst. 1 písm. f), nikoliv jako samostatná pohledávka.³²² Melzer a Tégl naopak odlišují vypořádání pohledávek existujících bez ohledu na ust. § 742 odst. 1 písm. b), c) OZ a provedení zápočtů. V prvním případě vzniká bezdůvodné obohacení jednoho manžela a zároveň škoda na SJM. V takovém případě by měl mít poškozený manžel právo již za trvání manželství žádat náhradu škody, popř. vydání bezdůvodného obohacení. Ve druhém případě toto právo nevzniká, ale je možné tento majtkový transfer zohlednit při vypořádání podle ust. § 742 odst. 1 písm. b) OZ.³²³

Novinkou českého OZ je stanovení hodnoty vnosů a zápočtů ze SJM na výlučný majetek jednoho z manželů, resp. z výlučného majetku jednoho z manželů na SJM. Smyslem je zohlednit při vypořádání SJM obohacení výlučného majetku na úkor majetku společného a naopak.³²⁴ Hodnota tohoto majetku se při vypořádání SJM redukuje, popř. valorizuje podle toho, jak se v mezidobí změnila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen (ust. § 742 odst. 2 OZ).

Dále musí soud při vypořádání zohlednit potřeby nezaopatřeného dítěte (ust. § 742 odst. 1 písm. d) OZ, shodně ust. § 150 věta 3. slov. občianského zákonníku). Zásadní roli nehraje, zda se jedná o dítě společné, pouze jednoho z manželů, popř. dítě žádného z nich. Důležitá je povaha vztahu k nezaopatřenému dítěti a jeho potřebnost.³²⁵ Dané ustanovení primárně slouží k úvaze soudu, které jednotlivé součásti SJM budou přikázány konkrétnímu manželovi. K modifikaci velikosti vypořádacích podílů na základě tohoto pravidla by mělo docházet jen výjimečně, neboť dítě je po rozvodu rodičů primárně materiálně zaopatřeno prostřednictvím výživného. Psutka uvádí, že: „*K potřebám nezaopatřených dětí by tak mělo být přihlédnuto především při přesném určení věci, která připadne konkrétnímu manželovi.*“³²⁶

Zákonným kritériem, k němuž je nutné rovněž přihlédnout, je péče každého z manželů o rodinu. Péče o rodinu je široký pojem, kam můžeme zařadit celou spoustu

---

³²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 361 (Psutka).

³²³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 626 (Melzer, Tégl).

³²⁴ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 258.

³²⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 618 (Melzer, Tégl).

³²⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 264, obdobně VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákoník: Stručný komentár*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 390 (L'alik).

aktivit. Český zákonodárce akcentoval péči o děti a rodinnou domácnost³²⁷ (ust. § 742 odst. 1 písm. e) OZ, obdobně ust. § 150 věta 3. slov. občianského zákonníku), kdy se jedná o ocenění jinak neplacené činnosti, která je nutná k zajištění náležitě péče o děti a chodu domácnosti,³²⁸ tzv. kritérium zásluhovosti. Důvodem pro stanovení odlišné výše vypořádacích podílů je existence výrazného nepoměru v péči o rodinu u obou manželů, která není kompenzována jiným protiplněním.³²⁹ Současně se zohledňuje i nežádoucí chování některého z manželů.³³⁰ Důvodem může být protiprávní jednání jednoho z manželů, způsobení škody, alkoholismus, gamblerství, apod.³³¹ Tyto skutečnosti mohou zavdat důvod pro stanovení disparity podílů na vypořádání SJM.³³² Ovšem jen ve výjimečných případech může negativní okolnost, která se jinak do majetkových poměrů bezprostředně nepromítá, zavdat důvod pro stanovení nerovných podílů na vypořádání společného jmění.³³³ Nejvyšší soud vychází z premisy, že samotné příčiny rozvratu manželství nejsou pro stanovení výše podílů relevantní, pokud neměly přímý dopad na rodinné majetkové poměry.³³⁴

Otázkou zůstává povaha důvodů, pro které manžel řádně o rodinu nepečoval. Zatímco judikatura soudů a Psutka se kloní spíše k subjektivnímu pojetí se zřetelem na zavinění, kdy má být zohledněna skutečnost, zda jeden z manželů své povinnosti týkající se rodiny a společného majetku úmyslně zanedbával,³³⁵ Melzer a Tégl považují

---

³²⁷ Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 4 Cdo 147/2011.

³²⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 61 (Zuklínová).

³²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 371 (Psutka), shodně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšířené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 406.

³³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5384/2015, shodně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatura NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1395.

³³¹ KRÁLÍK, Michal. *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku: uplatňování nároků a rozhodování o nich: procesní a hmotněprávní souvislosti*. 2., podstatně dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). s. 343–353, obdobně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšířené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 398.

³³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 3. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3637/2010.

³³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1683/2013, obdobně FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšířené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 406.

³³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010.

³³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011, obdobně Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3000/2011, obdobně HRUŠÁKOVÁ, Milana,

toto subjektivní posuzování za obtížně ospravedlnitelné, neboť ani nezaviněná nemožnost podílet se na péči o rodinu nemění nic na tom, že veškeré břímě při uspokojování potřeb rodiny leží jen na jednom manželovi.³³⁶ Psutka ovšem namítá, že v určitých případech by tento objektivní přístup mohl vést k úplnému vyloučení druhého manžela z podílu na vypořádání. A jelikož vztah manželů stojí na principu solidarity, není třeba, aby každý podporoval a pomáhal druhému ve stejné míře, což odráží i ust. § 690 OZ. Psutka je proto tedy toho názoru, že je na subjektivní úvaze soudu zvážit důvody možností a schopností manželů při péči o rodinu a o nabytí a udržení majetku.³³⁷

Výše zmíněné kritérium zásluhovosti je vždy hodnoceno v souvislosti s přičiněním se každého z manželů o nabytí a uchování majetkových hodnot náležejících do společného jmění (ust. § 742 odst. 1 písm. f) OZ, shodně ust. § 150 věta 3. slov. občianského zákonníku). Důvodem pro stanovení různé výše vypořádacích podílů je zvýšené úsilí jednoho z manželů na nabytí či udržení společného majetku.³³⁸ Jako příklad uvedl Nejvyšší soud případ úspěšného sportovce.³³⁹ Dvořák a Spáčil upozorňují, že existence příjmů umožňujících nadstandardní životní úroveň neospravedlňuje automatickou nestejnost disparity podílů, neboť je nutné přihlídnout ke skutečnosti, zda je tento nadstandardní příjem umožněn podporou druhého manžela či nikoli.³⁴⁰ Velmi častou kompenzací je tedy dělba práce mezi manžely, kdy druhý manžel zajišťuje péči o domácnost, děti i manžela, který do domácnosti přináší finanční prostředky.³⁴¹ Důležité je posouzení míry úsilí vynakládaného oběma manžely.³⁴²

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 368–369 (Psutka).

³³⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 623 (Tégl, Melzer).

³³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 369 (Psutka).

³³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, obdobně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1386 a 1397.

³³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/1999.

³⁴⁰ DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). s. 241–242.

³⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4391/2010, obdobně KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. s. 1386 a 1397.

³⁴² MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 622 (Tégl, Melzer).

Pokud o vypořádání společných majetkových povinností a práv tím či oním právním způsobem nemá zájem ani jeden z rozvedených manželů, uplatní se subsidiárně zákonná nevyvratitelná domněnka. Podle ní platí, že pokud se bývalí manželé do tří let po rozvodu nedohodnou na vypořádání jejich společného jmění a ani v této věci nerozhodl soud, pak se uplatní pravidla stanovená zákonem (ust. § 741 OZ, shodně ust. § 149 odst. 4 slov. občianskeho zákonníku). Český zákonodárce rozdělil vypořádání SJM pro tento případ do tří skupin: 1) hmotné věci movité, 2) ostatní věci movité a věci nemovité, 3) ostatní majetková práva, dluhy a pohledávky. Slovenský zákonodárce stanovil skupiny dvě: 1) věci movité, 2) ostatní věci movité, věci nemovité a ostatní majetková práva.

Podle ust. § 741 písm. a) platí, že vlastníkem hmotných věcí movitých je manžel, který je jako vlastník výlučně užívá pro potřebu svou, své rodiny nebo své rodinné domácnosti. Shodně platí dle ust. § 149 slov. občianskeho zákonníku pro věci movité. Vlastníky ostatních hmotných věcí nespádajících mezi věci výše zmíněné a dále všech věcí nemovitých (podle slov. občianskeho zákonníku sem řadíme i ostatní majetková práva) jsou oba manželé, a to jako podíloví spoluvlastníci,³⁴³ přičemž jejich podíly jsou stejné (ust. § 741 písm. b) OZ, shodně ust. § 149 slov. občianskeho zákonníku). Český OZ zná ještě třetí skupinu majetkových hodnot, kam spadají ostatní majetková práva, pohledávky, ale také všechny dluhy, které náleží i nadále manželům společně, přičemž každému připadne jedna polovina (ust. § 741 písm. c). Citované ustanovení tak zdůrazňuje ochranu třetích osob, která je obecně vymezena v ust. § 737 OZ. Případný věřitel tak může i po uplynutí tříleté lhůty vymáhat celý dluh po kterémkoli z manželů.³⁴⁴ Důvodová zpráva k návrhu OZ uvádí, že je zakázáno vyloučit jednou založenou solidaritu závazků zákonem, rozhodnutím soudu, ani dohodou.³⁴⁵

---

³⁴³ Český zákonodárce v tomto ustanovení, zjevně nedopatřením, použil pojem podílové spoluvlastnictví, který současná terminologie nezná, ovšem bez dalšího lze dospět k závěru, že se má na mysli spoluvlastnictví, jak jej upravuje ust. § 1115 a násl. OZ. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občianský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 368 (Psutka).

³⁴⁴ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 279.

³⁴⁵ Důvodová zpráva k ust. § 741 OZ.

5.3 Výkon rodičovské odpovědnosti po zániku manželství

Jelikož základní myšlenkou platné české právní úpravy je snaha o zamezení dlouhodobých sporů o dítě po rozvodu manželství,³⁴⁶ platí, že pokud mají manželé nezletilé, ne plně svéprávné dítě, může být jejich manželství rozvedeno až poté, co soud pravomocně rozhodne o úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu manželství jeho rodičů, a to ve zvláštním řízení (ust. § 755 odst. 3 OZ), popř. schválí dohodu rodičů o úpravě poměrů, pokud tato není v rozporu se zájmy dítěte (ust. § 906 odst. 2 OZ). Soud rozhodující o rozvodu manželství zpravidla zahájení tohoto řízení iniciuje z úřední povinnosti, pokud manželé podali pouze návrh na rozvod jejich manželství v souladu s ust. § 13 ZŘS.^{347,348} V praxi obvykle podávají manželé oba návrhy současně.³⁴⁹ V případě většího počtu dětí je rozhodováno o každém dítěti zvlášť, tj. poměry každého dítěte se posuzují samostatně (ale rozhoduje se o nich v jednom rozsudku).³⁵⁰

Důvodová zpráva k návrhu OZ uvádí, že řízení o poměrech dítěte je vždy řízením nesporným, zatímco řízení o rozvodu je řízením sporným, čili nemůže dojít k jejich spojení.³⁵¹ Praxe ukázala, že oddělení obou řízení přispělo ke zklidnění řízení o rozvod manželství a zabraňuje manželům, aby odvoláním napadli jen výrok o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, v důsledku čehož by manželství bylo rozvedeno, ale poměry dětí by nebyly vyřešeny.³⁵² Vzájemný vztah řízení o rozvodu manželství a řízení o úpravě poměrů rodičů k nezletilému dítěti zákon blíže nespecifikuje. Westphalová uvádí, že z dikce zákona vyplývá, že soud by měl rozhodovat o úpravě

³⁴⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 196 (Hrušáková ve spoluautorství s Westphalovou a Šínovou).

³⁴⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 544 (Zuklínová).

³⁴⁸ Svoboda oproti tomu podporuje návrhový charakter řízení a ukládá soudu, kterému byl podán návrh na rozvod manželství, ale nikoli návrh na úpravu poměrů pro dobu po rozvodu, návrh na rozvod pro nenaplnění předpokladu zamítnout. SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. s. 729 (Svoboda).

³⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 949 (Westphalová).

³⁵⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 121 (Zuklínová)

³⁵¹ Důvodová zpráva k ust. § 755 OZ.

³⁵² MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 721 (Šínová).

poměrů k nezletilému dítěti až po zahájení řízení o rozvod.³⁵³ Opačný názor zastává Šínová, kdy pro rozhodnutí soudu ve věcech péče soudu o nezletilé není pozitivní podmínkou podání návrhu na rozvod manželství. Takový požadavek je možné velmi snadno obejít zpětvzetím návrhu na rozvod manželství.³⁵⁴

Hlavním problémem rozhodování o úpravě poměrů k nezletilému dítěti před rozvodem jsou negativní emoce a nepřátelství mezi rodiči, kdy navíc situace po rozvodu, včetně hmotného zabezpečení a bydlení rodičů, může vypadat zcela jinak.³⁵⁵ *De lege ferenda* se vedou diskuze, zda je třeba, aby rozvodu manželství předcházela soudní úprava poměrů k nezletilému dítěti, neboť v případě nesezdaných párů soud bez návrhu obligatorně do jejich poměru k nezletilému dítěti také nezasahuje.³⁵⁶ Do Poslanecké sněmovny České republiky byl předložen návrh novely OZ, který má zjednodušit proces rozvodu manželství pro případy, kdy se manželé jsou schopni na péči o nezletilé dítě dohodnout. Novela zákona požadavek schválení dohody soudem o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu soudem vypouští a místo toho předpokládá pro rozvod manželství pouze dohodu rodičů s jejich úředně ověřenými podpisy.³⁵⁷

Ustanovení § 24 odst. 1 slov. zákona o rodině spolu s ust. § 100 CMP obligatorně spojují řízení o rozvod manželství s řízením o úpravě poměrů manželů k nezletilému dítěti včetně stanovení vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu. Obě řízení mají ovšem samostatný skutkový základ, a proto jsou v odvolacím řízení přezkoumatelná samostatně.³⁵⁸ Pokud je odvoláním napaden výrok o rozvodu manželství, nenabude žádný z výroků rozsudku právní moc a odvolací soud přezkoumá rozhodnutí v celém rozsahu. Pokud je odvoláním napaden výrok upravující výkon

---

³⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655c975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 948–949 (Westphalová).

³⁵⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. s. 721 (Šínová).

³⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 430 (Hrušáková, Kornel).

³⁵⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Leges, 2019. s. 12 a násl.

³⁵⁷ ŘÍMANOVÁ, Hana. Novela zákona zjednoduší rozvody rodičů nezletilých dětí. *Frank Bold Advokáti* [online]. 2020, 14. 10. 2020 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/7283-novela-zakona-zjednodusi-rozvody-rodicu-nezletilych-deti>.

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 1979, 1 Cz 53/79.

rodičovských práv a povinností pro dobu po rozvodu, výrok o rozvodu manželství a výrok o výživném nabudou právní moc samostatně a odvolací soud je nemůže přezkoumávat, což je zásadní rozdíl oproti české právní úpravě. Stejný postup se podle Horvátha a Vargy aplikuje v případě odvolání proti výroku o výživném, které má též samostatný skutkový základ.³⁵⁹ Odlišný názor zastávají Bános, Košútová i Pavelková. Uvádějí, že úprava ostatních rodičovských práv a povinností, včetně stanovení výživného, se odvíjí od určení svěřeni nezletilého dítěte do péče některého z rodičů. V takovém případě nemůže výrok o výkonu ostatních rodičovských práv a povinností nabýt právní moc před nabytím právní moci výroku o svěřeni dítěte do osobní péče. Pokud nabude právní moc výrok o svěřeni dítěte do osobní péče, nemusí současně nabýt právní moc další výroky upravující výkon ostatních rodičovských práv a povinností pro dobu po rozvodu. Odvolání je ovšem možné podat proti každému výroku samostatně.³⁶⁰

Nevýhodu spojení obou řízení můžeme spatřovat v tom, že spor o dítě se podřadí všem ostatním porozvodovým právním sporům a mnohdy se tak znesnadní celé řízení o rozvod. Na druhou stranu dvoustupňové řízení, kdy se nejprve vyřeší úprava poměrů k nezletilému dítěti a až následně dojde k rozvodu manželství, vytváří ze sporu o dítě první právní bojiště rozvádějícího se manželství.³⁶¹

Úprava rodičovských práv a povinností pro dobu do rozvodu manželství ve Slovenské republice je možná podle ust. § 36 odst. 1 slov. zákona o rodine, které stanovuje výkon rodičovských práv a povinností rodičů, kteří spolu nežijí. Toto předběžné opatření nemůže vydat soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, neboť ten upravuje poměry k nezletilým dětem jen pro dobu po rozvodu.³⁶² Tato dřívější úprava poměrů k nezletilému dítěti ztrácí účinnost ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o výkonu rodičovských práv a povinností pro dobu po rozvodu.³⁶³ Nepopírá se samozřejmě souvislost těchto úprav a soud má povinnost při rozhodování o poměrech

---

³⁵⁹ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 107–108.

³⁶⁰ BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 76, shodně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 107.

³⁶¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2*. Praha: Leges, 2016. s. 1591 (Šimáčková).

³⁶² PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 107.

³⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 14. 1. 2010, sp. zn. 3 Cdo 306/2009.

k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu vycházet z dřívější úpravy práv a povinností k nezletilému dítěti po dobu, kdy spolu rodiče nežili a porovnat současné a minulé poměry dítěte.³⁶⁴

Soudy v obou zemích jsou povinny upravit poměry k již narozenému nezletilému, ne plně svéprávnému dítěti rozvádějících se rodičů bez ohledu na to, jestli se dítě narodilo v době trvání manželství nebo před jeho vznikem. Soud nemůže rozhodovat o poměrech ještě nenarozeného dítěte. Pokud dítě nejpozději ke dni vyhlášení rozsudku o úpravě jeho poměrů pro dobu po rozvodu nabude zletilosti či plné svéprávnosti, soud řízení ve vztahu k tomuto dítěti zastaví. Nabytím plné svéprávnosti vzniká fyzické osobě procesní způsobilost (ust. § 20 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, obdobně ust. § 67 CSP). Pokud však již soud upravil výkon rodičovských povinností a práv pro dobu po rozvodu k dítěti a toto dítě nabylo zletilosti či plné svéprávnosti, zaniká účinnost výroku o rodičovské odpovědnosti, nikoli např. účinnost výroku o vyživovací povinnosti, která trvá do doby, dokud není dítě schopné samo se žít.³⁶⁵

Při interpretaci pojmu „poměry nezletilého dítěte“ se česká komentářová literatura rozchází. Z důvodové zprávy k návrhu OZ jednoznačně vyplývá, že soud musí rozhodnout o výkonu rodičovské odpovědnosti i o otázce vyživovací povinnosti s přihlédnutím k zájmům dítěte.³⁶⁶ Hrušáková a Kornel uvádějí, že soud musí obligatorně upravit pouze otázku péče, přičemž úprava vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti není obligatorní součástí rozhodnutí soudu např. v případě, kdy bylo dítě svěřeno do společné porozvodové péče oběma manželům. Stejně tak pouze fakultativně upraví otázku styku rodiče s nezletilým dítětem a další otázky rodičovské odpovědnosti.³⁶⁷ Zuklínová shrnuje, že soud rozhoduje o všech důležitých otázkách

---

³⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 1969, sp. zn. 8 Cz 1/69.

³⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 949 (Westphalová), obdobně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 103–105.

³⁶⁶ Důvodová zpráva k ust. § 906 a 907 OZ, shodně ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 543 (Zuklínová).

³⁶⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 430 (Hrušáková, Kornel).

osobní i majetkové povahy.³⁶⁸ Šínová jako spornou otázku spatřuje rozhodnutí o výživném, neboť v souladu s ust. § 919 OZ soud rozhodne o výživném, jen pokud se rodiče dítěte nedohodnou. V praxi se tedy začaly objevovat návrhy, aby soud toliko rozhodl pouze o péči o nezletilé dítě, nikoli o jeho výživě, která bude předmětem dohody rodičů. Šínová se ovšem ztotožňuje s názorem, podle kterého je postup takový, že soud rozhoduje jak o péči, tak o výživném, což odpovídá terminologii „poměry nezletilého dítěte“.³⁶⁹

Soud musí stanovit nejen to, který z rodičů bude plnit vyživovací povinnost, ale i výši výživného. I v tomto případě se také předpokládá dohoda obou rodičů, ve které jsou ovšem opět nadřazeny zájmy dítěte, které mohou převážit a v takovém případě soud dohodu rodičů neschválí.³⁷⁰

Oproti tomu slov. zákon o rodine stanoví jasně, že se má soud vypořádat s otázkou svěřením dítěte do osobní péče, s otázkou jeho zastupování a správy majetku a dále rozhodne o vyživovací povinnosti rodičů (ust. § 24 odst. 1 slov. zákona o rodine). Jde pouze o demonstrativní výčet a není vyloučeno, že soud určí i další rodičovská práva a povinnosti k nezletilému dítěti, jako je styk dítěte s osobami jemu blízkými dle ust. § 25 odst. 5 slov. zákona o rodine, nebo povinnost poskytovat informace o dítěti dle ust. § 24 odst. 5 slov. zákona o rodine.³⁷¹

Prioritním způsobem řešení uspořádání příštích poměrů k nezletilému dítěti je v obou zemích dohoda, popř. souhlasné stanovisko rodičů, neboť taková dohoda bývá v praxi častěji respektována než autoritativní rozhodnutí soudu. V České republice je schválená dohoda rodičů soudem o úpravě poměrů ke společnému nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu dokonce nezbytným předpokladem pro kladné rozhodnutí soudu o rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu podle ust. § 757 odst. 1, ust. § 906 odst. 2 OZ. I v případě rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu (ust. § 756 OZ) se očekává od rodičů předložení předem dohodnutého návrhu na úpravu poměrů dítěte pro dobu po

---

³⁶⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 226 (Zuklínová).

³⁶⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1.* Praha: Leges, 2016. s. 722 (Šínová).

³⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 544 (Zuklínová).

³⁷¹ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár. 2. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 106.

rozvodu.³⁷² Slovenský zákonodárce pripouští smluvní autonomii rodičů o úpravě jejich práv a povinností a styku s nezletilým dítětem a ponechává jim prostor k uzavření dohody, která je způsobilá nahradit soudní rozhodnutí, pokud ji soud schválí (ust. § 24 odst. 3 slov. zákona o rodine). Dohoda, kterou soud neschválil, je sankcionovaná nevykonatelností, nikoli neplatností, neboť podle ust. § 37 a násl. slov. občianského zákonníku je dohoda platná, pokud byla uzavřená a není postižena takovou vadou, se kterou zákon pojí jako právní následek její neplatnosti.³⁷³ Slovenská komentářová literatura se neshoduje ani v otázce rozsahu schválení dohody soudem. Zatímco Horváth a Varga zastávají názor, že soud může dohodu rodičů buď schválit, nebo neschválit v plném rozsahu a není tedy oprávněný ji schválit jen z části, s dodatky nebo výhradami,^{374,375} Pavelková zcela jednoznačně uvádí, že soud může schválit jen část dohody.³⁷⁶

Ve slovenské komentářové literatuře neexistuje konsenzus ani ohledně rozsahu této dohody. Horváth a Varga uvádějí, že tato dohoda musí splňovat stejné zásady jako rozhodnutí soudu o úpravě výkonu rodičovských práv a povinností. Rodiče se tak musí dohodnout o otázce svěřeni dítěte do osobní péče, zastupování dítěte, správy jeho majetku i vyživovací povinnosti.³⁷⁷ Pavelková je však toho názoru, že rodiče mohou uzavřít jak komplexní dohodu o výkonu rodičovských práv a povinností k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu, tak pouze dohodu o výživném a s tím spojenou otázku svěřeni dítěte do osobní péče, čímž zůstane sporná pouze otázka správy majetku dítěte a jeho zastupování. Obligatorní součástí výroku o úpravě rodičovských práv a povinností pro dobu po rozvodu není tedy ani úprava styku rodičů s nezletilým dítětem, setkávání

---

³⁷² ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 121 (Zuklínová).

³⁷³ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 118.

³⁷⁴ Shodně rozsudek krajského soudu v Bratislavě ze dne 7. 4. 2014, sp. zn. 11CoP/424/2013.

³⁷⁵ Stejný názor zastávají i Šmíd a Luprichová, kteří argumentují tím, že takto modifikovaná dohoda již neodráží vůli rodičů. (ŠMÍD, Ondřej a ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. Teoretik, s. 79 (Šmíd, Luprichová)).

³⁷⁶ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 118.

³⁷⁷ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár. 2. vydanie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 103.

s blízkými osobami dítěte ani informační povinnost rodičů. Proto pokud se o nich účastníci dohodnou, nestává se tato dohoda součástí výroku rozsudku.³⁷⁸

Subjekty dohody o úpravě poměrů k nezletilému dítěti mohou být pouze rodiče (ust. § 906 odst. 2 OZ, shodně ust. § 24 odst. 3 slov. zákona o rodine). Úprava poměrů k nezletilému dítěti závisí na autonomní vůli obou rodičů, ovšem je nutné reflektovat zájmy tohoto dítěte, které jsou předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dítěte. Je na uvážení soudu, zda tuto dohodu schválí, nebo doporučí rodičům změny v návrhu dohody, popř. bude chtít dítě sám vyslechnout a zjistit jeho stanovisko.^{379,380}

Klíčovým východiskem pro rozhodování soudu o úpravě poměrů k nezletilému dítěti je soulad s jeho zájmy, právo na rodinný život a styk s oběma rodiči (ust. § 907 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodine). Nejlepší zájem dítěte má při rozhodování soudu o jeho dalších poměrech vysokou prioritu a má vyšší váhu než ostatní kritéria, která je ovšem potřeba brát též v potaz.³⁸¹ Nejlepší zájem dítěte může převážet i nad zájmem rodičů.³⁸² Faktory, které ovlivňují nejlepší zájem dítěte, jsou demonstrativně uvedeny v ust. § 907 odst. 2 a 3 OZ, popř. v ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodine. Tato kritéria je třeba zkoumat při rozhodování o jakékoli formě péče o nezletilé dítě.³⁸³ Není možné stanovit obecný rodinný model, ke každému případu je nutné přistupovat individuálně.³⁸⁴ Jedná se o téměř doslovné znění předchozí úpravy čs. zákona o rodině neboli právní úprava v České republice a ve Slovenské republice je téměř shodná.

---

³⁷⁸ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 106.

³⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 543 (Zuklínová).

³⁸⁰ Soudy by měly brát zřetel na přání dítěte, které by mělo mít možnost vyjádřit svůj názor. (Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 4. 2010, Mustafa a Armaga Akn proti Turecku, číslo stížnosti 4694/03.) Ovšem soudům neplyne povinnost dítě slyšet v každém řízení. Ústavní soud ČR zdůraznil, že je třeba přání dítěte považovat za zásadní vodítko při stanovení jeho nejlepšího zájmu za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé. (Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, shodně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 105.)

³⁸¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13.

³⁸² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 7. 2003, Sahin proti Německu, číslo stížnosti 30943/96.

³⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 955 (Westphalová), obdobně BĀNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 86.

³⁸⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 1. 2005 sp. zn. II. ÚS 363/13.

Soud při svém rozhodování bere zřetel na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti a na okolnosti, které zajistí jeho pozitivní rozvoj. Dále vezme soud ohled na citovou orientaci dítěte a zázemí, které by mu bylo poskytnuto se zřetelem na výchovné schopnosti každého z rodičů (ust. § 907 odst. 2 OZ, obdobně čl. 5 základních zásad a ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodine). Zatímco citová orientace představuje subjektivní hledisko dítěte, výchovné schopnosti jsou zkoumány objektivně³⁸⁵ a mohou být zjišťovány pomocí znaleckých posudků.³⁸⁶ Neméně důležitá je stabilita výchovného prostředí ať již stávajícího či budoucího, v němž má dítě napříště žít (ust. § 907 odst. 2 OZ, obdobně ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodine hovoří o stabilitě budoucího výchovného prostředí). Soud tak musí zjišťovat osobní a povahové vlastnosti rodičů, jejich zdravotní stav, úroveň vzdělání a inteligence, pracovní vytížení, socioekonomický status i vztah k dětem a rodině.³⁸⁷

Soud vezme na zřetel při svém rozhodování i citové vazby dítěte k jeho nejbližším příbuzným, to jest kromě rodičů i k sourozencům, popř. i prarodičům (ust. § 906 odst. 1 OZ).³⁸⁸ Ustanovení § 907 odst. 2 OZ rozšiřuje tento okruh osob na další příbuzné i nepříbuzné osoby (shodně čl. 5 základních zásad slov. zákona o rodine). Východiskem pro toto ustanovení je čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte³⁸⁹ deklarující právo dítěte na zachování jeho rodinných vztahů.³⁹⁰ Úprava styku dítěte s osobami příbuznými i společensky blízkými může být upravena také samostatně s odkazem na ust. § 927 OZ. Není tedy vyloučeno, že prostřednictvím ochrany zájmů dítěte by soud při úpravě poměrů tohoto dítěte vzal v potaz i vztahy k dalším osobám výslovně neuvedeným v ust. § 906 odst. 1 OZ.³⁹¹ Rozdělení sourozenců je jednou z nejméně vhodných variant při rozhodování o úpravě jejich poměrů a mělo by být zcela

---

³⁸⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 550 (Zuklínová).

³⁸⁶ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 905 (Nová), shodně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentář. 2. vydanie.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 104.

³⁸⁷ BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár. 2. aktualizované vydanie.* Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 75.

³⁸⁸ Obdobně rozhodnutí krajského soudu v Nitře ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 7CoP/58/2016.

³⁸⁹ Úmluva o právech dítěte z roku 1989 publikována pod č. 104/1991 Sb.

³⁹⁰ Obdobně např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 6. 1994, Hokkanen proti Finsku, číslo stížnosti 19823/92.

³⁹¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2.* Praha: Leges, 2016. s. 1605 (Šimáčková).

výjimečné.³⁹² Je zde brán větší zřetel na širší příbuzenské vztahy dítěte s členy rodiny, aby nedocházelo k zprerhání rodinných vazeb, neboť ty jsou pro dítě neméně důležité a odloučení od blízkých příbuzných může mít pro dítě dalekosáhlé následky.³⁹³

Dále soud vezme v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu (ust. § 907 odst. 2 OZ). Český zákonodárce se mimo pohledu do minulosti zabýval i faktory budoucími,³⁹⁴ čímž zdůraznil potřebu kontinuity předchozího výchovného prostředí.³⁹⁵ Soud by měl tedy zkoumat, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. K posouzení budoucích poměrů ve Slovenské republice se staví odmítavě Horváth a Varga s odkazem na ust. § 217 odst. 1 CSP, kdy pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení.³⁹⁶ České soudy berou v potaz i dosavadní péči o dítě a právní úprava skýtá soudům prostor, aby více reflektovaly zdraví dítěte vystaveného negativním vlivům jednání rodičů (ust. § 907 odst. 2 OZ).

V návaznosti na čl. 18 Úmluvy o právech dítěte zákonodárce stanovil v ust. § 907 odst. 3 OZ a ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodině právo dítěte na péči ze strany obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi bez ohledu na výslednou formu péče po rozvodu rodičů. Péče a výchova každého z rodičů je z logiky věci odlišná v čase a je závislá na věku, osobnosti a citových vazbách dítěte.³⁹⁷ Právo osobního styku vystupuje do popředí hlavně v okamžiku, kdy je dítě svěřeno do výlučné péče jen jednoho z rodičů, popř. do péče třetí osoby.³⁹⁸

Rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, je nadále nositelem rodičovské odpovědnosti, jejíž výkon je soudním rozhodnutím do určité míry modifikován. Rodiče

---

³⁹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 2919/14, shodně rozhodnutí krajského soudu v Nitře ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 7CoP/58/2016.

³⁹³ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 903 (Nová).

³⁹⁴ Důvodová zpráva k ust. § 906 a 907 OZ.

³⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 955 (Westphalová).

³⁹⁶ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 102.

³⁹⁷ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 906 (Nová), obdobně BÁNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodině: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 86–87.

³⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 551 (Zuklínová), obdobně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 134.

jsou povinni a oprávněni své dítě vychovávat, zastupovat jej a spravovat jeho jmění.³⁹⁹ Ustanovení § 907 odst. 3 OZ, shodně s ust. § 24 odst. 5 slov. zákona o rodine výslovně stanovuje v zájmu nerušeného výkonu rodičovské odpovědnosti právo na pravidelné informace týkající se jeho dítěte. Rodičovskou odpovědnost by měli rodiče vykonávat ve vzájemné shodě (ust. § 876 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 35 slov. zákona o rodine). Teprve v okamžiku, kdy se rodiče nedohodnou v záležitosti, která je pro dítě významná, může na návrh některého z rodičů rozhodnout soud (ust. § 877 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 35 slov. zákona o rodine). Samostatný výkon rodičovských povinností a práv zákon předpokládá jen v taxativně uvedených případech v ust. § 878 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 28 odst. 3 slov. zákona o rodine).

Výslovně se připomíná také schopnost vzájemné komunikace rodičů a dohody na výchově dítěte s druhým rodičem (ust. § 907 odst. 3 OZ, shodně ust. § 24 odst. 4 slov. zákona o rodine). I přesto, že některý z rodičů nevykonává osobní péči o dítě, zůstává mu zachován plný rozsah rodičovské odpovědnosti a je třeba zajistit základní předpoklady pro fungování výchovy dítěte.⁴⁰⁰

Použití donucovacích prostředků by mělo probíhat jen v nejlepším zájmu dítěte a je opodstatněné při zjevně nezákonném chování rodiče.⁴⁰¹ Státním orgánům ČR je ze strany Soudu vytýkána nedostatečná rychlost jejich postupu v řízení týkajících se péče o dítě, kdy spory často vyřeší pouhým plynutím času.⁴⁰²

Ustanovení § 909 OZ a ust. § 26 slov. zákona o rodine reaguje na proměnlivost rodinných poměrů a okolností, které je ovlivňují, a vyslovuje neukončenost rozhodování ve věcech péče o nezletilé dítě s tím, že připouští změnu rozhodnutí, popř. dohody rodičů o úpravě poměrů k nezletilému dítěti i *ex offio* i po nabytí právní moci daného rozhodnutí. Jde tak o výjimku ze zásady nezměnitelnosti soudních rozhodnutí, čili tato rozhodnutí se vydávají *cum clausula rebus sic stantibus*. Toto pravidlo

---

³⁹⁹ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 904 (Nová), shodně usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 6 Cdo 61/2011.

⁴⁰⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 551 (Zuklínová).

⁴⁰¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 1. 2007, Zavřel proti České republice, číslo stížnosti 14044/05.

⁴⁰² Například Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 2006, Reslová proti České republice, číslo stížnosti 7550/04, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 7. 2006, Koudelka proti České republice, číslo stížnosti 1633/05.

akcentuje dlouhodobost výkonu rodičovských povinností a práv, který se s přibývajícím věkem dítěte mění.⁴⁰³ Tento postup tak neslouží k přezkoumání předchozích rozhodnutí, ale dochází tak pouze ke změně či zrušení povinností stanovených původním rozhodnutím.⁴⁰⁴ Je vyžadováno, aby potřeba změny poměrů byla zásadnějšiho charakteru a převážila nad požadavkem stability a kontinuity výchovného prostředí. Nerozhodné je, zda změna nastane v subjektech nebo objektivní okolnosti.⁴⁰⁵ Ústavní soud ČR v jednom svém nálezu rozhodl tak, že stabilita výchovného prostředí není abstraktní princip, který je hoden ochrany sám o sobě, ale má být chráněn v souvislosti s nejlepšími zájmy dítěte.⁴⁰⁶ Dle Výboru OSN pro práva dítěte se tradičně vnímaná hodnota stability výchovného prostředí může dostat do rozporu s adaptabilitou a flexibilitou vyžadovanou ve vztahu k úpravě poměrů dítěte.⁴⁰⁷ Základním kritériem pro posouzení je, zda dojde změnou soudního rozhodnutí ke zkvalitnění životních podmínek nezletilého dítěte. Soud v první řadě zkoumá citové vazby a emocionální vývoj dítěte. Neméně důležitou složkou jsou i majetkové poměry jeho rodičů.⁴⁰⁸ Horváth a Varga doplňují, že pokud nastane spor mezi rodiči v době po jejich rozvodu netýkající se otázky svěřeni dítěte do osobní péče, jeho zastupování a správy jeho majetku, neznamená to změnu poměrů ve smyslu ust. § 26 slov. zákona o rodině a nezakládá možnost soudu změnit předcházející úpravu rodičovských práv a povinností k nezletilému dítěti.⁴⁰⁹

---

⁴⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 957–958 (Westphalová), shodně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 151.

⁴⁰⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD Ondřej a JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. s. 194–195 (Hamul'áková).

⁴⁰⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 557 (Zuklínová), shodně BĀNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodině: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 110–111.

⁴⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13.

⁴⁰⁷ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). In: *Convention on the Rights of the Child* [online]. Committee on the Rights of the Children, 2013, 29. 5. 2013, s. 9 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org>.

⁴⁰⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 907 (Nová), obdobně BĀNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodině: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 111.

⁴⁰⁹ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 103.

Český zákonodárce stanovil formy výkonu osobní péče o nezletilé dítě v ust. § 907 odst. 1 OZ, kdy soud může svěřit dítě do výlučné péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, společné péče, anebo do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Není stanovena hierarchie forem péče po rozvodu rodičů a uvedené pořadí zvoleného zákonodárcem je zcela nahodilé.⁴¹⁰ Ve slovenské právní úpravě tento výčet absentuje. Výslovně uvádí pouze svěřeni nezletilého dítěte do střídavé péče (ust. § 24 odst. 2 slov. zákona o rodine) a výlučnou péči jednoho z rodičů (ust. § 24 odst. 5 slov. zákona o rodine). Z ust. § 24 odst. 1 slov. zákona o rodine, který hovoří o tom, že soud určí, komu svěří nezletilé dítě do osobní péče, vyplývá, že zákonodárce připouští i péči jiné osoby než rodiče. Společná péče obou rodičů ve slovenské právní úpravě absentuje.

Právo na péči o dítě je na ústavněprávní úrovni zakotveno v čl. 32 Listiny,⁴¹¹ kde se hovoří o právu rodičů na výchovu dětí a právo dětí na rodičovskou výchovu a péči. Omezení těchto práv nebo odloučení dětí od rodičů proti jejich vůli Listina připouští jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Obdobně jsou tato práva zakotvena v čl. 7 a 9 Úmluvy o právech dítěte.⁴¹²

5.3.1 Výlučná péče

Svěření dítěte do výlučné péče jen jednoho z rodičů je stále nejčastěji realizovaný způsob úpravy poměrů dítěte pro dobu po rozvodu.⁴¹³ Takový (tzv. rezidentní)⁴¹⁴ rodič pak zajišťuje každodenní osobní péči o dítě, zastupuje dítě v běžných záležitostech a spravuje jeho majetek v běžných záležitostech. V podstatných záležitostech je nutný konsenzus obou rodičů, popř. souhlasné stanovisko nepečujícího rodiče.

Podle gramatického výkladu ust. § 24 odst. 1 slov. zákona o rodine by bylo možné vyloučit jednoho rodiče z výkonu jeho rodičovských práv a povinností, neboť soud má mj. určit, kdo bude dítě zastupovat a spravovat jeho majetek. Slovenská komentářová literatura i judikatura se však shodují, že by se jednalo o neoprávněný

---

⁴¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1921/17.

⁴¹¹ Shodně čl. 32 Ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky

⁴¹² Úmluva o právech dítěte z roku 1989 publikována pod č. 104/1991 Sb.

⁴¹³ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 904 (Nová).

⁴¹⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. s. 12 a násl.

zásah do rodičovských práv a povinností, neboť takové vyloučení je možné jen na základě ust. § 38 slov. zákona o rodine, a proto dikce předmětného ustanovení je v rozporu s čl. 41 odst. 1, 4 Ústavy Slovenské republiky.⁴¹⁵

Tudíž ani druhému rodiči nezanikají povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti. I přesto, že je tento rodič zpravidla vyloučen z bezprostředního výkonu svých rodičovských povinností a práv (hlavně ze soustavného výchovného působení na dítě), i nadále mj. spolurozhoduje o důležitých záležitostech dítěte (ust. § 877 OZ) a má právo na osobní styk s dítětem (ust. § 887 a násl. OZ).⁴¹⁶ Styk s oběma rodiči je právem dítěte, které je zakotveno nejen ve vnitrostátních předpisech, ale i v těch mezinárodních.⁴¹⁷ Právo na styk rodiče s dítětem je jeden ze základních prvků rodinného života a soud by měl k tomuto přihlížet,⁴¹⁸ ovšem české soudy *ex offo* neupravují styk druhého rodiče s dítětem, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, a ponechává rodičům možnost dohodnout se. Pouze v případě, kdy se rodiče nedohodnou, autoritativně rozhodne soud na návrh jednoho z nich.⁴¹⁹ Oproti tomu slovenské soudy obligatorně upraví styk rodičů s nezletilým dítětem i bez návrhu v případě, že se rodiče o úpravě styku pro dobu po rozvodu nedohodnou.⁴²⁰

Chování rodičů je významným faktorem pro stanovení rozsahu styku s dítětem. Ať už je to chování vůči samotnému dítěti,⁴²¹ bránění vyhotovení znaleckého posudku, který je nezbytný pro vydání rozhodnutí,⁴²² či vyvíjení aktivní snahy o styk s dítětem.⁴²³

---

⁴¹⁵ LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 318 (Kubičková), shodně nález Ústavního soudu SR ze dne 6. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 26/2005, shodně BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 76, shodně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 102.

⁴¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 952 (Westphalová), shodně usnesení krajského soudu v Trnavě ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 24CoP/59/2017.

⁴¹⁷ Například čl. 9 Úmluvy o právech dítěte, který stanovuje právo na rodinný život, nebo čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, který mj. stanovuje právo dítěte na péči rodičů.

⁴¹⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. 6. 2004, Voleský proti České republice, číslo stížnosti 63627/00.

⁴¹⁹ FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. s. 11.

⁴²⁰ BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 76.

⁴²¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. 11. 2005, Kotan proti České republice, číslo stížnosti 26136/03.

⁴²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 2006, Pedovič proti České republice, číslo stížnosti 27145/03.

Jedná se o právo osobní a nezastupitelné, což vyplývá z povahy věci. Ovšem Nejvyšší soud ČR judikoval (v souladu s judikaturou ESLP), že osobní styk rodiče s dítětem může být nahrazen elektronickou poštou, internetovou komunikací nebo telefonicky.⁴²⁴ Soud může v rozhodnutí o úpravě styku stanovit rozsah a podmínky tohoto styku v souladu se zájmem dítěte. Jen v krajním případě může soud osobní styk dítěte s rodičem omezit nebo zakázat (ust. § 891 odst. 1, 2 OZ, shodně ust. § 25 odst. 3 slov. zákona o rodine). Omezení styku nezletilého dítěte s rodičem může spočívat v určení kratšího časového úseku pro styk, nebo v prodloužení časových intervalů mezi setkáními.⁴²⁵ Toto omezení, popř. zákaz styku s nezletilým dítětem je chápáno jako specifické omezení rodičovských povinností a práv, nejedná se tedy o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti jako takové.⁴²⁶

Pokud rodiče dokážou i navzdory rozvodu spolupracovat a komunikovat, je ideálním způsobem řešení otázky úpravy styku dohoda rodičů o styku s dítětem (ust. § 891 odst. 1 OZ, obdobně ust. § 25 odst. 1 slov. zákona o rodine). Popřípadě ust. § 25 odst. 2 slov. zákona o rodine umožňuje rodičům požádat soud, že odmítají autoritativní rozhodnutí soudu upravující styk nezletilého dítěte s rodičem s tím, že tuto otázku vyřeší v budoucnosti podle aktuálního stavu.

Ve Slovenské republice je takovou dohodu nutné uzavřít před tím, než soud rozhodne o rozvodu manželství, v opačném případě upraví styk rodičů s nezletilým dítětem soud ve svém rozhodnutí o rozvodu. Tato dohoda nepodléhá soudnímu schválení a pouze se stane součástí výrokové části rozsudku o rozvodu (ust. § 25 odst. 1, 2 slov. zákona o rodine). Horváth a Varga se domnívají, že pokud by dohoda rodičů o úpravě styku s nezletilým dítětem odporovala zájmům dítěte, soud dohodnutý styk omezí nebo zakáže, ačkoli ze žádného ustanovení slov. zákona o rodine nevyplývá oprávnění soudu zrušit dohodu rodičů v případě, že není v souladu se zájmem

---

⁴²³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2006, Dostál proti České republice, číslo stížnosti 26739/04.

⁴²⁴ Usnesení krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012.

⁴²⁵ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 124.

⁴²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 868 (Westphalová), obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 124–125.

nezletilého dítěte.⁴²⁷ Pavelková uvádí, že taková dohoda se nestane součástí výroku rozsudku a styk s nezletilým dítětem upraví autoritativně soud dle odst. 2.⁴²⁸ Pro vykonatelnost povinností vyplývajících z dohody rodičů je nutná její konkrétnost. Zákonodárce nepředepisuje formu dohody, neukládá žádné podstatné náležitosti ani omezení. Ponechává tak širokou smluvní volnost subjektům dohody, aby mohly rozhodnout podle svých specifických podmínek a zájmů.⁴²⁹

Rodič, který má dítě v péči, má jak omisivní povinnost zdržet se všeho, co narušuje vztah dítěte k druhému rodiči a negativně ovlivňuje jeho výchovu a život (ust. § 889 OZ), tak komisivní povinnost umožnit druhému rodiči styk s dítětem, dítě na styk připravit a s druhým rodičem spolupracovat (ust. § 888 OZ).⁴³⁰ V ust. § 25 odst. 4 slovenský zákon o rodine výslovně uvádí, že pokud jeden z rodičů opakovaně bezdůvodně a záměrně znemožňuje druhému z rodičů styk s nezletilým dítětem, soud může *ex officio* změnit rozhodnutí o osobní péči a svěřit dítě do péče tomu z rodičů, kterému je ve styku bráněno.

Podle Soudu z čl. 8 EÚLP nevyplývá žádnému z rodičů přednostní právo na péči o dítě⁴³¹ a je třeba na základě testu proporcionality zkoumat relevantní okolnosti podmiňující toto rozhodnutí.⁴³²

V případě, kdy soud rozhodne o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, je právo na respektování rodinného života druhého rodiče zajištěno již tím, že je tomuto rodiči umožněn styk s dítětem. Toto omezení práva na rodinný život podléhá ovšem široké ochraně ze strany Soudu.⁴³³

Při určení výše výživného je třeba vycházet ze základních pravidel, kdy český zákonodárce stanovil, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní

---

⁴²⁷ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 123.

⁴²⁸ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 137.

⁴²⁹ Nález Ústavního soudu SR ze dne 6. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 26/2005.

⁴³⁰ Obdobně BÁNOS, Róbert a KOŠŤTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 87.

⁴³¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2006, Dostál proti České republice, číslo stížnosti 26739/04.

⁴³² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 2006, Reslová proti České republice, číslo stížnosti 7550/04.

⁴³³ Viz např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 11. 2005, Smolník proti České republice, číslo stížnosti 26141/03.

rodičů bez ohledu na jeho potřeby (ust. § 915 odst. 1 OZ). Slovenský zákonodárce konkretizoval výšku výživného v minimálním rozsahu 30 % životního minima na nezaopatřené nezletilé dítě bez ohledu na schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodiče (ust. § 62 odst. 3 slov. zákona o rodine). Obě právní úpravy shodně uvádějí, že při určení rozsahu výživného jsou rozhodující schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče a odůvodněné potřeby dítěte a jeho majetkové poměry (ust. § 913 odst. 1 OZ, ust. § 62 odst. 2 a ust. § 75 odst. 1 slov. zákona o rodine). Při stanovení výše příjmů povinného rodiče se rovněž přihlíží i k příjmům a majetkovým poměrům jeho nového partnera, pokud tento žije s rodičem ve společné domácnosti.⁴³⁴ Soud dále přihlédně k tomu, v jaké míře povinný osobně pečuje o oprávněného (ust. § 913 odst. 2 OZ, shodně ust. § 62 odst. 4 slov. zákona o rodine). Výživné slouží jak k hrazení nákladů dítěte, které nejsou závislé na tom, u koho se dítě nachází a dále k hrazení nákladů na osobní péči o dítě v závislosti na čase stráveném u povinného rodiče. Z logiky věci vyplývá, že rodič, kterému bude stanoven pouze styk s dítětem, bude mít nižší náklady na jeho osobní péči než rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výlučné péče.⁴³⁵

5.3.2 Střídavá péče

Pokud má dítě kladný vztah k oběma rodičům, měl by soud usilovat o zajištění maximální ekvivalentní péče obou rodičů o nezletilé dítě.⁴³⁶ Střídavá péče by neměla být využívána jako paušalizovaná forma spravedlivého rozdělení péče o dítě mezi oba rodiče, nýbrž jako individuální řešení nejlepšího zájmu a potřeb dítěte.⁴³⁷

Střídavá péče spočívá v tom, že rodiče osobně pečují o dítě v pravidelných intervalech, přičemž délka těchto období nemusí být stejná a způsob její organizace se odvozuje od konkrétních potřeb dítěte, rodičů i dalších okolností každého případu. Může se tak svým rozsahem fakticky blížit výlučné péči jednoho z rodičů s častými návštěvami u tzv. nerezidenčního rodiče. Dítě se tak může střídat v bydlišti svých

---

⁴³⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 527/06, shodně BĀNOS, Róbert a KOŠŤTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 249.

⁴³⁵ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. s. 8.

⁴³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 950 (Westphalová).

⁴³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

rodičů, popřípadě může zůstat bydliště dítěte stabilní a mění ho rodiče.⁴³⁸ Bános a Košútová uvádějí, že v případě stanovení měsíčních intervalů a delších, soud upraví i styk dítěte s rodičem, který ho momentálně nemá v osobní péči.⁴³⁹

Slovenský zákonodárce stanovil jako výslovný předpoklad pro svěření dítěte do střídavé péče manželů jejich způsobilost vychovávat dítě,⁴⁴⁰ zájem rodičů o osobní péči o dítě a lepší zajištění potřeb dítěte (ust. § 24 odst. 2 slov. zákona o rodine). Tato podmínka nařízení střídavé péče může být vnímána jako nadbytečná a do OZ již nebyla zahrnuta, neboť v pokračování této věty je též ustanovení o nejlepším zájmu dítěte. Lze tedy dovozovat, že by bylo v rozporu se zájmem dítěte, pokud by bylo svěřeno do péče rodiči, který není k jeho výchově způsobilý nebo o ně nejeví zájem.

Pokud je zájem dítěte prvořadým hlediskem pro rozhodování soudu o úpravě jeho poměrů pro dobu po rozvodu, docházíme k logickému závěru, že předpokladem svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů je vysoká míra schopnosti dohody a komunikace mezi rodiči.⁴⁴¹ Rozhodnutí o střídavé péči by mělo být vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti, které by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody.⁴⁴² Svěření dítěte do střídavé péče není podmíněno souhlasem obou rodičů. Pokud rodiče nejsou schopni konsenzu ohledně střídavé péče, musí se soud i bez návrhu zabývat důvody odmítavého stanoviska a posoudit, zda autoritativní rozhodnutí o střídavé péči bude v zájmu dítěte. Nesouhlas jednoho z rodičů se střídavou péčí může být relevantní jen v případě, je-li založen na důvodech, které mohou intenzivním způsobem negativně zasáhnout do zájmu dítěte.⁴⁴³ Obecně tedy nelze stanovit, že pouhá absence kvalifikované komunikace mezi rodiči vede k zamítavému rozhodnutí soudu o

---

⁴³⁸ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 904 (Nová), obdobně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 315–316 (Kubičková).

⁴³⁹ BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 81.

⁴⁴⁰ Nezpůsobilost vychovávat dítě může být dána špatným zdravotním stavem rodiče, nedostatečnou kvalitou výchovy, nedostatky v domácnosti rodiče. (BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 80.)

⁴⁴¹ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 110.

⁴⁴² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04.

⁴⁴³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09, shodně rozhodnutí krajského soudu v Bánské Bystrici ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 15CoP/36/2014.

střídavé péči.⁴⁴⁴ Nicméně dítě by pak mělo být svěřeno do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebude bránit jejich vzájemnému styku.⁴⁴⁵

Slovenský zákon o rodine výslovně uvádí, že v případě souhlasu se střídavou péčí pouze ze strany jednoho u rodičů, je soud povinen zkoumat, zda autoritativní výrok soudu bez podkladu v konsenzu obou rodičů bude v nejlepším zájmu dítěte (ust. § 24 odst. 2 slov. zákona o rodine). Nezbytným předpokladem pro svěřeni dítěte do střídavé péče i nadále zůstává zájem obou rodičů o péči o dítě.⁴⁴⁶ V české právní úpravě se toto ustanovení jeví nadbytečným, neboť zájem dítěte je vždy prvořadým kritériem pro rozhodování soudu o jeho poměrech (ust. § 907 odst. 2 OZ).

Naplnění subjektivního kritéria pro svěřeni dítěte do střídavé péče neboli projevení skutečného a upřímného zájmu ze strany rodičů, vytváří pouhou presumpci ve prospěch střídavé péče. Mezi další kritéria vymezené Ústavním soudem ČR, která musí soud zohlednit při svěřeni dítěte do péče, patří: a) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou,⁴⁴⁷ b) snaha o minimalizaci zásahů do identity a soukromého života dítěte a do jeho rodinných vazeb,⁴⁴⁸ c) schopnost rodiče zajistit vývoj dítěte a uspokojit jeho nutné potřeby, d) specifický zdravotní či psychický stav dítěte, e) přání dítěte, které je třeba zhodnotit s ohledem na jejich věk, rozumovou vyspělost i možnosti jejich manipulace.⁴⁴⁹

Dalším neméně důležitým faktorem pro rozhodnutí o střídavé péči vyplývajícím z dlouhodobé soudní praxe je blízkost bydliště obou rodičů, aby nedocházelo ke

---

⁴⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10, , shodně rozhodnutí krajského soudu v Banské Bystrici ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 15CoP/36/2014.

⁴⁴⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2*. Praha: Leges, 2016. s. 1621 (Šimáčková), obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 113.

⁴⁴⁶ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 116.

⁴⁴⁷ Toto kritérium je zmíněno zejména proto, že standardně svědčí ve prospěch obou rodičů, ale nemá za cíl jakkoli znevýhodnit rodiče, kteří např. dítě adoptovali. (MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2*. Praha: Leges, 2016. s. 1619–1620 (Šimáčková).)

⁴⁴⁸ Dítě by tak primárně mělo být svěřeno do péče rodiče, který zajistí, aby dítě nebylo odtrženo od osob, k nimž má silné citové vazby, a který uznává důležitost jiných blízkých osob v životě dítěte. (MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2*. Praha: Leges, 2016. s. 1618–1620 (Šimáčková).)

⁴⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14, obdobně BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 80.

změnám sociálního zázemí dítěte a tím k poškozování jeho zájmů.⁴⁵⁰ Soud tak může vyslovit zamítavé stanovisko o svěřeni dítěte do střídavé péče, pokud by vzdálenost bydlišť rodičů zásadním způsobem narušovala školní docházku dítěte, jeho mimoškolní aktivity nebo vazby v sociálním prostředí.⁴⁵¹

Otázkou zůstává, zda je s ohledem na charakter střídavé péče nutné určit vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti. Český OZ tuto problematiku výslovně neupravuje, ale soudní judikatura i právní teorie jsou jednotného názoru. Trávníček se domnívá, že i v případě stanovení střídavé péče o dítě je každý z rodičů povinen platit výživné, neboť v případě, že by byla stanovena povinnost platit výživné jen tomu z rodičů, který disponuje vyššími příjmy, popř. ani jednomu z rodičů v případě shodné výše jejich příjmů, byl by porušen princip zákazu započtení výživného na nezletilé dítě dle ust. § 1988 OZ. Platby výživného totiž nepředstavují dorovnání příjmů jeho rodičů, nýbrž náleží dítěti.⁴⁵² Další argument pro stanovení vyživovací povinnosti oběma rodičům uvedl Ústavní soud ČR, který judikoval, že rodič, do jehož výchovy bylo dítě svěřeno, poskytuje výživné naturálně, kdežto druhý z rodičů relutárně. V případě střídavé péče každý z rodičů po určitou dobu plní vyživovací povinnost naturálně a po určitou dobu relutárně.⁴⁵³ Odlišný postup stanovuje ust. § 62 odst. 6 slov. zákona o rodině, který připouští, aby soud po dobu trvání střídavé péče neurčil rodičům platit výživné. Horváth a Varga uvádějí, že tento postup je legitimní v případě, kdy jsou majetkové poměry obou rodičů podobné a délka intervalů svěřeni dítěte do péče je stejná.⁴⁵⁴

---

⁴⁵⁰ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. s. 904 (Nová), obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 110.

⁴⁵¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 4029/17, obdobně BĀNOS, Róbert a KOŠŮTOVÁ, Martina. *Zákon o rodině: Vel'ký komentář*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020, s. 80.

⁴⁵² TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 18–19.

⁴⁵³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. IV. ÚS 246/06.

⁴⁵⁴ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 114.

Měsíční základ výživného by měl být stanoven obdobným způsobem jako v případě, kdy bylo dítě svěřeno do výlučné péče druhého rodiče a tento základ se snížil takovým poměrem, po jakou dobu bude dítě ve střídavé péči druhého rodiče.⁴⁵⁵

Horváth a Varga upozorňují, že slovenští odborníci konstatují, že střídavá péče je v rozporu s potřebou stability výchovného prostředí dítěte, neboť mimo pozitivních vlivů spočívajících v kontaktu s oběma rodiči může mít na dítě a jeho psychiku i mimořádně negativní vliv.⁴⁵⁶ Shodně např. Trávníček upozorňuje na fakt, že čeští psychologové kladou důraz na to, aby dítě vyrůstalo ve stabilním prostředí a mělo pevný vztah s jednou osobou.⁴⁵⁷ Zákonodárci obou zemí jsou však toho názoru, že střídavá péče zabezpečuje dítěti kontakt s oběma rodiči, redukuje porozvodové trauma dítěte a přispívá k citové vyrovnanosti a zdravému vývoji dítěte.⁴⁵⁸

5.3.3 Společná péče

Společná péče rodičů je upravená pouze v českém právním řádu, nikoli ve slovenském. Westphalová se domnívá, že společná péče tak, jak je zakotvená v OZ, je důsledkem nepochopení zahraničních úprav, podle kterých společná péče znamená, že ani po rozvodu manželství neztrácí jeden z rodičů právo rozhodovat o společných záležitostech dítěte. Kdežto společná péče v pojetí OZ je takovou formou péče o dítě, kdy není autoritativně rozhodnuto o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu a kdy oba rodiče i nadále veškerou péči vykonávají společně jako v době před rozvodem bez potřeby soudní ingerence.⁴⁵⁹ Šimáčková tomuto názoru oponuje s tím, že se jedná o preferovaný způsob uspořádání poměrů dítěte pro dobu po rozvodu a minimalizuje zásahy státu do rodinného života. Společná péče je tak nejvolnější variantou a vše záleží jen na dohodě a aktuálních potřebách dítěte a rodičů. Jedná se tak o nejpřirozenější typ

---

⁴⁵⁵ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. 20, shodně PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 398.

⁴⁵⁶ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 108.

⁴⁵⁷ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. s. VII.

⁴⁵⁸ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, LADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011. s. 68, obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodině: Komentář*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 109.

⁴⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 954 (Westphalová).

péče rodičů o dítě pro rodiny, které v rozvodu nespátřují zásah do rodičovské odpovědnosti.⁴⁶⁰

Výbor OSN pro práva dítěte dospěl k závěru, že zájmem dítěte je zpravidla jeho svěření do nějaké formy společné péče obou rodičů.⁴⁶¹ Oběma rodičům by tedy měly být zachovány jejich rodičovské povinnosti a práva. Podle české právní úpravy společná péče obou rodičů pro dobu po rozvodu přichází do úvahy v případě, že oba rodiče zůstanou bydlet v jednom bytě či domě a nadále mají vůli starat se o své dítě, popř. za situace, kdy dítě již s rodiči nežije v rodinné domácnosti.⁴⁶² Zuklínová uvádí jako podmínku svěření dítěte do společné péče manželů jejich souhlas s takovým způsobem výkonu svých povinností a práv ke společnému dítěti.⁴⁶³

Vzhledem ke zvláštní povaze této péče stanovuje podmínku souhlasu obou rodičů se svěřením dítěte do společné péče OZ výslovně (ust. § 907 odst. 1 OZ) a není tak možné autoritativní rozhodnutí soudu. S ohledem na ust. § 906 odst. 2 OZ není soud dohodou obou rodičů vázán a je povinen přezkoumat nejlepší zájmy dítěte. *Argumentem per eliminationem* docházíme k závěru, že pro ostatní formy péče o nezletilé dítě se souhlas rodičů nevyžaduje. Tento závěr potvrzuje i náleze Ústavního soudu, který uvádí, že zákonodárce projevil jasně své stanovisko, nevyžadovat souhlas rodičů při svěřením do střídavé péče tím, že tuto podmínku souhlasu v zákonné úpravě neuvedl.⁴⁶⁴

Sporná je otázka výživného při svěřením dítěte do společné péče obou rodičů. Z dikce ust. § 919 vyplývá, že stanovení výživného nic nebrání, ovšem otázkou zůstává, kterému z rodičů by tato povinnost měla být uložena a popřípadě i vykonatelnost takového rozhodnutí. S ohledem na skutečnost, že soud pouze schvaluje dohodu rodičů, měli by se dohodnout nejen na společné péči, ale i o výživě dítěte.⁴⁶⁵

---

⁴⁶⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/2*. Praha: Leges, 2016. s. 1622–1623 (Šimáčková).

⁴⁶¹ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). In: *Convention on the Rights of the Child* [online]. Committee on the Rights of the Children, 2013, 29. 5. 2013, s. 15 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org>

⁴⁶² ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. s. 203 (Hrušáková ve spoluautorství s Westphalovou a Šínovou).

⁴⁶³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 549 (Zuklínová).

⁴⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

⁴⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 954 (Westphalová).

5.3.4 Péče jiné osoby než rodiče

Pokud ani jeden z rodičů není způsobilý zabezpečit péči o nezletilé dítě, svěří ho soud do péče jakékoli třetí osobě, která je schopná zajistit jeho řádnou péči a projeví o dítě zájem.⁴⁶⁶ Česká komentářová literatura nezastává jednotný názor. Zuklínová předpokládá, že půjde o osobu blízkou dítěti, popř. jeho rodičům, nikoli o profesionálního pěstouna, což vyplývá z požadavku souhlasu rodičů s takovým svěřením na rozdíl od postupu podle ust. § 953 OZ.⁴⁶⁷ Westphalová naopak uvádí, že uvedená formulace umožňuje soudu svěřit dítě do péče jiné osoby dle ust. § 953 a násl. OZ, případně do pěstounské péče podle ust. § 958 a násl. OZ, anebo v krajním případě nařídit ústavní výchovu dle ust. § 971 OZ.⁴⁶⁸

Slovenská komentářová literatura se neshoduje ani v samotné otázce přípustnosti svěření dítěte do péče jiné osobě než rodiče v řízení o rozvod manželství. Horváth a Varga shodně s Kubíčkovou připouštějí tuto úpravu poměrů k nezletilému dítěti s odkazem na ust. § 45 odst. 1 slov. zákona o rodine, které upravuje náhradní osobní péči o nezletilé dítě, neboť ta nahrazuje osobní péči rodičů. Uvádějí, že slov. zákon o rodine nezuzuje okruh osob, kterým může být dítě svěreno do osobní péče jen na rodiče tohoto dítěte.⁴⁶⁹ Oproti tomu Pavelková upozorňuje, že o otázce svěření dítěte do náhradní péče rozhoduje soud podle zvláštních ust. § 44 a násl. slov. zákona o rodine. Takové rozhodnutí obsahuje také úpravu práv a povinností třetí osoby, kdežto rozsah rodičovských práv a povinností vyplývá přímo ze zákona a soud o nich při úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu nerozhoduje. Dále Pavelková uvádí, že i z logického výkladu ust. § 24 odst. 1 slov. zákona o rodine, který hovoří o úpravě rodičovských práv a povinností, je zřejmé, že soud rozhoduje o úpravě práv a povinností rodičů, nikoli třetích osob. Je tedy vyloučené, aby ve smyslu ust. § 24 slov. zákona o rodine soud svěril dítě do osobní péče jiné osoby než rodiče. Pokud by to bylo

---

⁴⁶⁶ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. s. 5, obdobně HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 102.

⁴⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 549 (Zuklínová).

⁴⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. s. 956 (Westphalová).

⁴⁶⁹ HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, s. 102, shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 314 (Kubíčková).

nezbytně nutné, soud je povinen přerušit řízení o rozvod a počkat na pravomocné rozhodnutí o svěřeni dítěte do náhradní péče.⁴⁷⁰

Důvodová zpráva k návrhu OZ uvádí, že se jedná o výjimečný a dočasný postup, kdy znesváření rodiče vytvářejí hostilní prostředí nevyhovující potřebám dítěte.⁴⁷¹ Svěřeni dítěte do péče jiné osoby nežli rodiče je výjimkou z pravidla uvedeného v ust. § 878 OZ, kdy nežije-li jeden z rodičů, vykonává rodičovskou odpovědnost druhý rodič. Sám Ústavní soud ČR akcentoval důležitost biologického vztahu dítěte k jeho pokrevním příbuzným a stanovil, že tato alternativa musí mít přednost před výchovou nepříbuzných osob.⁴⁷²

Výživné pro nezletilé dítě je stanoveno oběma rodičům, kteří je hradí osobě, která o dítě pečuje.⁴⁷³

---

⁴⁷⁰ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Maloletí v slovenskom rodinnom práve: Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa, 2. časť*. Bratislava: Euro Kodex, 2009. s. 29–30.

⁴⁷¹ Důvodová zpráva k ust. § 906 a 907 OZ.

⁴⁷² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

⁴⁷³ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. s. 5, shodně LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné I*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. s. 317 (Kubíčková).

Závěr

V předložené diplomové práci jsem se zabývala právními následky zániku manželství v komparaci české a slovenské úpravy, a to v ucelených kapitolách týkajících se jednotlivých důvodů zániku manželství.

V rámci kapitoly věnované pohledu do historie jsem upozornila na skutečnost, že i přesto, že obě země – Česká republika a Slovenská republika – prošly téměř celým jedním stoletím společného vývoje, mají podobné tradice i společné prameny práva, které upravovaly rodinné právo, jejich právní úpravy se v poslední době nejen na poli rodinného práva poněkud rozešly.

S přijetím platného občanského zákoníku v České republice se rodinné právo opět stalo integrální součástí občanského práva. Ve Slovenské republice byl v roce 2005 přijat zákon o rodině jako samostatný kodex rodinného práva. Ustanovení týkající se majetkového režimu manželů, jejich společného bydlení a ustanovení týkající se domácího násilí je stále nutné hledat ve slov. občianskem zákonníku.

Úprava základních otázek rodinného práva v jediném kodexu soukromého práva přispívá ke komplexnosti a přehlednosti právní úpravy. Velice oceňuji, že v české právní úpravě došlo k začlenění ustanovení rodinného práva do občanského zákoníku. Zdůraznila se tím soukromoprávní povaha tohoto odvětví. Největší úskalí slovenské právní úpravy naproti tomu spatřuji v úpravě majetkových následků zániku manželství, neboť zánik povinností a práv spojených s bydlením, majetkové vypořádání po rozvodu manželství a dědické právo pozůstalého manžela upravuje slov. občiansky zákonník, kdežto úprava výživného mezi rozvedenými manžely je obsažena v ustanoveních slov. zákona o rodině i přesto, že jsou tyto právní následky zániku manželství blízce provázané. Z tohoto důvodu považuji roztržitost základní úpravy rodinného práva do dvou kodexů ve Slovenské republice za nešťastné řešení.

Se zánikem manželství se pojí jak následky osobní a statusové, tak následky majetkové povahy, popř. otázky výkonu rodičovské odpovědnosti.

Rekodifikací rodinného práva v rámci soukromého práva v České republice se úprava mnoha otázek rodinného práva stala komplexní i podrobnější. Oproti slovenské

právní úpravě bych vyzdvihla např. zařazení právní úpravy bydlení do rodinného práva, kdy se detailně rozlišuje, na základě jakého právního důvodu spolu manželé bydlí, resp. pak po zániku manželství bydleli, jakož i zakotvení práva pozůstalého manžela na základní vybavení rodinné domácnosti. Slovenská právní úprava se omezuje na úpravu následků bydlení po smrti manžela pouze ve vztahu k nájmu, nikoli k bydlení na základě jiných právních titulů. Český občanský zákoník dále výslovně upravuje majetkové povinnosti a práva při zániku manželství smrtí jednoho z manželů, slov. občiansky zákonník tuto problematiku upravuje pro zánik manželství obecně. Občanský zákoník také chrání pozůstalého manžela i prostřednictvím práva na slušnou výživu a práva na nutné zaopatření. Ve Slovenské republice pozůstalý manžel tuto ochranu nepožívá. V neposledním případě je např. i společná péče rodičů o nezletilé dítě upravená pouze v českém právním řádu, nikoli ve slovenském.

Dále můžeme v české právní úpravě najít vymezení několika nejednoznačných pojmů, což přispívá k větší právní jistotě. Pro příklad uvádím vymezení pojmu absence společného soužití manželů v ust. § 758 OZ, nebo obvyklé vybavení rodinné domácnosti v ust. § 698 OZ. V upřesnění některých pojmů české právní úpravy spatřuji ještě prostor pro jeho vylepšení: při interpretaci pojmů nutné zaopatření, poměry nezletilého dítěte, nebo péče třetí osoby o nezletilé dítě pro dobu po rozvodu se česká komentářová literatura rozchází.

V českém občanském zákoníku můžeme spatřovat moderní trendy, kterými se ubírá současná česká právní úprava rodinného práva, ať již třeba v reflektování změny pohlaví člověka a s ní spojeným novým institutem – zánikem manželství změnou pohlaví, který slovenská právní úprava nezná, nebo v podobě tzv. proti-tvrдостních klauzulí, kdy soud nesmí manželství rozvést i přesto, že je prokázán kvalifikovaný rozvrat dotyčného manželství, a návrh na rozvod manželství zamítne. Tento postup je možný pouze v České republice, nikoli ve Slovenské republice. Česká právní úprava také rozlišuje rozvod se zjišťováním příčin rozvratu a bez zjišťování těchto příčin. Ve své práci poukazuji na skutečnost, že soudce, který rozhoduje o rozvodu, často ani není schopen zjistit skutečnou příčinu rozvratu.

Česká právní úprava poskytuje manželům větší smluvní volnost při uzavírání dohod, a to prakticky všude, kde je to jen trochu možné. Také požadavky na formu dohod jsou poměrně liberální.

Aniž by bylo možné obor tak široký, jakým právo bezesporu je, v některém svém ohledu vyčerpat a postihnout veškeré možnosti a varianty, domnívám se, že cíle, které jsem naznačila v úvodu, předložená práce splnila.

Seznam zkratek

ABGB	Obecný zákoník občanský č. 946 z roku 1811
BSM	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
CMP	Zákon č. 161/2015 Z. z., Civilný mimosporový poriadok
CSP	Zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních prav a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MatrZ	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ, občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SJM	společné jmění manželů
slov. zákon o rodine	Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
slov. občiansky zákonník	Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb., v znení neskorších predpisov
Soud	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva o právech dítěte	Úmluva o právech dítěte z roku 1989 publikována pod č. 104/1991 Sb.
ZOK	Zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
ZoPR	Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZoR, čs. zákon o rodině	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

ZZS

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a
podmínkách jejich poskytování

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BÁNOS, Róbert a KOŠÚTOVÁ, Martina. *Zákon o rodine: Vel'ký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Euro Kodex, 2020. ISBN 978-80-8155-092-8.
- DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní rukověť (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-597-7.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-325-8.
- FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. 2. zväzok (Vecné práva, zodpovednosť za škodu a za bezdovodné obohatenie § 123 – § 459): Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. ISBN 978-80-8155-040-9.
- FEKETE, Imrich, Marián ĎURANA a Jana MURÁNSKA. *Občiansky zákonník. 4. zväzok (Závazkové právo – zmluvy): Vel'ký komentár*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. ISBN 978-80-8155-042-3.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-570-1.
- FRANCOVÁ, Marie a DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7598-120-2.
- GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dědické právo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Banská Bystrica, 2006. ISBN 80-8083-347-8.
- HENNER, Kamil. *O Uherském právu manželském*. Praha: Alois Wiesner, 1904.

- HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, LADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-87212-96-7.
- HORVÁTH, Edmund a VARGA, Erik. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-8168-021-2.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kolektiv. *Rodinné právo*. 2., opr. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1113-0.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014. 978-80-7400-503-9.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.
- KABELKOVÁ, Eva, DEJLOVÁ, Hana. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2201-2357]*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-524-4.
- KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3.
- KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962. Populární právní knihovna.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9.
- KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P I. (§ 1 - § 135c)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. ISBN 978-80-89374-32-8.
- KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P II. (§ 136 – § 587)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. ISBN 978-80-89374-32-8.
- KRAJČO, Jaroslav. *Občiansky zákonník pre prax (komentár): Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESL'P III. (§ 588 – § 850)*. Bratislava: EUROUNION, 2015. ISBN 978-80-89374-32-8.

- KRÁLÍK, Michal. *Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku: uplatňování nároků a rozhodování o nich: procesní a hmotněprávní souvislosti*. 2., podstatně dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87576-96-0.
- KUPKA, Ladislav. *Dedičské právo hmotné II: doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: EUROUNION, 2016. ISBN 978-80-89374-37-3.
- LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi*. Bratislava: VEDA, 2010. ISBN 978-80-2241-142-4.
- LANCZOVÁ, Ingrid. *Dejiny právnej úpravy rozvodov na území Slovenska*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-307-0.
- LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné 1*. 1. Vydání. Bratislava: IURIS LIBRI, 2014. ISBN 978-80-89635-08-5.
- LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura Edition, 2002. s. 322. ISBN 80-89047-48-3
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-8.
- MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5.
- PAVELKOVÁ, Bronislava. *Maloletí v slovenskom rodinnom práve: Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa, 2. časť*. Bratislava: Euro Kodex, 2009. ISBN 978-80-89363-34-6.
- PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine: Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-89603-15-2.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.
- PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7.
- RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-182-2.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým*

rodičem i po rozchodu. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.

- ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému, a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 1. Praha: V. Linhart, 1935.
- STRAPÁČ, Peter, ĎURANA, Marián a MURÁNSKA, Jana. *Nájomné vzťahy v súkromnom práve: Nájomná zmluva a zmluva o podnikateľskom nájme hnutelných vecí podľa Občianskeho zákonníka, zákon o krátkodobom nájme bytu, zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov – Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-8168-209-4.
- SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7
- ŠÍNOVÁ, Renáta a ŠMÍD, Ondřej. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-046-8.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD Ondřej a JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ Lenka a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-179-3
- ŠMÍD, Ondřej a ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-66-3.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan Fiala, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020. ISBN 978-80-7598-656-6.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-412-8.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol.

Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.

- TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče.* V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.
- VOJČÍK, Peter. *Občianske právo hmotné II.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2008. ISBN 978-80-7097-725-5.
- VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník: Stručný komentár.* Druhé, doplnené a prepacované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2009. ISBN 978-80-8078-249-8.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.

2. Seznam použitých odborných statí

- BARŠOVÁ, Andrea. Skalpel a duše: Ke změně pohlaví podle nového občanského zákoníku. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky.* 2013, Vol 3 (No 1), 17. ISSN 1804-8137.
- HERGER, Eszter Cs. The introduction of Secular Divorce Law in Hungary, 1895–1918: Social and Legal Consequences for Women. *Journal on European History of Law.* 2012, 2.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Nové slovenské rodinné právo.* Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze. ISSN 1210-6348.
- LAZAR, Ján. *Úvahy o zmenách v systéme občanského práva.* Bratislava: Justičná revue, 1991, č. 2. ISSN 1335-6461.
- *Legislatívny zámer Občanského zákonníka.* Bratislava: Justičná revue, 2002, č. 8–9.
- PLANKOVÁ, O.: Priebeh, metódy a koncepcie kodifikácie československého občianskeho a rodinného práva, in *Problémy kodifikácie občianskeho práva v ČSSR a PLR.* Bratislava 1973.
- SVOBODA, Karel. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství.* Praha: Bulletin advokacie, 2014, č. 5. ISSN 1210-6348.

- ŠEŠINA, Martin. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2014, č. 3. ISSN 1210- 6410.
- ŠMÍD, Ondřej. *Rozvod manželství nově*. Praha: Rekodifikace & Praxe, 2013, č. 12. ISSN 1805-6822.
- ŠVECOVÁ, Adriána. Kánonické manželstvo v Uhorsku na prahu modernej doby (všeobecný hmotnoprávny základ). *Revue církevního práva*. Praha, 2015, **XXI**.(62–3). ISSN 1211-1635.

3. Seznam použitých elektronických zdrojů

- Český statistický úřad [online]. 2020 [cit. 11. 10. 2020]. Pohyb obyvatelstva – rok 2019. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>
- General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). In: *Convention on the Rights of the Child* [online]. Committee on the Rights of the Children, 2013, 29. 5. 2013, s. 9 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www2.ohchr.org>
- CHALUPSKÁ, Lenka. Transsexualita v českém právním řádu v kontrastu cizích moderních úprav. *Právní prostor* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s r.o., 2014, 25. 09. 2014 [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/transsexualita-v-ceskem-pravnim-radu-v-kontrastu-cizich-modernich-uprav>
- ŘÍMANOVÁ, Hana. Novela zákona zjednoduší rozvody rodičů nezletilých dětí. *Frank Bold Advokáti* [online]. 2020, 14. 10. 2020 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/7283-novela-zakona-zjednodusi-rozvody-rodicu-nezletilych-deti>
- SEJBALOVÁ, Petra: Žádostí o změnu pohlaví přibývá. *Fakultní nemocnice Brno* [online]. Brno: Via Aurea, 2018, 02. 02. 2018 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.fnbrno.cz/mudr-petra-sejbalova-zadosti-o-zmenu-pohlavi-pribyva/t6124>
- ŠALATA, Libor. Transsexualita a zmena pohlavia v podmienkach Slovenskej republiky a vo svete. *PRAVO-MEDICINA.sk* [online]. MEDIUS, 2017, 24. 04. 2017 [cit. 2019-08-03]. Dostupné z: <http://www.pravo->

medicina.sk/aktuality/1184/transsexualita-a-zmena-pohlavia-v-podmienkach-slovenskej-republiky-a-vo-svete

- Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. 2020 [cit. 11. 10. 2020]. My v číslach – pohyb obyvateľstva 2019. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/a3e2fc1a-108d-4085-8ac7-c11f1dd7dbcb/!ut/p/z1/rVTbkppAFPwaH2HODJcZ84a6iyi6AoLKSwoQhSjgCqvZv89oaVWIEU1thiqKS3dPw-lzkI_myM-DQ7oOqrTIgy2_X_jqd4sarNPBGgBVemAM3J6lO20MMqBZHcDG9gsYU22i2wOZAxTk114rFMAYOy6A54Dzpl74XV3ry9QEYKaugKH1XbttSRJo0pmvWZblmJ4HukdewZCwDmOXa9j0woc7S4Pn-A0GT3zPnFy-3xm1wfAcefrGKJGodOHfA2DyNT6V_vh_HY-AQcc2HlqWjsfqj86oEO_xhrdf7j-tf4Q7dx_-FEQR7ykr_11a5K0KIIyyARyo2w-whbwE_bdBNEadyCQxIXm8_fnwRSTFYRDgQMbCnIvHICCyIqRBiv8HJJl2EUnrR3UbpEi6fQs0dh95ujNjvt9yDNjzT8xobR8QMAXBVenQnR2rLe7dlvPPLTLmGOqRKAq0JTZJsAyoTceLgNXaMHXW1WOMfmUeM2A6YqWvBq0rvVHBI006TxEbl5sc_4pHP-MSx9QAPkp2EmHqNMBBETRIWZYJm1icSvT6OT7Efd0ZrLBIUipPmqQPOntDk1_fH-7mu8NYq8in9WaP7fe4NvouWhxLi_fbyK9_Fe_NjziZ9U1a781oIWHI9HcV0U620sRkXWgr9RkqLk5upItMvc68qY9ClS7JfzwY7TVbI9mPGMlb8AXBAf3g!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
- Tranzícia. *Transfúzia* [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <http://www.transfuzia.org/situacia-na-slovensku/tranzicia#som-v-partnerstve-manzelstve-co-mozem-cakat>

4. Seznam použitých právních předpisů

- Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb., v znení neskorších predpisov
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Úmluva o právech dítěte z roku 1989 publikována pod č. 104/1991 Sb.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních prav a svobod jako

součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky
- Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
- Zákon č. 320/1919 Sb. Národního shromáždění, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství
- Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném
- Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
- Zákon č. 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého
- Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok
- Zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok
- Zákon č. 300/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích
- Zákon č. 145/1995 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o správnych poplatkoch
- Zákon č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)
- Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s

poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

- Zákon č. 154/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o matrikách
- Zákon č. 40/2009, Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 328/1999 Sb. o občanských průkazech
- Zákon č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 91/1998 Sb., ktorým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
- Zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

5. Seznam použité judikatury

Evropský soud pro lidská práva

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 2006, Wena and Anita Parry v. the United Kingdom, číslo stížnosti 42971/05
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 6. 1994, Hokkanen proti Finsku, číslo stížnosti 19823/92
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 7. 2003, Sahin proti Německu, číslo stížnosti 30943/96
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 4. 2010, Mustafa a Armaga Akn proti Turecku, číslo stížnosti 4694/03
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. 6. 2004, Voleský proti České republice, číslo stížnosti 63627/00
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. 11. 2005, Kotan proti České republice, číslo stížnosti 26136/03
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 2006, Pedovič proti České republice, číslo stížnosti 27145/03
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2006, Dostál proti České republice, číslo stížnosti 26739/04

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 2006, Reslová proti České republice, číslo stížnosti 7550/04
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 11. 2005, Smolník proti České republice, číslo stížnosti 26141/03
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 1. 2007, Zavřel proti České republice, číslo stížnosti 14044/05
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 7. 2006, Koudelka proti České republice, číslo stížnosti 1633/05
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 2006, R. and F. v. the United Kingdom, číslo stížnosti 35748/05
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 07. 2014 Hämäläinen v Finland, číslo stížnosti 37359/09

Nejvyšší soud ČR a SR

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 1969, sp. zn. 5 Cz 45/68
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 1969, sp. zn. 8 Cz 1/69
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. 6. 1979, 1 Cz 53/79
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 24. 6. 1983, sp. zn. R 34/1983
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 1992, sp. zn. 2 Cdo 10/92
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 4. 2003, sp. zn. 26 Cdo 298/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 2. 2010, sp. zn. 26Cdo 4361/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 5. 2005, sp. zn. 26 Cdo 1758/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 2. 2005, sp. zn. 26 Cdo 975/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2008, sp. zn. 26 Cdo 1407/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 7. 2012, sp. zn. 26 Cdo 1531/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3822/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 10. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1399/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5384/2015

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 3. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3637/2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1683/2013
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/1999
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4391/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2480/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1574/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 22 Cdo 656/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 4 Cdo 147/2011
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdo 83/1998
- Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 6 Cdo 61/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 14. 1. 2010, sp. zn. 3 Cdo 306/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR z 11. 8. 2011, sp. zn. 3 Cdo 44/2011
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. 5 Cdo 258/2008
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 22. 5. 2008, sp. zn. 3 Cdo 232/2007

Ústavní soud ČR a SR

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 2919/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 1. 2005 sp. zn. II. ÚS 363/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 527/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. IV. ÚS 246/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1921/17
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 4029/17

- Usnesení Ústavního soud ČR ze dne 10. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 236/07
- Nález Ústavního soudu SR ze dne 6. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 26/2005

Judikatura nižších soudů v České republice a Slovenské republice

- Usnesení krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012
- Rozhodnutí krajského soudu v Prešově ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 14Co/58/2014
- Rozsudek krajského soudu v Bratislavě ze dne 7. 4. 2014, sp. zn. 11CoP/424/2013
- Rozhodnutí krajského soudu v Trenčíně ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 19Co/742/2013
- Rozhodnutí krajského soudu v Banské Bystrici ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 15CoP/36/2014
- Rozhodnutí krajského soudu v Nitře ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 7CoP/58/2016
- Usnesení krajského soudu v Trnavě ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 24CoP/59/2017
- Rozhodnutí okresního soudu v Komárně ze dne 26. 11. 2012, sp. zn. 12P/283/2012
- Rozhodnutí okresního soudu v Bratislavě II ze dne 18. 9. 2009, sp. zn. 21C/249/2007

Zahraniční judikatura

- Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu BVerfG, 1 BvR 3295/07, ze dne 11. 01. 2011
- Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu BVerfG, 1 BvL 10/05 ze dne 27. 05. 2008
- Rozhodnutí rakouského Správního soudu Geschäftszahl B1973/08, Sammlungsnummer 18929 ze dne ze dne 03. 12. 2009

6. Seznam ostatních zdrojů

- Dôvodová správa k zákonu č. 526/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení

niektorých zákonov.

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění. Dostupná také z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině. Dostupná z ASPI.
- Informace Ministerstva vnitra České republiky č. 13/2014 ze dne 1. 8. 2014. *Změna pohlaví – zaniklé manželství, zaniklé partnerství. Prohlášení za mrtvého.* Č. j. MV- 65636-9/VS-2014.

Abstrakt

Komparace české a slovenské úpravy právních následků zániku manželství

Tématem diplomové práce jsou právní následky zániku manželství. Následky zániku manželství jsou zkoumány ve dvou právních úpravách, české a slovenské, a zároveň komparovány. Průběžně jsou probírány jednotlivé způsoby zániku manželství. Práce se skládá z úvodu, pěti kapitol, které jsou dále členěné do podkapitol a závěru.

První kapitola práce se zabývá pojmem manželství, jeho účelem, funkcemi a povinnostmi a právy z něj plynoucími.

Druhá kapitola je věnována historickému vývoji právní úpravy zániku manželství jednak na území dnešní České republiky, jednak na území dnešní Slovenské republiky, a to od 18. století až po platný právní stav. Není bez zajímavosti, že zatímco po dlouhou dobu byly obě právní úpravy od sebe odděleny, tj. byly naprosto odlišné, následovalo relativně dlouhé období společného právního vývoje, aby poté, po rozdělení Československé republiky, se obě právní úpravy zase rozešly a kráčely každá svou cestou.

Každý zánik manželství nutně přináší určité právní následky, které se do určité míry liší právě podle toho, na základě jakého důvodu manželství zaniklo. Ve třetí kapitole jsou proto probírány jednotlivé právní důvody zániku manželství, rozvod manželství, smrt manžela, změnu pohlaví a také řeším problematiku prohlášení manželství za neplatné. Jsou zde vysvětleny instituty důkazu smrti a domněnky smrti. Podrobně jsou probrány oba způsoby rozvodu, jakož i úprava tzv. proti-tvrdostranných klauzulí.

Čtvrtá kapitola představuje právní následky zániku manželství způsobeného smrtí jednoho z manželů. Právní následky jsou rozděleny na osobní a statusové a následky majetkové povahy, mezi které patří práva a povinnosti týkající se bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti pozůstalého manžela, dědické právo, majetkové vypořádání a popřípadě právo na slušnou výživu a nutné zaopatření. Také

tyto právní následky jsou probrány a komparovány v obou rozhodných právních úpravách.

V páté kapitole jsou analyzovány právní následky zániku manželství rozvodem. Kromě následků osobních a statusových, jsou zde probrány i následky majetkové povahy, které ovšem z povahy věci zahrnují i jiné dílčí následky než v případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů. Patří sem úprava bydlení a právo na základní vybavení rodinné domácnosti rozvedených manželů, dále výživné mezi rozvedenými manžely a jejich majetkové vypořádání. Velká část této kapitoly se také věnuje úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti pro dobu po rozvodu. Tedy kritériím, která je potřeba vzít v úvahu při stanovení konkrétní formy péče o nezletilé ne plně svéprávné dítě. Jednotlivé formy výkonu osobní péče o nezletilé dítě, mezi které patří svěření dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, do péče společné, střídavé i do péče jiné osoby než rodiče jsou pečlivě zkoumány. Rozebírána je také vyživovací povinnost rodičů vůči dětem.

V závěru práce jsou přehledně shrnuty nejdůležitější společné aspekty i odlišnosti v právních úpravách následků zániku manželství obou zemí. Práce je uzavřena konstatováním, že přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, došlo v České republice ke komplexní úpravě rodinného práva v jediném kodexu, což přispělo k zpřehlednění a konkretizaci právní úpravy.

Klíčová slova: Manželství, smrt, rozvod.

Abstract

Comparison of Czech and Slovak regulation of legal consequences of the dissolution of marriage

The topic of the diploma thesis is the legal consequences of the dissolution of marriage. The consequences of the dissolution of marriage are examined in two legal regulations, Czech and Slovak, and at the same time compared. The individual ways of marriage dissolution are discussed on an ongoing basis. The work consists of an introduction, five chapters, which are further divided into subchapters, and a conclusion.

The first chapter deals with the concept of marriage, its purpose, functions and obligations, and the rights arising from it.

The second chapter deals with the historical development of the legal regulation of the dissolution of marriage. Both in the territory of today's Czech Republic and the territory of today's Slovak Republic, from the 18th century to the current legal status. It is not without interest that while for a long time the two legal regulations were separated from each other, ie they were completely different, a relatively long period of joint legal development followed, so that after the division of the Czechoslovakia the two legal regulations diverged again.

Every dissolution of marriage necessarily has certain legal consequences, which differ to some extent precisely according to the reason for the dissolution of the marriage. In the third chapter, therefore discusses the individual legal reasons for the dissolution of a marriage, i.e. divorce, death of a husband, gender reassignment; and also address the issue of marriage annulment. The institutes of proof of death and presumption of death are explained here. Both methods of divorce are discussed in detail, as well as the modification of the so-called anti-hardness clauses.

The fourth chapter presents the legal consequences of the dissolution of a marriage caused by the death of one of the spouses. The legal consequences are divided into personal and status and property consequences, which include rights and obligations related to housing and the right to the basic equipment of the surviving spouse's family household, inheritance law, property settlement, and possibly the right

to decent food and necessary care. These legal consequences are also discussed and compared in both relevant legal regulations.

The fifth chapter analyzes the legal consequences of the dissolution of a marriage by divorce. In addition to personal and status consequences, the consequences of a property nature are also discussed here, which, however, by their nature include other partial consequences than in the case of the dissolution of a marriage by the death of one of the spouses. This includes housing regulation and the right to the basic equipment of the divorced spouses' family household, as well as alimony between the divorced spouses and their property settlement. A large part of this chapter also deals with the regulation of the exercise of parental responsibility for the period after divorce. Thus, the criteria that need to be taken into account when determining the specific forms of care for a minor not fully independent child. Individual forms of personal care for a minor child, which include entrusting the child to the exclusive care of one of the parents, joint care, shared care and care of person other than the parent, are carefully examined. The maintenance obligation of parents towards their children is also discussed in this chapter.

In the conclusion of the diploma thesis, the most important common aspects and differences in the legal regulations of the consequences of the dissolution of marriage of both countries are clearly summarized. The thesis concludes with the statement that the adoption of Act No. 89/2012 Coll., The Civil Code resulted in a comprehensive regulation of family law in a single code, which contributed to the clarity and concretization of the legislation.

Keywords: Marriage, death, divorce.